

AZƏRBAYCAN

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI MİLLİ MƏCLİSİNİN ORQANI

№ 266 (9145) ÇƏRŞƏNBƏ AXŞAMI, 6 dekabr 2022-ci il

Qəzetin əsası 1918-ci ildə qoyulmuşdur

www.azerbaijan-news.az

Azərbaycan-Türkiyə birgə hərbi təlimləri çox böyük önəm daşıyır

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 5-də Türkiyə Respublikasının milli müdafiə naziri Hulusi Akarın başçılıq etdiyi nümayəndə heyətinə qəbul edib.

Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı məsələlər müzakirə edilib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 5-də Rusiya Federasiyası Prezidentinin köməkçisi İqor Levitini qəbul edib.

Azərbaycanla Türkmənistan arasında münasibətlər uğurla inkişaf edir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 5-də Türkmənistanın Baş nazirinin müavini, xarici işlər naziri Rəşid Məredovu qəbul edib.

Maqomedali Maqomedovun doğmalarına və yaxınlarına!

Dağıstanın görkəmli dövlət və ictimai-siyasi xadimi, Azərbaycan xalqının böyük dostu Maqomedali Maqomedovun vəfatı xəbəri məni dərinləndirir.

Maqomedali Maqomedov Azərbaycan və Dağıstan arasında ənənəvi dostluq əlaqələrinin inkişafına və genişlənməsinə, xalqlarımız arasında qarşılıqlı anlaşma və etimad ab-havasının möhkəmlənməsinə sanballı töhfə verib.

Maqomedali Maqomedovun nurlu xatirəsi daim qəlbimizdə yaşayacaq.

Bu ağır itki ilə əlaqədar sizin kədərinizə şərik çıxır və səmimi-qəlbədən başsağlığı verirəm.

Allah rəhmət etsin!

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 5 dekabr 2022-ci il

Minlərlə könüllü 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı Azərbaycana müqəddəs övladlıq borcunu şərəflə yerinə yetirmişdir

Azərbaycan Könüllülərinin V Həmrəylik Forumunun iştirakçılarna

Əziz gənclər!

Sizi - Azərbaycan Könüllülərinin V Həmrəylik Forumunun iştirakçılarını səmimi-qəlbədən salamlayıram, hamınızı Beynəlxalq Könüllülər Günü münasibətilə təbrik edir, hər birinizə cəsarət və gələcək işlərinizdə müvəffəqiyyətlər arzulayıram.

Könüllülük və xeyirxahlıq ənənələri xalqımızın əsrlər inkişafından çıxmış milli-mənəvi dəyərlər sistemində xüsusi yer tutur. Ulu Öndər Heydər Əliyevin xeyir-duası ilə ötən əsrin 90-cı illərindən ölkəmizdə vəsət almağa başlayan könüllülük hərəkatı məhz həmin dəyərlər zəminində genişlənməyə başlayıb.

Vətəndaşın, cəmiyyətin və dövlətin birgə fəaliyyətini təşviq edən könüllülük bu gün də gənclər siyasətimizin

mühüm istiqamətlərindədir. 2020-ci ilin respublikamızda "Könüllülər ili" elan olunması Azərbaycan dövlətinin könüllülər hərəkatına nə dərəcədə böyük əhəmiyyət verməsinin təzahürüdür.

Ölkəmizdə hazırda sistemli və dinamik inkişaf edən könüllülük hərəkatı mövcuddur. Könüllülərin sosial səhə, ictimai xidmətlər sektorunda töhfəsi aydın hiss olunur. Onlar cəmiyyətin maraqlarını namənə təmin etməyə çalışaraq, ictimai xidmətlər sektorunda töhfəsi aydın hiss olunur. Onlar cəmiyyətin maraqlarını namənə təmin etməyə çalışaraq, ictimai xidmətlər sektorunda töhfəsi aydın hiss olunur. Onlar cəmiyyətin maraqlarını namənə təmin etməyə çalışaraq, ictimai xidmətlər sektorunda töhfəsi aydın hiss olunur.

Müharibədə qazandığımız parlaq Zəfərdən sonra ölkəmiz üçün artıq yeni dövr başlamışdır. Xalqımız müharibə meydanında nümayiş etdirdiyi hünəri azad olunmuş torpaqlarımıza həyatın yenidən qaytarılmasına yönələn genişmiqyaslı abadlıq-quruculuq və bərpa işlərində göstərir. İnanıram ki, siz könüllülər bütün qüvvə və bacarığınızı səfərbər edərək, Böyük qayıdışın uğurla gerçəkləşdirilməsi prosesində də ön sıralarda dayanacaqsınız. Sizə bu nəci bənalıq namənə fəaliyyətinizdə nailiyyətlər diləyirəm.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 5 dekabr 2022-ci il

İran niyə intihar edir

Cənub qonşumuz erməni eşi ilə yeni "zirvə"lərə dırmaşdıqca bütün müsəlman dünyasının gözündə hansı uçurlara çırpıldığını fərqiində deyil.

Qardaşlığın güc nümayişi

Azərbaycan və Türkiyə İranda sərhəddə möhtəşəm hərbi təlim keçirirlər

Birgə təlimdə əsas diqqət qoşunların qarşılıqlı əlaqədə fəaliyyətləri zamanı döyüş uzlaşmasının təmin edilməsinə, idarəetmənin təkmilləşdirilməsinə, təcrübə mübadiləsi və şəxsi heyətin peşəkarlığının artırılmasına yönəldilib.

Azərbaycan dördüncü peykini orbitə göndərəcək

Növbəti peyk İlon Maskın şirkəti tərəfindən buraxıla bilər

"Azersky-2"nin orbitə buraxılması üçün tender elan ediləcək. Dünyada hazırda bunu ən aşağı qiymətə edən İlon Maskın rəhbərlik etdiyi ABŞ-nin "Space X" şirkətidir". Sayca 4-cü olacaq bu peyk 3 ildən sonra orbitə buraxılacaq.

Azərbaycan və Rusiya Xarici İşlər nazirlikləri arasında 2023-2024-cü illər üçün siyasi məsləhətləşmələr planı imzalanıb

Azərbaycan-Türkiyə birgə hərbi təlimləri çox böyük önəm daşıyır

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 5-də Türkiyə Respublikasının milli müdafiə naziri Hulusi Akarın başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, nümayəndə heyətinə Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin Baş Qərargah rəisi, Quru Qoşunları komandanı, Hərbi Dəniz Qüvvələri komandanı və Hərbi Hava Qüvvələri komandanı daxildir.

Hulusi Akar Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı. Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Rəcəb Tayyib Ərdoğanı çatdırmağı xahiş etdi.

Görüşdə 2022-ci ilin də Azərbaycanla Türkiyə arasında dostluq və qarşılıq münasibətlərinin inkişafı baxımından çox uğurlu il olduğu bildirildi, əlaqələrimizin bütün sahələrdə, o cümlədən hərbi sahədə daha da gücləndiyi vurğulandı.

Bu baxımdan hazırda ölkəmizdə keçirilən Azərbaycan-Türkiyə birgə hərbi təlimlərinin çox böyük önəm daşdığı qeyd edildi. Azərbaycanla Türkiyənin bundan sonra da daim bir-birinin yanında olacağı bildirildi.

Azərbaycana səfərinin Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anım günü ərəfəsində olduğunu deyən Hulusi Akar Ulu Öndərin xatirəsinin Türkiyədə daim dərindən anıldığını bir daha vurğuladı.

Söhbət zamanı Azərbaycan və Türkiyə prezidentləri arasında keçirilən mütəmadi görüşlərin münasibətlərimizin inkişafında rolu xüsusi olaraq qeyd edildi və iki dövlət başçısının müəyyənləşdirdiyi qərarlar əsasında digər sahələrdə olduğu kimi, hərbi sahədə də əməkdaşlığın uğurla davam etdiyi məmnunluqla vurğulandı.

Hulusi Akarın ölkəmizə səfərinin əlaqələrinin genişləndirilməsi işinə töhfə verəcəyinə əminlik ifadə olundu.

Görüşdə əməkdaşlığın perspektivləri barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı məsələlər müzakirə edilib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 5-də Rusiya Federasiyası Prezidentinin köməkçisi İqor Levitini qəbul edib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, İqor Levitin Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putinin salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Rusiya Prezidentinə çatdırmağı xahiş etdi.

Görüşdə Azərbaycan-Rusiya ikitərəfli münasibətlərinin, o cümlədən iqtisadi əlaqələrin inkişafından məmnunluq ifadə edildi, nəqliyyat-infrastruktur sahələrində

həyata keçirilən birgə işlərin önemi qeyd olundu.

Söhbət zamanı ikitərəfli və regional müstəvidə nəqliyyat, tranzit, logistika, o cümlədən "Şimal-Cənub" nəqliyyat dəhlizi imkanlarının genişləndirilməsi və Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı məsələlər müzakirə edildi.

"Dövlət rüsumu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 15-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alır**:

"Dövlət rüsumu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2001, № 12, maddə 740; 2002, № 12, maddə 706; 2003, № 1, maddə 23, № 8, maddə 428, № 12 (I kitab), maddələr 676, 698; 2005, № 1, maddə 1, № 6, maddə 462, № 8, maddə 684, № 10, maddələr 873, 905, № 12, maddə 1083; 2006, № 3, maddələr 223, 225, № 6, maddə 481, № 12, maddələr 1015, 1029; 2007, № 2, maddə 80, № 12, maddə 1203; 2008, № 3, maddə 158, № 6, maddə 462, № 7, maddə 602, № 12, maddə 1047; 2009, № 1, maddə 5, № 2, maddə 56, № 3, maddə 160, № 7, maddə 519, № 12, maddə 947; 2010, № 4, maddə 276, № 6, maddə 485, № 10, maddə 840, № 11, maddə 939; 2011, № 1, maddə 12, № 4, maddələr 245, 264, № 11, maddə 985, № 12, maddə 1100; 2012, № 1, maddə 4, № 6, maddələr 508, 518, № 7, maddə 646, № 10, maddə 947, № 12, maddələr 1216, 1227, 1229; 2013, № 3, maddə 213, № 5, maddə 474, № 11, maddələr

1269, 1279, 1299, 1301, 1308, № 12, maddələr 1485, 1504; 2014, № 1, maddə 6, № 5, maddə 468, № 6, maddələr 603, 605, № 7, maddələr 774, 780, № 11, maddələr 1345, 1370; 2015, № 12, maddə 1432; 2016, № 1, maddələr 15, 36, № 4, maddə 630, № 5, maddə 849, № 6, maddə 1014, № 10, maddə 1605, № 11, maddələr 1753, 1776, 1780, 1790, № 12, maddələr 2006, 2051; 2017, № 3, maddələr 337, 341, № 5, maddə 742, № 6, maddə 1028, № 7, maddə 1308, № 8, maddə 1506, № 12 (I kitab), maddə 2265; 2018, № 3, maddə 405, № 4, maddələr 639, 647, № 6, maddələr 1186, 1194, № 7 (I kitab), maddələr 1415, 1444, № 8, maddə 1675, № 12 (I kitab), maddə 2489; 2019, № 1, maddə 45, № 4, maddələr 571, 596, № 5, maddə 797, № 7, maddələr 1176, 1181, 1190, 1192, № 8, maddələr 1360, 1363, 1371, № 11, maddələr 1681, 1694; 2020, № 5, maddələr 521, 524, № 6, maddə 665, № 7, maddələr 824, 828, 837, 851, 853, № 11, maddə 1327, № 12 (I kitab), maddə 1423; 2021, № 2, maddə 117, № 6 (I kitab), maddə 554, № 7, maddələr 711, 714, 718, № 8, maddə 898, № 10, maddə 1094, № 11, maddə 1207, № 12, maddə 1314; 2022, № 5,

maddə 427; Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il 8 iyul tarixli 582-VIQD nömrəli və 11 oktyabr tarixli 609-VIQD nömrəli qanunları) 20-4-cü maddəsinin mətni 20-4.1-ci maddə hesab edilən və aşağıdakı məzmununda 20-4.2-ci maddə əlavə edilsin:

"20-4.2. Tütün məmulatlarının istehsalçıları və idxalçıları müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) informasiya sistemində qoşulma barədə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) göndərdiyi bildiriş aldığı tarixdən bir ay müddətində həmin məmulatlara tətbiq edilməsi üçün alınmış məcburi nişanlamaya görə bu Qanunun 20-3.2.1-ci maddəsinə nəzərdə tutulan dövlət rüsumunu ödəməkdən azad edilsin. Müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqan (qurum) bu maddənin birinci cümləsində nəzərdə tutulan müddəti hər dəfə bir aydan çox olmamaq şərti ilə 5 dəfə uzada bilər."

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 5 noyabr 2022-ci il

Azərbaycanla Türkmənistan arasında münasibətlər uğurla inkişaf edir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 5-də Türkmənistanın Baş nazirinin müavini, xarici işlər naziri Rəşid Məradovun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, Rəşid Məradov Türkmənistan Prezidenti Sərdar Berdimuhəmmədovun və Türkmənistan Parlament Xalq Məsləhətinin sədri Qurbanqulu

Berdimuhəmmədovun salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Sərdar Berdimuhəmmədova və Qurbanqulu Berdimuhəmmədova çatdırmağı xahiş etdi.

Söhbət zamanı Azərbaycanla Türkmənistan arasında dostluq və qarşılıq münasibətlərinin müxtəlif sahələrdə, o cümlə-

dən iqtisadi, nəqliyyat, humanitar sahələrdə uğurla inkişaf etdiyi qeyd olundu. Dövlətimizin başçısının bu il Türkmənistan səfərinin və səfər çərçivəsində Türkmənistan Prezidenti və Türkmənistan Parlament Xalq Məsləhətinin sədri ilə keçirdiyi görüşlərin əlaqələrimizin inkişafında rolu vurğulandı.

Görüşdə əməkdaşlığın perspektivləri ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

Baş nazir Əli Əsədov Rusiya Prezidentinin köməkçisi ilə görüşüb

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri Əli Əsədov dekabrın 5-də Rusiya Federasiyası Prezidentinin köməkçisi İqor Levitini görüşüb.

Nazirlər Kabinetinin Mətbuat xidmətindən AZƏRTAC-a bildiriblər ki, görüşdə Azərbaycan ilə Rusiya arasında müxtəlif sahələrdə dostluq əlaqələrinin inkişafından məmnunluq ifadə olundu.

Söhbət zamanı həmçinin Azərbaycan-Rusiya qarşılıqlı faydalı tərəfdaşlığının gündəliyində yer alan aktual məsələlər müzakirə edildi.

"Dövlət rüsumu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikasının

2022-ci il 5 noyabr tarixli 622-VIQD nömrəli Qanununun tətbiqi və

"Dövlət rüsumu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun

tətbiq edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin

2001-ci il 26 dekabr tarixli 621 nömrəli

Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 19-cu və 32-ci bəndlərini rəhbər tutaraq, "Dövlət rüsumu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il 5 noyabr tarixli 622-VIQD nömrəli Qanununun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar həmin Qanunun tətbiqini təmin etmək məqsədilə **qərara alınır**:

1. Müəyyən edilsin ki:

1.1. "Dövlət rüsumu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 20-4.2-ci maddəsinin birinci cümləsində (hər iki halda) və ikinci cümləsində nəzərdə tutulmuş müvafiq icra hakimiyyəti orqanının səlahiyyətlərini Azərbaycan Respublikasının Prezidenti həyata keçirir;

1.2. həmin Qanunun 20-4.2-ci maddəsinin birinci cümləsində (hər iki halda) və ikinci cümləsində "orqan (qurum)" dedikdə Dövlət Vergi Xidməti qismində Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi nəzərdə tutulur.

2. "Dövlət rüsumu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq

edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2001-ci il 26 dekabr tarixli 621 nömrəli Fərmanın (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2001, № 12, maddə 767; 2006, № 12, maddə 1057; 2008, № 9, maddə 798; 2012, № 6, maddə 547, № 12, maddə 1271; 2013, № 11, maddə 1327, № 12, maddə 1510; 2014, № 4, maddə 360; 2016, № 1, maddə 43, № 5, maddə 883, № 9, maddə 1463, № 11, maddə 1807; 2017, № 3, maddə 370, № 5, maddə 757, № 7, maddə 1377, № 10, maddə 1804, № 12 (I kitab), maddə 2293; 2018, № 6, maddələr 1231, 1239, № 7 (I kitab), maddə 1489, № 12 (I kitab), maddə 2552; 2019, № 1, maddə 95, № 6, maddə 1044, № 7, maddə 1248, № 11, maddə 1699; 2020, № 5, maddə 561, № 7, maddə 735, № 12, maddə 1401; Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2022-ci il 6 may tarixli 1673 nömrəli Fərmanı) 2-ci hissəsində aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

2.1. 2.1-ci bəndə "18.76-cı" sözlərdən sonra "maddələrində, 20-4.2-ci maddəsinin birinci cümləsində (hər iki

halda) və ikinci cümləsində" sözləri əlavə edilsin;

2.2. 2.11-ci bəndin sonunda nöqtə işarəsi nöqtəli vergül işarəsi ilə əvəz olunsun və aşağıdakı məzmununda 2.12-ci bənd əlavə edilsin:

"2.12. həmin Qanunun 20-4.2-ci maddəsinin birinci cümləsində (hər iki halda) və ikinci cümləsində "orqan (qurum)" dedikdə Dövlət Vergi Xidməti qismində Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi nəzərdə tutulur."

3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti "Dövlət rüsumu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikasının 2022-ci il 5 noyabr tarixli 622-VIQD nömrəli Qanunundan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 5 dekabr 2022-ci il

Bəzi qanunlarda dəyişiklik ediləcək

Dekabrın 5-də Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin iclası keçirilib. İclasda 6 məsələ müzakirə olub.

Parlamentin Mətbuat və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsindən verilən məlumata görə, Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədri Əli Hüseynli diqqətə çatdırıb ki, gündəliyin birinci məsələsi "Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin 10 illiyi (2012-2022)" Azərbaycan Respublikasının yubiley medalının və "ASAN xidmət" ilə səmərəli əməkdaşlığa görə" Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosessual Məcəlləsində və Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında "Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə (birinci oxunuş) qanun layihəsidir.

O qeyd edib ki, digər məsələlər bir-biri ilə bağlı olan qanun layihələridir. Növbəti iki məsələ - "Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə haqqında" (birinci oxunuş) və "Hədəfli maliyyə sanksiyaları haqqında" (birinci oxunuş) yeni qanun layihələridir. Bildirilib ki, gündəliyə, habelə uyğunlaşdırma xarakterli digər qanunlar daxil edilmiş barədə (birinci oxunuş) Azərbaycan Respublikasının Cına-

yət Məcəlləsində və Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında (birinci oxunuş), Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosessual Məcəlləsində və Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında (birinci oxunuş) və Azərbaycan Respublikasının Mənzil Məcəlləsində, "Valyuta tənzimi haqqında", "Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestrinə daxil edilməsi haqqında", "Banklar haqqında", "Azərbaycan Respublikasının Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Komissiyası haqqında Əsasnamənin təsdiqi haqqında" (birinci oxunuş), "Sığorta fəaliyyəti haqqında", "İnvestisiya fondları haqqında", "Qiyətli kağızlar bazarı haqqında" və "Nağdsız hesablaşmalar haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə (birinci oxunuş) qanun layihələri daxil edilib.

Əvvəlcə komitə üzvü Nurlan Həsənov birinci məsələni təqdim edib. O bildirib ki, "Azərbaycan Respublikasının orden və medallarının təsis edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa iki yeni medalın - "Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin 10 illiyi (2012-2022)" yubiley medalının və "ASAN xidmət" ilə səmərəli əməkdaşlığa görə" medalının əlavə edilməsi nəzərdə tutulub. Qanun layihəsində adları çəkilən medalların əsasnamələri təsdiq edilir və bu medalların təsviri və elementləri təsdiq edilir. Əsasnamələrdə təsdiq edilən şəxslər, təltif edən orqan və medalların taxılma qaydası qeyd olunur.

Sonra komitə üzvü Kamal Cəfərov növbəti məsələləri barədə məlumat verib. O, "Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilmə-

siyənilməsi, həmçinin beşinci məsələnin maliyyələşdirilməsi müəyyən edilmiş konkret addımların atılması, müştəri uyğunluğu tədbirlərinin daha dəqiq müəyyənləşdirilməsi və digər bu kimi yeniliklər öz əksini tapıb.

Qeyd olunub ki, gündəlikdə digər üç layihədə də bu qanuna uyğunlaşdırma xarakterli bir sıra dəyişikliklər təklif olunur.

İclasda iştirak edən Maliyyə Monitorinqi Xidmətinin Hüquq Departamentinin rəisi Azər Abbasov müzakirəyə çıxarılan qanun layihələri barədə fikirlərini açıqlayıb. O, "Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə haqqında" və "Hədəfli maliyyə sanksiyaları haqqında" qanun layihələrinin iki hissədən ibarət olduğunu və bu qanunların tənzimləmə subyektləri arasında konseptual fərqi olduğunu qeyd edib. Mövcud qanun risk əsaslı meyarlara cavab vermədiyini deyən mütəxəssis bildirib ki, yeni layihələrdə məqsədli iqtisadiyyatın səmərəli fəaliyyətinin təmin edilməsinə nail olmaqdır.

Sonra Azər Abbasov komitə sədri Əli Hüseynlinin və komitənin üzvü Nurlan Həsənovun məsələlərə bağlı şərh və təkliflərinin bəzi qeydlərinə aydınlıq gətirib. Müzakirələrin sonunda gündəliyə daxil edilən 6 məsələnin hamısı birinci oxunuşda Milli Məclisin plenar iclasına tövsiyə olunub.

"Azərbaycan"

Azərbaycan və Rusiya Xarici İşlər nazirlikləri arasında 2023-2024-cü illər üçün siyasi məsləhətləşmələr planı imzalanıb

Dekabrın 5-də Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Ceyhan Bayramov Rusiyada işgüzar səfərdə olub.

Xarici İşlər Nazirliyinin Mətbuat xidməti idarəsindən AZƏRTAC-a bildirilib ki, səfərdə əvvəlcə xarici işlər naziri Ceyhan Bayramov Moskva şəhərindəki Aleksandr bağında naməlum əsgərin məzarını ziyarət edib və əbdə məşəl önünə əklil qoyub.

Sonra nazir Ceyhan Bayramov Rusiya Federasiyasının xarici işlər naziri Sergey Lavrov ilə ikitərəfli və nümayəndə heyətlərinin iştirakı ilə birgə görüş keçirib.

Görüşdə Azərbaycan-Rusiya arasında əməkdaşlıq gündəliyinin aktual məsələləri, iqtisadiyyat, təhsil, neqliyyat və digər ikitərəfli və regional sahələrdə əməkdaşlıq, eləcə də Azərbaycan və Ermənistan arasında münasibətlərin normalaşması məsələləri, üçtərəfli bəyanatların icrası müzakirə edilib.

Nazir Ceyhan Bayramov Azərbaycan ilə Rusiya arasında yüksək səviyyəli dialoqun və sıx təmasların mövcud olmasından məmnunluq ifadə edib. Bu il iki ölkə arasında diplomatik əlaqələrin qurulmasının 30 illik yubileyinin qeyd olduğunu söyləyən nazir müxtəlif tədbirlərin keçirildiyini və bu tədbirlərin ikitərəfli münasibətlərə töhfə verəcəyini vurğulayıb.

Nazir Ceyhan Bayramov həmçinin postmünaqişə dövründə sülh gündəliyi və Azər-

baycan tərəfindən atılan addımlar barədə qarşı tərəfə məlumat verib.

Ermənistanın proçesi ilə bəyanat, xüsusilə də 4-cü və 9-cu bəndlər üzrə öhdəliklərini yerinə yetirməməsi, qüvvələrini tam şəkildə orazilərimizdən çıxarmaması, bütün kommunikasiyaların açılması işinə maneçilik törətməsi üzrə narahatlıqları diqqətə çatdırıb. Azad olunmuş ərazilərdə mövcud mina təhlükəsindən söz açan nazir Ceyhan Bayramov Azərbaycan ərazilərində 2021-ci ildə Ermənistan istehsal olunmuş minaların aşkarlanmasını qeyd etdiyini söyləyən nazir müxtəlif tədbirlərin keçirildiyini və bu tədbirlərin ikitərəfli münasibətlərə töhfə verəcəyini vurğulayıb.

Nazir Ceyhan Bayramov həmçinin postmünaqişə dövründə sülh gündəliyi və Azər-

baycan tərəfindən atılan addımlar barədə qarşı tərəfə məlumat verib.

Ermənistanın proçesi ilə bəyanat, xüsusilə də 4-cü və 9-cu bəndlər üzrə öhdəliklərini yerinə yetirməməsi, qüvvələrini tam şəkildə orazilərimizdən çıxarmaması, bütün kommunikasiyaların açılması işinə maneçilik törətməsi üzrə narahatlıqları diqqətə çatdırıb. Azad olunmuş ərazilərdə mövcud mina təhlükəsindən söz açan nazir Ceyhan Bayramov Azərbaycan ərazilərində 2021-ci ildə Ermənistan istehsal olunmuş minaların aşkarlanmasını qeyd etdiyini söyləyən nazir müxtəlif tədbirlərin keçirildiyini və bu tədbirlərin ikitərəfli münasibətlərə töhfə verəcəyini vurğulayıb.

Nazir Ceyhan Bayramov həmçinin postmünaqişə dövründə sülh gündəliyi və Azər-

baycan tərəfindən atılan addımlar barədə qarşı tərəfə məlumat verib.

Bakıda "İran yeni baxış bucağında" mövzusunda ekspert müzakirəsi təşkil olunub

Sosial Tədqiqatlar Mərkəzində Cənubi (Güney) Azərbaycanın milli fəali, "Günəz TV"nin rəhbəri Əhməd Obalın iştirakı ilə "İran yeni baxış bucağında" mövzusunda ekspert müzakirəsi keçirilib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, tədbirdə çıxış edən Milli Məclisin deputatı, Sosial Tədqiqatlar Mərkəzinin (STM) İdarə Heyəti sədrinin müavini, siyasi elmlər doktoru, professor Elşad Mirbəşiroğlu Əhməd Obalın əsas fəaliyyət istiqamətinin Azərbaycanlıların hüquqlarının müdafiəsi olduğunu bildirib.

Sonra çıxış edən Əhməd Obalı deyib ki, televiziya kanalı 2004-cü ildən fəaliyyət göstərir. Biz milli maarifləndirməyə xidmət edirik və əsasən siyasi məsələlərə bağlı müzakirələr aparırıq. Şükürlər olsun ki, Qarabağ azad olub və Azərbaycan regionda söz sahibinə çevrilib. Biz illər boyu "Günəz TV"də azərbaycançılıq ideologiyası üzrə hərəkət etmişik. İranda bizim ideologiyamızı dəyişdirməyə çalışıblar.

Türkiyənin Azərbaycanla münasibətlərinin inkişafını sevindirici olduğunu vurğulayan Ə.Obalı deyib: "Türk dünyası xəyalı artıq reallaşır. Türk dünyası Cənubi Azərbaycan olarsa tamamlanacaq. Biz türkiyəli qardaşlarımızdan dəstək gözləyirik. Azərbaycandan ciddi motivasiya alırıq. PKK-nin əsas kökü İranda. PKK-nin İranda rəsmi qolu PEJAK-dır. PEJAK-ı İran özü yaradıb, ancaq indi bu təşkilat İranın özü üçün təhlükəyə çevrilib. Cənubi Azərbaycan azad olarsa, bizim aramızda heç bir PKK, kürd zolağı ola bilməz."

"Günəz TV"nin rəhbəri diqqətə çatdırıb ki, Azərbaycanın Şimali Azərbaycan olması

cənublu soydaşlarımıza böyük sevinc bəxş edər.

"Prezident İlham Əliyevin xarici siyasətdə atdığı addımlar daim uğurlu olacaq. O, dəqiq, ehtiyatlı və cəsarətli Liderdir. Güney Azərbaycanın yaranması Şimali Azərbaycan tərəfinin yükünü azaldacaq. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çox düzgün mövqeyə tutub. Biz güneylilər daim onu dəstəkləyirik, onun arxasındaydıq. Bugünkü fürsət bizim üçün çox gözəl andır. Biz cənublu üçün Şimali Azərbaycanın əmin-amanlığı olduqca önəmlidir", - deyərək qeyd edib.

Digər çıxış edənlər bildiriblər ki, bu gün Cənubi Azərbaycanda baş verən hadisələr hər kəs tərəfindən diqqətlə izlənir. 43 illik molla rejimi cənubi azərbaycanlıların ana dilində təhsil, mədəni hüquqlarını öllərindən alıb.

Qeyd edilib ki, 1980-1988-ci ildə İran-İraq müharibəsində cənubi azərbaycanlıların yaşadığı ərazilərə başqa millətlərin nümayəndələri götürülüb və gələcəkdə yaranacaq münasibətlər formalaşdırılıb.

Sonda iştirakçıların sualları cavablandırılıb.

Büdcənin gəlir və xərcləri artırılır

Dekabrın 5-də Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin iclası keçirilib.

İclası açan komitə sədri Tahir Mirkişili bildirib ki, gündəliyə "Azərbaycan Respublikasının 2023-cü il dövlət büdcəsi haqqında" qanun layihəsinin üçüncü oxunuşunda müzakirəsi daxil edilib.

Milli Məclisin Mətbuat və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsindən verilən məlumata görə, 2023-cü ilin dövlət büdcəsinin birinci və ikinci oxunuşları zamanı həm Milli Məclisin komitələrində, həm də plenar iclaslarında deputatlar tərəfindən məsələ ilə bağlı 120-dən çox çıxış edildiyini diqqətə çatdıran komitə sədri bunu parlamentdə büdcənin ərəflı müzakirəsi üçün geniş dialoq mühitinin yaradılmasının göstəricisi kimi dəyərləndirib.

Tahir Mirkişili Prezident İlham Əliyevin formanı ilə dövlət orqanlarında aparılan struktur islahatları notində Naxçıvan Muxtar Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsinin ləğv edilərək Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük

Komitəsinin strukturuna daxil olunmasını xatırladaraq, bu dəyişikliyin dövlət büdcəsində də əks olunmasının zərurətinə toxunub. Komitə sədri bildirib ki, yeni yaradılmış Naxçıvan Baş Gömrük İdarəsinin maliyyələşdirilməsi muxtar respublikanın büdcəsindən deyil, mərkəzləşdirilmiş xərclərdən həyata keçirildiyi üçün dövlət büdcəsində müvafiq dəyişikliklər aparılıb. Belə ki, Azərbaycanın 2023-cü il üçün dövlət büdcəsinin gəlirləri və xərcləri 53 milyon manatdan bir az çox olmaqla artırılıb, eyni za-

manda icmal büdcənin gəlir və xərclərində təxminən 20 milyon manatlıq dəyişiklik edilib. Həmçinin büdcənin strukturunda və indiyədək təbiiq olunan bəzi qaydalarında da müvafiq dəyişikliklər aparılıb.

Sonra maliyyə naziri Samir Şərifov müzakirəyə təqdim edilən büdcə dəyişikliklərinin detalları barədə məlumat verib. Nazir bildirib ki, gələn ilin dövlət büdcəsi layihəsində Naxçıvan Muxtar Respublikasının ləğv olunmuş komitəsinin xətti ilə 53,2 milyon manat daxilolmanın dövlət büdcəsinə

aid edilməsi zərurəti yaranıb. Həmçinin Naxçıvan Muxtar Respublikasının ləğv edilmiş gömrük komitəsinin bazasında yaradılmış Baş Gömrük İdarəsinin saxlanılması üçün tələb olunan 20,6 milyon manat vəsait muxtar respublikanın büdcəsinin xərclərindən azaldılaraq, Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin xərclərinə proqnozlaşdırılıb.

Nazir bildirib ki, nəticə etibarilə dövlət büdcəsindən Naxçıvan Muxtar Respublikasına ayrılan dotasiyanın məbləği artırılaraq 482,4 milyon

manat təşkil edəcək. Bütün bunlara müvafiq olaraq 2023-cü ilin dövlət büdcəsi layihəsində gəlirlər 30 773 978 min manata, büdcə xərcləri isə 33 353 278 min manata çatdırılıb. Büdcə kəsiri və icmal büdcənin gəlirləri və xərcləri isə dəyişməyərək əvvəlki səviyyədə qalıb.

Müzakirələrdə parlamentin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsi sədrinin müavini Əli Məsimli, komitə üzvləri Vahid Əhmədov, Vüqar Bayramov, Məhərrəm Abbasov, Aydın Hüseynov çıxış ediblər. Onlar qanun layihəsi haqqında fikirlərini bildiriblər, təklif olunan büdcə dəyişiklikləri və digər məsələlərə bağlı qeydlərini, suallarını səsləndiriblər.

Maliyyə naziri Samir Şərifov deputatların qaldırdıqları məsələlərə aydınlıq gətirib və suallarını cavablandırıb. Müzakirələrin sonunda "Azərbaycan Respublikasının 2023-cü il dövlət büdcəsi haqqında" qanun layihəsi üçüncü oxunuşda baxılmaq üçün Milli Məclisin plenar iclasına tövsiyə edilib.

"Azərbaycan"

Əhməd Obalı İranın Azərbaycana qarşı düşmənçiliyindən danışdı

Dekabrın 5-də Mətbuat Şurasında Cənubi Azərbaycanın milli fəali, "Günəz TV"nin rəhbəri Əhməd Obalı ilə görüş keçirilib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, tədbirdə İranda son üç ayda baş verən proseslər, orada yaşayan soydaşlarımızın həmin proseslərdə iştirakı, habelə İslam Respublikasının ölkəmizə münasibəti ilə bağlı müxtəlif məsələlər müzakirə edilib, həmçinin İranın artan informasiya təxribatları şəraitində Azərbaycan mediasının diqqət yetirməli olduğu məsələlərə aydınlıq gətirilib.

Ə.Obalı çıxışında işğaldan azad edilmiş ərazilərə, Xudafərin körpüsünə

səfəri ilə bağlı təəssüratlarını bölüşüb. Həmin orazilərdə Azərbaycan, ümumilikdə türk mirasına qarşı ermənilər tərəfindən vandalizmin törədildiyini, torpaqlarımızın talan olunmasını İranın da yaxından iştirak etdiyini vurğulayıb.

"Regionda Azərbaycana qarşı ən çox düşmənçiliyi İran edir. Prezident İlham Əliyev bir neçə dəfə cənubi azərbaycanlıların hüquqlarının pozulması ilə bağlı açıq mesajlar verib. Bu biz cənubi azərbaycanlılar üçün çox önəmlidir. Biz hər hansı konar qüvvələrə inşimizə qarışmasını istəmirik", - deyərək qeyd edib.

Ə.Obalı vurğulayıb ki, İranda 30 milyondan çox cənubi azərbaycanlının hüquqları tapdalanır. Pəhləvilər hakimiyyətdə gəldikdən sonra bu hal daha da güclənib. İranda ana dilimizdəki kitabları yığıb yandırır, müəllimlərimizi öldürüblər, onlara zülm ediblər.

Görüşdə eyni zamanda İranın müxtəlif kütləvi informasiya vasitələrində aparılan anti-Azərbaycan təbliğatından da söz açılıb. Bu təbliğatın illərdir davam etdiyini, onun İran hakimiyyətinin bu sahədəki direktivlərinə əsaslandığını vurğulayıb. Belə xoşagəlməz meyillərin son aylarda daha da artmasının Azərbaycanın apardığı müstəqil siya-

sət, bölgədəki nüfuzu ilə bağlı olduğunu vurğulayıb.

Toplantıda İranın buna qısqançlıqla yanaşdığı, bu xüsusda rəsmi Tehranın İslam düşməni olan işğalçı Ermənistanla yaxınlığı xüsus vurğulanıb. Digər çıxış edənlər Cənubi Azərbaycanda yaşayan həmvətənlərimizin hüquqlarının uzun illərdir pozulduğunu vurğulayıblar. Qeyd edilib ki, onların da hüquqlarının müdafiəsi istiqamətində işlər görülür. Dövlət başçısı son çıxışlarında bu məsələyə toxunub.

Sonda Ə.Obalı müzakirə edilən mövzu ilə bağlı jurnalistlərin suallarını cavablandırıb.

Azərbaycan dördüncü peykini orbitə göndərəcək

Növbəti peyk İlon Maskın şirkəti tərəfindən buraxıla bilər

Azərbaycan dördüncü peykini orbitə buraxmağı planlaşdırır. Texnoloji inkişaf, kosmik sənayedə tərəqqi ölkəmizin bu sahədə yeni addımlar atmasını şərtləndirir.

Növbəti peykimizin İlon Maskın şirkəti tərəfindən kosmosa buraxılacağı ehtimal edilir. Amerikalı sahibkarın şirkəti qiymət baxımından bu sahədə ən uyğun hesab olunur.

Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi yanında Kosmik Agentliyin ("Azərkosmos") İdarə Heyətinin sədri Saməddin Əsədov deyir ki, növbəti yerüstü müşahidə peykinin - "Azersky-2"-nin orbitə buraxılması üçün tender elan ediləcək. Onun sözlərinə görə, dünyada hazırda bunu ən aşağı qiymətə edən İlon Maskın rəhbərlik etdiyi ABS-nin "Space X" şirkətidir". Sayca 4-cü olacaq bu peyk 3 ildən sonra orbitə buraxılacaq.

Xatırladaq ki, birinci sını peykimiz olan "AzerSpace-1" 2013-cü il fevral ayının 8-də Cənubi Amerikada yerləşən Fransa Qvianası Kosmik Mərkəzinin Kuru kosmodromundan Fransa şirkəti "Ariane Space"-in raket daşıyıcısı vasitəsilə geostasionar orbitə çıxarılib. Əhatə dairəsi Avropa, Afrika, Mərkəzi Asiya, Yaxın Şərqi, Qafqaz olan peykin imkanlarının 20 faizi Azərbaycanın tələbatını ödəmək, qalan 80 faizi isə kommersiya məqsədi daşıyır. Ölkə ərazisində keyfiyyətli televiziya və radio yayımı, sürətli internet xidmətləri təminatçısı peyklə bağlıların təhlükəsizliyinə təminat verir. Dəyəri 233 milyon dollar olan peykin istismar müddəti ən azı 15 ildir.

Azərbaycanın 2014-cü il iyunun 30-da orbitə göndərdiyi ikinci peyk isə "Azersky" adlı müşahidə peykidir. Dəyəri 157 milyon avro olan "Azersky" əsasən Azərbaycanın müdafiə və təhlükəsizliyinə xidmət edir.

Sayca üçüncü, telekommunikasiya peykimizin ikincisi - "AzerSpace-2" isə 2018-ci il sentyabrın 26-da Kuru kosmodromundan "ArianeSpace" şirkətinə məxsus "Ariane-5" daşıyıcı raketini orbitə buraxılıb. Peykin əhatə dairəsi Avropa, Yaxın Şərqi, Tropik Afrika, Mərkəzi və Cənubi Asiyadır. Məlumatla görə, 190 milyon dollara başa gələn "AzerSpace-2"-nin istismar müddəti 20 ildir.

Orbitə buraxılan hər üç peykin hər cəhətdən çox böyük əhəmiyyəti var. Bu, digər tərəfdən Azərbaycanın kosmik sənayesində öz mövqelərini möhkəmləndirməklə, dövlətimizin gücünü göstərir. Peyklər ölkəmizin informasiya təhlükəsizliyini təmin edir. Bundan əlavə bu vasitə ilə Azərbaycan telekanalları dünyaya öz verilişlərini təqdim edə bilərlər. Eyni zamanda ölkəmizdə kosmik sənayenin inkişafı telekommunikasiya sahəsində xarici tərəfdaşlardan asılılığı azaldır, həmçinin kommersiya əhəmiyyətli peyklər ölkəyə valyuta axını təmin edir.

Bu sənaye növünün inkişafı istiqamətində dövlətimiz beynəlxalq əməkdaşlığı genişləndirərək böyük təcrübəyə malik olan aparıcı şirkətlərlə tərəfdaşlıq edir.

Əsmər QARDAŞXANOVA,
"Azərbaycan"

Azərbaycanın müdafiə naziri Türkiyənin milli müdafiə naziri ilə görüşüb

Azərbaycan Respublikasının müdafiə naziri general-polkovnik Zakir Həsənovun dəvəti ilə dekabrın 5-də Türkiyənin milli müdafiə naziri cənab Hulusi Akarın rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ölkəmizə işgüzar səfərə gəlib. Heydər Əliyev Beynəlxalq Aeroportunda qonaqları müdafiə naziri general-polkovnik Z.Həsənov qarşılayıb.

Müdafiə Nazirliyinin Mətbuat xidmətindən AZƏRTAC-a bildirilib ki, nazirlikdə təntənəli qarşılanma mərasimi olub, hər iki ölkənin müdafiə nazirləri fəxri qarovulun önündən keçiblər. Azərbaycan və qardaş Türkiyənin Dövlət himnləri səsləndirilib.

Qarşılanma mərasimindən sonra müdafiə naziri və nazirliyin digər rəhbər heyəti Türkiyə nümayəndə heyəti ilə görüşüb.

Görüşdə həmçinin Türkiyə Respublikasının Baş Qərargah rəisi ordu generalı Yaşar Güler, Quru Qoşunları komandanı ordu generalı Musa Avşevər, Hərbi Hava Qüvvələri komandanı ordu generalı Atilla Güllən, Hərbi Dəniz Qüvvələri komandanı donanma admiralı Ercüment Tathoğlu, eləcə də Türkiyə Respublikasının ölkəmizdəki fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri cənab Cahit Bağcı və digər rəsmilər iştirak ediblər.

General-polkovnik Z.Həsənov qonaqları salamlayaraq Azərbaycanla Türkiyə arasında hərbi əməkdaşlığın inkişaf etdiyini qeyd edib və bu istiqamətdə görülən işlərin daha da genişləndirilməsinin vacibliyini diqqətə çatdırıb.

Qardaş ölkəyə səfərdən məmnunluğunu ifadə edən cənab H.Akar göstərilən qonaqpərvərliyə görə təşəkkürünü bildirib, ölkələ-

rimiz arasında strateji mütəfəqliyin dostluq və qardaşlıq münasibətləri üzərində qurulduğunu qeyd edib.

Görüşdə Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında bağlanmış hərbi sahədə əməkdaşlıq haqqında sazişə əsasən Bakı şəhəri, eləcə də Astara, Cəbrayıl və İmişli rayonlarının ərazilərində keçirilən

"Qardaş yumruğu" birgə təliminin mühüm əhəmiyyətə malik olduğu xüsusilə vurğulanıb.

Qarşılıqlı marağ doğuran mövzulara dair aparılan fikir mübadiləsi zamanı ölkələrimiz arasında hərbi, hərbi-texniki, hərbi-təhsil və digər sahələrdə əməkdaşlığın inkişaf perspektivləri, həmçinin regional təhlükəsizlik məsələləri müzakirə edilib.

Qardaşlığın güc nümayişi

Azərbaycan və Türkiyə İranla sərhəddə möhtəşəm hərbi təlim keçirirlər

Azərbaycan ilə Türkiyə birgə növbəti hərbi təlimlərə başlayıblar. Təlimlər iki qardaş ölkə arasında bağlanmış hərbi sahədə əməkdaşlıq haqqında sazişə əsasən keçirilir.

Azərbaycan Ordusunun və Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin müxtəlif qoşun növlərinin şəxsi heyəti, döyüş və xüsusi təyinatlı mühəndis-istehkam texnikası, həmçinin hərbi aviasiya vasitələrinin cəlb olunması ilə keçirilən təlim Bakını, eləcə də Astara, Cəbrayıl və İmişli rayonlarını əhatə edir.

Peşəkar ordular

Azərbaycan Ordusunun Quru Qoşunları, Hərbi Hava Qüvvələri, Xüsusi Təyinatlı Qüvvələri, Mühəndis Qoşunları, Raket və Artilneriya Qoşunlarının bölmələri Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin hərbiçiləri ilə birgə müxtəlif təlim döyüş tapşırıqlarını yerinə yetirirlər. Təlimdə müasir döyüş üsullarından istifadə etməklə artilneriya, aviasiya və digər qoşun növlərinin hərbi əməliyyatlarda tətbiqi, onların qarşılıqlı əlaqədə fəaliyyətinin təşkili, çaylar üzərindən keçid açmaq məqsədilə panton körpülərinin salınması, şerti düşmənin dərinliyinə desant endirilməsi üzrə müxtəlif tapşırıqlar icra edilir.

Birgə təlimdə əsas diqqət qoşunların qarşılıqlı əlaqədə fəaliyyətləri zamanı döyüş uzlaşmasının təmin edilməsinə, idarəetmənin təkmilləşdirilməsinə, təcrübə mübadiləsi və şəxsi heyətin peşəkarlığının artırılmasına yönəldilib.

Təlimin məhz bu ərazilərdə keçirilməsi təsadüfi deyil. İran ölkəmizə qarşı riyakar mövqeyə nümayiş etdirir. Azərbaycan isə bütün təhdidlərin qarşısını almağa, təxribatlarla qarşı

lazımı şəkildə cavab verməyə qadirdir. Prezident İlham Əliyev "Orta dəniz boyunca: geosiyasət, təhlükəsizlik və iqtisadiyyat" mövzusunda keçirilən beynəlxalq konfransda bu barədə deyib: "Bizim ərazilərimiz 30 il işğal altında olub. İran rəsmilərinin Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün qırmızı xətt olduğunu eşidən olardı? Xeyr. Bunlar Azərbaycan xalqının verdiyi suallardır. Bu sual tələmə mən verməyirəm. Ancaq hər bir azərbaycanlı öz ölkəsi barədə düşünür, bu sual verir və cavab tapır. Ona görə də indi İranla Azərbaycan arasında baş verən bizim tərəfimizdən yaranmayıb. Biz yalnız cavab veririk və istər sözlə olsun, is-

sibət bildirən hərbi ekspert Ədalət Verdiev deyir ki, qardaş ölkəyə keçirilən birgə təlimlər kifayət qədər intensivləşib: "Belə təlimlər hərbi təlimlər təşkil etməli olduq. Biz onlara deyirik ki, onlardan qorxmuruq. Biz öz heyət tərzimizi, dünyəvi inkişafımızı, Azərbaycanın və azərbaycanlıların, o cümlədən İrandakı azərbaycanlıların müdafiəsini təmin etmək üçün hər şeyi edəcəyik. Onlar bizim millətin bir parçasıdır".

Azərbaycanla təhdid dilində danışmaq olmaz

Azərbaycanla Türkiyə arasında keçirilən hərbi təlimlərə münasibət bildirən hərbi ekspert Ədalət Verdiev deyir ki, qardaş ölkəyə keçirilən birgə təlimlər kifayət qədər intensivləşib: "Belə təlimlər hərbi təlimlər təşkil etməli olduq. Biz onlara deyirik ki, onlardan qorxmuruq. Biz öz heyət tərzimizi, dünyəvi inkişafımızı, Azərbaycanın və azərbaycanlıların, o cümlədən İrandakı azərbaycanlıların müdafiəsini təmin etmək üçün hər şeyi edəcəyik. Onlar bizim millətin bir parçasıdır".

Ekspert qeyd edir ki, regionda baş verən hadisələr, xüsusilə də İranın Azərbaycana qarşı aqressiv davranışları fonunda Türkiyə ilə Azərbaycanın cənub ərazilərində birgə təlimlər keçirməsi təsadüfi deyil: "Bu bir daha Azərbaycan-Türkiyə birliyinin İran təhdidləri qarşısında geri addım atmadığını, əksinə, bu təhdidlərə qarşı daim birgə fəaliyyət göstərməyə hazır olduğunu nümayiş etdirir".

Ekspertin dediyinə görə, Azərbaycan və Türkiyə bu təlimlərlə ortaq rəqibə qarşı birgə fəaliyyətlərini koordinasiya edirlər.

Ülkər XASPOLADOVA,
"Azərbaycan"

Riyakar siyasət, sistemli təxribatlar, antiazerbaycançı mövqe və islami dəyərlərə hörmətsizlik - İranın əsl mahiyyəti

Cənubi Azərbaycanın 40 milyonluq haqq səsi

50 milyon azərbaycanlının əsrlər boyu üzlaşdığı tarixi ədalətsizliyin kökü 1813-cü və 1828-ci illərdə Rusiya ilə İran arasında imzalanmış Güllüstan və Türkmənçay müqavilələrindən qaynaqlanır. Çünki bu müqavilələrlə Araz çayı sərhəd götürülməklə tarixi Azərbaycan ərazisi iki yerə bölündü, torpaqlarımıza ermənilərin köçürülməsinə başlandı.

Cənubi Azərbaycandakı azadlıq mücadilələri xalqımızın qürur mənbəyidir

Azərbaycanın Rusiya tərəfindən işğal olunan şimal hissəsi indi azaddır. Bu hissədə xalqımız müstəqil dövlətə və dövlətçiliyə sahibdir. O dövlətə ki, beynəlxalq birlikdə mövqelərini möhkəmləndirir, qlobal məsələlərdə nüfuzlu söz sahibi kimi çıxış edir, tarixi ədalətsizlikləri yoluna qoyur.

Azərbaycanın cənub hissəsi isə İranın tərkibindədir. Cənubi Azərbaycanın şimal-qərb hissəsini əhatə edir. Qərbdə Türkiyə, cənub-qərbdə isə İraqla həmsərhəddir. Bu gün Cənubi Azərbaycanda 35 milyon azərbaycanlı yaşayır. Bununla belə, İranın digər ərazilərini də nəzərə aldıqda bu ölkədə daha çox sayda soydaşımızın yaşadığı təxmin edilir. Elə buna görə də çoxsaylı etnik qrupların əsərlərində yaşadığı İranda hakimiyyətin ehtiyat etdiyi əsas xalq azərbaycanlılardır. Cənubi Azərbaycanda yaşayan soydaşlarımızın milli azadlıq mücadilələri xaricdən gələn dəstək sayəsində İran tərəfindən qəddarlıqla yatırılıb. Bununla belə, Səttarxan, Şeyx Məhəmməd Xiyabani və Seyid Cəfər Pişəverinin rəhbərliyi altında müxtəlif dövrlərdə baş verən hərəkatlar Azərbaycan xalqının zəngin tarixinin qürur mənbəyidir.

Fars şovinizminin qarşısına qoyduğu əsas hədəflərdən biri isə Cənubi Azərbaycandakı soydaşlarımızın öz milli kimliyindən uzaq salınmasıdır. Elə buna görə bu gün Cənubi Azərbaycanda soydaşlarımız ana dilində təhsil almaqdan məhrum ediliblər. Bu siyasətin nəticəsi kimi İranda azərbaycanlıların danışdığı Azərbaycan dili ədəbi komponentini itirir.

Azərbaycan dövləti və Prezident İlham Əliyev tarixi torpaqlarımızda yaşayan soydaşlarımızın ən böyük təəssübkeşi, himayədarı və dayağıdır

İran müstəqil və güclü Azərbaycanın mövcudluğu ilə bənaş bilmir

Dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra Azərbaycan tarixi keçmiş, mənbəyi dəyərləri, Arazın o tayında on milyonlarla soydaşımızın yaşadığını nəzərə alaraq İranla münasibətlərə xüsusi önəm verib. Məhz bunun nəticəsidir ki, ötən müddətdə ölkələrimiz arasında müxtəlif sahələrdə əhatə edən çoxsaylı ikitərəfli sənədlər imzalanıb.

Buna rəğmən İranın siyasi və dini dairələrində zaman-zaman Azərbaycan Respublikası ilə bağlı ikitərəfli münasibətlərə

rin ruhuna zidd olan qərəzli davranış ortaya qoyulub. Səbəb isə odur ki, İran rejimi şimalda müstəqil və güclü Azərbaycan dövlətinin mövcudluğu ilə bənaş bilmir. İranın Azərbaycanla münasibətlərdə qeyri-səmimi davranışları hələ 44 günlük müharibədən çox-çox əvvəl məlum idi. İrana məxsus KİV-də əhəlisinin böyük əksəriyyəti müsəlman olan Azərbaycan Respublikasına qarşı davamlı olaraq "ideoloji mübarizə" aparılıb, azərbaycanlıları təhqir etməkdən belə çəkinməyiblər.

Molla rejimi illər boyu dini təsir və digər vasitələrlə Azərbaycanın daxili işlərinə qarşımağa, ölkəmizə təzyiqlər göstərməyə cəhd edib. Bu məkrli siyasətin davamı kimi "əmmaməli əlləmələr" onilliklər ərzində Ermənistanla davamlı iqtisadi dəstək göstərilib. Ermənilər boş yerə İranın onlar üçün nəfəslik olduğunu deməyiblər.

Ona görə İran barəsində yazarkən "dost dövlət", "qardaş ölkə" kimi ifadələrdən uzaq olmuşuq. Rəsmiyyətlik xətrinə işlətdiyimiz "məhrəban qonşu" ifadəsini isə könül dolusu ilə səsləndirə bilməmişik. Özünü dünyada "islam təəssübkeşi" hesab edən, amma din qardaşının torpaqlarını işğal edən ermənilərə qucaq açan İrana biz necə "dost dövlət" deyə bilərdik?! İşğal olunmuş torpaqlarımızdakı

islam irsini dağıdan, məscidlərimizi donuz tövləsinə çevirən ölkə ilə qardaşlaşan bir rejim haqqında necə "qardaş ölkə" deyə bəhs edə bilərdik? Hələ onun İrəvanda və Şuşada olan məscidlərimizi öz adına çıxmasını, işğal edilmiş ərazilərimizdən talan edilən maddi vəsaitlərin İrana daşınmasını demirik.

44 günlük müharibədən sonra isə İran anti-Azərbaycan siyasətini "yeniləyib", başqa cür desək, mollar açığa sökülüb Ermənistanın müdafiəsinə qalxıblar. İran mollarının Azərbaycanın yaratdığı reallıqlarla bənaşmaq istəmələrinə göz önündədir. Hətta iş o yerə çatdı ki,

Cənubi Azərbaycanda hərbi təlimlər keçirərək, Araz çayının hərbi yolla keçilməsini məşq etdilər. Ermənistanın Qafan şəhərində konsulluq açmaqla İrəvana diplomatik dəstək nümayiş etdirdilər. Qadınla əl uzadıb görüşməyi haram sayan "din qardaşları" bir müddət əvvəl baş nazir Paşinyanın, bəlkə də, elə həmin gün donuz ətinə dəymiş əlini sıxmaqla, hətta üzünü öpməyə "əsl" müsəlman olduqlarını göstərdilər.

"Əmmaməli əlləmələr" in əməlləri iflasa uğrayır

Son aylarda İrani kütləvi etirazlar bürüyüb. İranın sadə vətəndaşları molların yürütdüyü siyasətə qarşı çıxırlar. Bu ölkənin idmançıları belə bütün fürsətlərdən istifadə edib rejimə nifrətlərini bildirirlər. Bütün bunlar İran hakimiyyətinin yürütdüyü siyasətin iflasa uğramasını göstərir. İranda əxlaq polisinin ləğv edilməsi təsdiqləyir ki, rejim artıq geriyyə adınımlar atr.

Belə bir vəziyyətdən çıxış yolunu İran hakimiyyəti həm də Azərbaycana qarşı mənasız aqressiv ritorikasını gücləndirməkdə və daxili auditoriyanın diqqətini buna cəlb etməkdə görür. Təbii ki, Azərbaycana təzyiqlər göstərmək, Bakını təhdid etmək mümkün olan məsələ deyil. Belə bir vəziyyətdə Azərbaycan İranda sərhəddə Türkiyə ilə birlikdə yeni hərbi təlimlər keçirir.

Əlbəttə, İranda baş verən xalq etirazları Azərbaycanda da yaxından izlənilir. Çünki dövlətimiz xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların hüquq və azadlığının, təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə daim xüsusi diqqət yetirir. Prezident İlham Əliyevin dediyi kimi, biz acı taleyin hökmü ilə Azərbaycan dövlətindən ayrı düşmüş soydaşlarımızın dilimizi, ənənələrimizi, mədəniyyətimizi qoruyub saxlamaları, azərbaycanlılıq ideyalarına sadiq olmaları, öz tarixi vətənləri ilə əlaqələrin heç vaxt kəsilməməsi üçün səylərimizi davam etdirəcəyik.

Onu da unutmaq lazım deyil ki, tarixən İranın daxilində baş vermiş gərginliklər Cənubi Azərbaycandakı soydaşlarımızın milli azadlığı üçün təkən olub.

Rəşad CƏFƏRLİ,
"Azərbaycan"

Təbriz Tehran üçün ögeydir

Ona görə də burada azərbaycanlılara qarşı ayrı-seçkilik özünü aydın göstərir

44 günlük Vətən müharibəsi yalnız düşmən üzərində qələbəmizlə təmamlandı, bu müharibənin nəticəsində dostlarımızı və düşmənlərimizi də tanımalı olduq.

30 illik münaqişə dövründə özünü az qala "sülh göyçərini" kimi təqdim edən Fransa illərlə gizləndiyi "vasitəçilik qulağı"nın arxasından çıxaraq əsl üzünü göstərdi. Azərbaycanla orta q dövrlərdən, dostluq münasibətlərindən dem vuran İran rəhbərliyi müharibədən əvvəl və ondan sonrakı dövrdə təvazükar niyyətini davam etdirməyə çalışsa da Ermənistanla hərtərəfli iş birliyi yaratmaqla ölkəmizə qarşı sərgilədiyi münasibət molla rejiminin əsl simasını bizə göstərdi.

Özünü "müsəlmanların hamisi", "din dövləti", "islam dövləti" adlandıran İranın Ermənistanla müttəfiqlik etməsi, Ermənistanı silahla təmin edib revanşist qüvvələri ümidləndirməsi qonşuluq münasibətlərinə birbaşa xəyanət deməkdir. Molla rejimi bu hərəkatları ilə birbaşa islami dəyərlərə, qonşuluq haqqında fundamental islam qanunlarına, müqəddəs dinimizə xəyanət etdi. Görünür ki, molla rejimi üçün dini dəyər deyilən bir şey yoxdur. Onlar üçün dini əhəlini qorxudub kölə vəziyyətinə gətirmək üçün bir vasitədir.

Sual oluna bilər ki, yaxın qonşumuz İranın Azərbaycana qarşı siyasətinin kökündə nə durur? Nədən İran müsəlman qardaşlarından çox, oli müsəlmanların qanına bulanmış ermənilərin yanındadır və onlara hər vasitə ilə dəstək verməyə çalışır?

İllərdir İranın içində bir Şimali Azərbaycan qorxusu böyüyür. Tarixdən məlumdur ki, 1813-cü və 1828-ci illərdə Rusiya imperiyası ilə İran arasında müvafiq olaraq imzalanmış Güllüstan və Türkmənçay müqavilələrinə görə, Azərbaycan və azərbaycanlılar iki ölkə arasında bölündü. Bir xalqı iki yerə bölməyə müqavilələrin nəticəsində etnik azərbaycanlıların böyük əksəriyyəti indiki İran ərazisində qaldı. Müxtəlif mənbələrdə Cənubi Azərbaycanda yaşayan Azərbaycan türklərinin sayı 40 milyon nəfər civarında göstərilir. Bu da məlumdur ki, cənubda yaşayan soydaşlarımız xarakter etibarilə daha çox inqilabçı xalqdır. Bunun sübutu olaraq monarxiya dövründə şah rejiminə qarşı cənublu qardaşlarımızın apardıqları mübarizələrin tarixinə baxmaq kifayətdir. İran azərbaycanlılarının milli şüurunun unikalığı türk milli əsaslı olmaları ilə bağlıdır.

Bu gün İranda illərdir yığılıb qalmış problemlər şişib partlamaq üzərdir. Konkret desək, əhəli köhnə qaydalarla yaşamaq istəmir. İran əhəlisinin 40 faizindən bir qədər çoxunu əhatə edən etnik azərbaycanlı molla rejiminin onlara olan münasibətinin kökündə nəyin dayandığını yaxşı dərk edirlər və bu səbəbdən də molla rejiminə qarşı prinsipli mövqə sərgiləyirlər. İranın dövlətinin mövqeyi qonşuluq münasibəti isə haqlı olaraq cənublu qardaşlarımızın rejimə olan nifrətini, qəzəbini daha da artırır.

Güclü orduya, güclü iqtisadiyyata, regionda nüfuzlu söz sahibinə malik olan Azərbaycan İrana qətiyyətlə sərəf etmir. Bunu da nəzərə alsaq ki, İranın etnik azərbaycanlılara münasibəti, ermənilərin bizə olan münasibətindən heç də fərqlənməyib. Ustad Şəhriyar şeirlərinin birində bu münasibəti belə ifadə etmişdir:

Təbriz ögey övlətdir, İranın, Şah gəldi, imam gəldi, ögeyli yenə qaldı!

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Arazqırağı bölgəyə səfərlərinin birində regiondakı proseslərdən danışarkən İran tərəfinə mesaj olaraq demişdir: "Bu gün Azərbaycanın razılığı olmadan bu bölgədə hər hansı bir təşəbbüs gerçəkləşə bilməz". Həqiqətən də diqqət etsək görürük ki, Qarabağ probleminin həllindən sonra İran qonşuluğunda hərbi-iqtisadi cəhətdən güclənmiş, Avropa, xüsusilə də türk birliyi dövlətləri ilə bərabər hüquqlu əməkdaşlığı daha da genişləndirən, dünyanın ən qlobal problemlərinin həllində nüfuz sahibi olan dövlətlərlə bir sırada dayanan Azərbaycanı bölgədə hər hansı lahiyəni gerçəkləşdirmək mümkün deyil. Ölkəmizin "Şimal-Cənub" və "Şərq-Qərb" dəhlizlərində çox mühüm geosiyasi mövqeyə malik olmaqla regionun bir çox mühüm problemlərinin həllində söz sahibinə çevrilməsi İranın içindəki qorxunu artırmaqla yanaşı, Azərbaycanca qarşı kimini, hikkəsini də artırıb. İran çıxış yolunu Ermənistanla müttəfiqlikdə görür. Molla rejimi belə hesab edir ki, Azərbaycanı zəiflətməyin yolu Ermənistanla münasibətdən, müharibədən keçir. Elə bu məqsədlə də Ermənistanı silahlandırmaq, müharibəyə təhrikə, fitnəkarlıq etməklə yeni-yeni planlar qurmaq yolunu tutub.

Elsən QƏNİYEV,
"Azərbaycan"

İranda və Fransanın Ermənistanla olan sevgisi bir-birindən o qədər də fərqlənmir. Hər ikisi - İran da, Fransa da işğalçı dövlətə siqal verir, tumarlayır və qayğısına qalırlar. Sanki bu səvdada yarışırlar, bəhsə girirlər.

Son aylar İran öz daxilində baş verən hadisələrin ziddinə getdikcə, gərginlikləri səngitmək əvəzinə daha da şiddətləndirir. Nəticədə qətlə yetirilən, məhbəslərə atılan və döyülən insanların sayı durmadan artır. İran həmçinin daxili və xarici siyasətində Azərbaycana və azərbaycanlılara qarşı, yumşaq desək, haqsız, ədalətsiz mövqə tutur. Bütün baş verən bu hadisələr dərinləşdikcə İran adlı dövlətin sarsılması və çökməsi müşahidə olunur. Hadisələrin inkişafı və ekspert rəylərinin qısa məzmunu belə qonata gəlməyə əsas verir ki, rejim ötən əsrdən bu əsrə adlanan problemlərin həllini düşünmək əvəzinə koronaya, təhlükələrin fərqi varmadan öz qamına xəncər soxaraq açıq intihara gedir.

Amma məsələ burasındadır ki, özünü qətlə yetirmək islamda Allahın bəyənmediyi addım kimi lənətlənir. Bəs o zaman özünü islam respublikası sayan İran niyə belə edir? Yaponiyada təxminən 4-5 əsr davam edən belə bir ənənə olub: samuraylar ki halda intihara gediblər - ya ağaları ömr edəndə, ya da sahibinə sədəqətini sübut etmək istəyəndə. Görəsən İran bunların hansını əsas götürüb intihar edir? Əslində, heç birini. Özü də təkə ona görə yox ki, İrani və Yaponiyanı bir-birinə heç nə bağlamır. Həm də onun üçün ki, dövrən dəyişib. Və bu dəyişmiş dövrdə İran rejimi anlamır ki, insanlar baş örtüyünə görə yox, hakimiyyətin qaragüruhluluğuna, adi haqqının gözlənilməməsinə görə küçələrə axışırlar. Artıq baş ör-

İran niyə intihar edir

poindən daha ciddi tələblər irəli sürülür, rejimin dəyişməsi tələb olunur. Rejim isə insanların haqlı tələblərini görməzəndən gələcək onları güllələyib öldürməklə və məhbəslərə atmaqla özünü intihara aparır.

Aydın sezilən və bütün müsəlman dünyasını heyretləndirən həm də odur ki, İranda erməni sevgisi var. Cənub qonşumuz erməni eşqi ilə yeni "zir-və"lərə dirmaşdıqca bütün müsəlman belə bir ənənə olub: samuraylar ki halda intihara gediblər - ya ağaları ömr edəndə, ya da sahibinə sədəqətini sübut etmək istəyəndə. Görəsən İran bunların hansını əsas götürüb intihar edir? Əslində, heç birini. Özü də təkə ona görə yox ki, İrani və Yaponiyanı bir-birinə heç nə bağlamır. Həm də onun üçün ki, dövrən dəyişib. Və bu dəyişmiş dövrdə İran rejimi anlamır ki, insanlar baş örtüyünə görə yox, hakimiyyətin qaragüruhluluğuna, adi haqqının gözlənilməməsinə görə küçələrə axışırlar. Artıq baş ör-

Bu gün İran Azərbaycana münasibətdə sanki Fransa ilə birləşib, yalnız

Bahadır İMANQULİYEV,
"Azərbaycan"

Bakıda Azərbaycan Könüllülərinin V Həmrəylik Forumu keçirilib

Dekabrın 5-də Bakıda Gənclər və İdman Nazirliyi və Gənclər Fondunun dəstəyi ilə Azərbaycan Könüllülərinin V Həmrəylik Forumu keçirilib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, Azərbaycan Könüllüləri İttifaqının (AKTI) təşkilatçılığı ilə Bakı Konqres Mərkəzində təşkil olunan tədbir dekabrın 1-9-da həyata keçirilən "Azərbaycan Könüllülük Həftəsi-2022" çərçivəsində reallaşmış. Forum iştirakçıları əvvəlcə ölkədə fəaliyyət göstərən könüllü təşkilatlarının sərgisi ilə tanış olublar. Sərgi zamanı təşkilatların fərdi stendlərində könüllülərin müxtəlif sahələrdə fəaliyyəti və nailiyyətləri ilə bağlı məlumatlar nümayiş etdirilib.

Beynəlxalq Könüllülər Günü münasibətilə keçirilən tədbirin rəsmi açılışında Dövlət himni səslən-

dirilib və ölkəmizin ərazi bütövlüyünün bərpası uğrunda canlarından keçmiş şəhidlərimizin xatirəsi birdəqiqəlik sükutla yad edilib.

Bir sıra dövlət qurumlarının rəhbər şəxslərinin iştirak etdiyi tədbirə gənclər və idman naziri Fərid Qayıbov, Prezident İlham Əliyevin forum iştirakçlarına təbrik məktu-

bunu oxuyub (Məktubun mətni qəzetin bugünkü nömrəsində dərc olunur), könüllülərə fəaliyyətlərində uğurlar arzulayıb.

Azərbaycan Könüllüləri İttifaqının (AKTI) sədri Yusif Vəliyev forum iştirakçlarına qurumun fəaliyyəti barədə ətraflı məlumat verib. Bildirilib ki, hər zaman

olduğu kimi, 2022-ci ildə də dövlət başçısının könüllülüyün təşviqi ilə bağlı müvafiq tapşırıqlarına uyğun olaraq reallaşdırılan 500-ə yaxın layihədə on minlərlə gənc iştirak edib. Layihələr ölkəmizin 65 şəhər və rayonunu əhatə edib. AKTI-nin sədri vurğulayıb ki, Prezident İlham Əliyevin tövsiyəsi ilə 2022-ci il

həm də "Qayıdış Könüllüləri" proqramının start verilməsi ilə yadda qalıb. Artıq Şuşa və Ağdam könüllüləri qruplarının formalaşdığını diqqətə çatdırıb. Vəliyev bu gündən etibarən "Zəngilan könüllüləri" qrupunun yaradılmasına başlanıldığını qeyd edib. Çıxışlardan sonra könüllülərin müxtəlif sahələrdə

fəaliyyətini əks etdirən videoesahabatlar və "Azərbaycan Könüllüləri 2022-ci ildə" adlı hesabat jurnalı təqdim olunub.

Tədbir çərçivəsində il ərzində fəallığı və təşəbbüskarlığı ilə fərqlənmiş gənc könüllülərə "İlin kö-nüllüsü" mükafatı təqdim olunub. Mükafatlandırılan könüllülərin çı-

xışları ilə davam edən tədbirin yekununda könüllülər adından Prezident İlham Əliyevə müraciət ünvanlanıb.

Forum BMT Könüllüləri proqramının rəhbəri Toily Kurbanovun videomüraciəti ilə davam edib.

Daha sonra Azərbaycan Könüllülərinin TEDx formatında çıxışları və "Xurşidbanu Natəvan" pyesi əsasında hazırlanan tamaşa nümayiş etdirilib.

Xatırladaq ki, Prezident İlham Əliyev 2020-ci ilin Azərbaycan-da "Könüllülər ili" elan edilməsi ilə bağlı rəsmən imzalamışdır. Sərəncam gənclərin fərdi inkişafına tökan vermək, onlarda sosial məsuliyyət hissi artırmaq, gəncliyin potensialından xalqın rifahı və ölkəmizin dayanıqlı inkişafı üçün səmərəli istifadə etmək məqsədilə xidmət edib.

Brüsseldə mədəniyyətlərarası dialoqun global təhlükəsizlikdə rolu müzakirə olunub

Azərbaycanın multikulturalizm modelinin Avropada tətbiqinin vacibliyi vurğulanıb

Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi və Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin birgə təşəbbüsü, "New Direction" Avropa İslahatlar Fondu, Avropada Din Azadlığı və Təhlükəsizlik İnstitutu və Avropa İslahatı üzrə Yeni İstiqamət Fondunun birgə təşkilatçılığı ilə Belçikanın paytaxtı Brüssel şəhərində "Təhlükəsiz dünya naminə dinlər və mədəniyyətlərarası dialoqun təşviqi" mövzusunda konfrans keçirilib.

Konfransın təşkilatçıları Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən qoyulmuş "Bakı Prosesi"ni davam etdirərək dinlər və mədəniyyətlər arasında dialoqun inkişafına tökan vermək məqsədini daşıyır.

AZƏRTAC xəbər verir ki, Avropada dözümsüzlüyün artması, dindən siyasi məqsədlər üçün sui-istifadə, ksenofobiya, antisemitizm və islamofobiya kimi günümüzün global çağırışları sülh, təhlükəsizlik və sosial birləşməyə ciddi təhlükə yaradır. Belə çağırışlar mədəni müxtəlifliyi, dinlər və sivilizasiyalararası dialoq və müxtəlif dinlər arasında qarşılıqlı anlaşmanı, eləcə də tolerantlığı gücləndirməyi təşviq etmək məqsədilə dinlər və mədəniyyətlər arasında möhkəm dialoqun qurulması üçün beynəlxalq səviyyədə səylərin birleştirilməsi və gücləndirilməsi həmişəkindən daha çox tələb olunur.

Konfransda azərbaycanlı və avropalı ekspertlər bir araya gələrək günümüzün belə vacib çağırışlarına birgə cavabları müzakirə ediblər.

Azərbaycan Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi sədrinin müavini Səyavuş Heydov, ölkəmizin Belçikadakı səfiri Vaqif Sadiqov, Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin icraçı direktoru Rəvan Həsənov çıxış edərək Azərbaycanın multikulturalizm modelindən danışdı. Bu gün multikulturalizmin Azərbaycan modelini təbii qəbul etməklə dünyanı bürüyən antisemitizm, antimüsəlman, islamofobiya, ksenofobiya ilə birgə mübarizə aparmamaq əhəmiyyəti qeyd olub. Eyni zamanda dinlərarası harmoniyanın ən vacib məsələ olduğu diqqətə çatdırıldı.

Tədbirdə Qafqaz Müsəlmanlar İdarəsinin sədri Şeyxülislam Allahşükür Paşazadə-

nin salamları konfrans iştirakçılarına çatdırıldı. Konfrans çərçivəsində keçirilən "Bugünkü dünyada dinin rolu", "Dinlərarası harmoniya davamlı inkişafın mühüm elementi kimi" və "Dinlərarası dialoq sülhə necə töhfə verə bilər" mövzularında panel iclaslarında bu gün dünyanın, xüsusilə də Avropada antisemitizm, antimüsəlman və digər dini dözümsüzlük və nifrət zəminində cinayətlərlə mübarizəsi məsələləri müzakirə olub. Avropanın müxtəlif ölkələrindən konfransa qoşulmuş müxtəlif multikulturalizm sahəsində Azərbaycan modelini yüksək qiymətləndirib, bunun hər bir ölkə üçün nümunə olduğunu vurğulayıblar.

Çıxış edənlər Azərbaycan Prezidentinin hələ 2008-ci ildə bugünkü çağırışları aydın gördüyü və onların qarşısını vaxtında alınması üçün çağırış etdiyi bildirilib.

Azərbaycana səfər etmiş din xadimləri ölkəmizdə rastlaşdıqları birgə yaşayış modelindən danışdılar. Bu gün multikulturalizmin Azərbaycan modelini təbii qəbul etməklə dünyanı bürüyən antisemitizm, antimüsəlman, islamofobiya, ksenofobiya ilə birgə mübarizə aparmamaq əhəmiyyəti qeyd olub. Eyni zamanda dinlərarası harmoniyanın ən vacib məsələ olduğu diqqətə çatdırıldı.

Qeyd edilib ki, ayrı-seçkilik halları bir çox cəmiyyətlər üçün problem olaraq qalır və

bəzən nifrət nitqindən silah münasibətləyə qədər zorakı fəramalarla ifadə olunur. Bu kontekstdə dinlər və mədəniyyətlərarası dialoq qarşılıqlı qorələrə qarşı çıxmaq, onları aradan qaldırmaq üçün mühüm yanaşmadır.

Diqqətə çatdırılıb ki, dinə və ya inanca görə dözümsüzlüyün və ayrı-seçkiliyin bütün formalarının aradan qaldırılması, sülh və qeyri-zorakı mədəniyyətlərarası dialoqun vacibliyi global səviyyədə qəbul edilmiş və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyasının müvafiq qətnamələrində öz əksini tapıb.

Vurğulanıb ki, Azərbaycan multikulturalizminin sadıq müdafiəçisi və bir dəyərlinin fəal şəkildə təbliği istiqamətində mühüm səylər göstərib. Multikulturalizm Azərbaycan da əsrlərboyu qorunub saxlanılan həyat tərzini əhatə edən, dövlət siyasətinin mühüm tərkib hissəsidir.

İştirakçılara məlumat verilib ki, Azərbaycanda dinlərarası və mədəniyyətlərarası dialoqun təşviqi məqsədilə Bakıda BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansının Qlobal Forumu, Dini Liderlərin Ümumdünya Sammiti, Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu, Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumu kimi bir çox beynəlxalq tədbirlər keçirilib.

Bu konfrans multikulturalizm sahəsində əməkdaşlığın gücləndirilməsi, dinlərarası dialoq perspektivlərini baxışın paylaşılması, eləcə də təcrübə mübadiləsi üçün əlverişli şərait yaradıb.

Konfransın keçirildiyi binanın foyesində təşkil edilən sərgidə konfrans iştirakçıları multikulturalizmin, dinlərarası harmoniyanın Azərbaycan modeli ilə tanış olmaq imkanı verib. Ölkəmizdə məscid, sinaqoq və kilsələrin fəaliyyət göstərməsi yüksək qiymətləndirilib.

Dünyasını çox illər öncə dəyişmiş hər hansı sənətkar kitabını tərtib edərkən daxilən səfərbər olub ki, bəlkə, barəsində yeni bir fakt, tarixi şəkil, yadigar oşya əldə etdim. Məhz bu niyyətlə kitabxanalara, arxiv və muzeylərə müraciət etdim ki, bəlkə, Xurşidbanu Natəvanın 190 illiyi münasibətilə tərtib edəcəyimi kitabda vermək üçün yeni bir fakt tapdım. Bu niyyətlə şəxsi arxivimi araşdırarkən "Elm" qəzetinin 25 dekabr 2001-ci il tarixli sayında AMEA-nın müxbir üzvü Məşədixanım Nemətin "Şuşa xanı İbrahimxəlil xan və övladlarının epitafiyaları" məqaləsi qarşıma çıxdı.

Əgər mərhum Məşədixanım Nemətin "Şuşa xanı İbrahimxəlil xan və övladlarının epitafiyaları" məqaləsini oxumasaydım, hamı kimi mən də İbrahimxəlil xanın oğlu, sonuncu Qarabağ xanı Mehdiqulu xanın ancaq Xurşidbanu Natəvan adlı qızının olduğuna şübhə etməzdim. Məşədixanım Nemət yazır: "Azərbaycan Dövlət Tarix Arxivini, ruhanilərin fondunda İbrahimxəlil xanın və övladlarının başdaşlarındakı kitabələrə rast gəlmişəm. Kitabələr Rusiya çarı knyaz Nikolay Mixayloviçin tapşırığı ilə toplanmışdır. Çar Nikolay tapşırırdı ki, bütün məscidlərin və görkəmli şəxsiyyətlərin məzar daşları və kitabələr tədqiq və çap olunsun".

Əvvəldə dediyim kimi, bu məqalədə mənim diqqətimi Mehdiqulu xan Cavanşirin Xurşidbanu Natəvandan da əvvəl övladının olduğu, lakin çox körpə ikən vəfat etdiyi bilgisi cəlb etdi. Məşədixanım Nemətin farsca yazılmış epitafiyalardan birinin tərcüməsindən aydın olur ki, Mehdiqulu xan Cavanşirin Xurşidbanu Natəvandan qabaq - hicri 1244, miladi 1828/29-cu ildə də övladı olmuş, lakin qonçə yaşında (bəlkə də 40-ı çıxmamış) vəfat etmişdir.

Bu təqdimatda təəssüf hissi ilə yazılmış bir bilgi də var. Ruhu şad olmuş Məşədixanım Nemət yazır: "Şuşa və Ağdam qəbiristanlıqlarından toplanmış kitabələr haqqında Şuşa şie qazisinin təqdim etdiyi 8.V.1910-cu il tarixli sənədə qeyd olunan kitabələr maraqlıdır.

Biz hələ 40 il bundan əvvəl (1961-ci ildə - M.Ç.) Ağdam və Şuşada aparılmış tədqiqatlar zamanı Ağdamdakı məzarın əsrlərboyu qorunub saxlanılan həyat tərzini əhatə edən, dövlət siyasətinin mühüm tərkib hissəsidir.

İştirakçılara məlumat verilib ki, Azərbaycanda dinlərarası və mədəniyyətlərarası dialoqun təşviqi məqsədilə Bakıda BMT-nin Sivilizasiyalar Alyansının Qlobal Forumu, Dini Liderlərin Ümumdünya Sammiti, Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu, Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumu kimi bir çox beynəlxalq tədbirlər keçirilib.

Bu konfrans multikulturalizm sahəsində əməkdaşlığın gücləndirilməsi, dinlərarası dialoq perspektivlərini baxışın paylaşılması, eləcə də təcrübə mübadiləsi üçün əlverişli şərait yaradıb.

Konfransın keçirildiyi binanın foyesində təşkil edilən sərgidə konfrans iştirakçıları multikulturalizmin, dinlərarası harmoniyanın Azərbaycan modeli ilə tanış olmaq imkanı verib. Ölkəmizdə məscid, sinaqoq və kilsələrin fəaliyyət göstərməsi yüksək qiymətləndirilib.

Tarixə nəzər

Ağdam İmarət məzarlığı

gözəl bəylə Mirzə Camal Cavanşirin Qarabağnamələri yazılmışdır.

Çar Nikolayın göstərişilə toplanmış yazılmış "Şuşa xanı İbrahimxəlil xan və övladlarının epitafiyaları" da bu baxımdan çox əhəmiyyətlidir. Sual oluna bilər, Qarabağ xanlarını və onların övladlarını niyə Şuşa qalasında yox, Ağdamda - İmarətdə qəbirə dəfn edirdilər. Səbəb çox sadədir. Qarabağ xanlığının banisi, müasirlərindən fərqli olaraq, Bayat, Törəküt (Şahbulaq) və Şuşa kimi yeni şəhərlərə salmış Pənahəli xan 12 illik hakimiyyəti dövründə daxilli çəkişmələrə son qoymuş, 1757-ci ildə Məhəmməd Həsən xan Qacarn (Ağməhəmməd xan Qacarn atası), 1759-cu ildə Fətəli xan Şəfərin Şuşaya hücumlarının qarşısını almışdır. Sonuncu il 6 ay mühasirədə qaldıqdan sonra sülh sazişi bağlanmış, böyük oğlu İbrahimxəlil ağanı ona girov verməyə məcbur olmuşdu. Pənahəli xan üçün oğlunun ayrılığında dözmək çox çətin idi. Belə bir vaxtda, 1761-ci ildə şahlıq taqı uğrunda rəqibi Fətəli xan Əşfərlə döyüşdə məğlub olan Kərim xan Zənd hiyləyə əl ataraq Azərbaycan xanlığının hakimiyyətinə məktublar yazıb onları Fətəli xana qarşı birləşməyə çağırırdı. O, 1762-ci ildə Pənahəli xana gəndördüyü məktubda yazırdı: "Fətəli xan sadəcə düşmən deyil, o, eyni zamanda bizimlə qanlıdır. Görək birləşmə ümumiyyətlə bütün qüvvəni osğirməyən. Məhz bu yolla həm intiqam almaq, həm də oğlunu xilas etmək mümkün olar. Bununla həm siz sevinirsiniz, həm də biz öz arzumıza çatırıq".

Pənahəli xan Kərim xanın təklifini qəbul etmişdi. Fətəli xan Əşfərin müdafiəyə çəkildiyi Urmiyanı Kərim xan Zəndin birləşmiş qoşunu 9 ay mühasirədə saxlamışdı. Nəhayət, 1763-cü ilin ortalarında Urmiya ələ keçirilmişdi. Beləcə, Pənahəli xan oğlu İbrahimxəlil ağa girovluqdan azad edilmiş, xanlıq fərmanı ilə Qarabağa qayıtmışdı. Pənahəli xan isə Kərim xanın təklifi ilə başqa xanlarla yanaşı, qələbənin nəşəsini yaşamaq üçün Şiraza getmişdi. Şirazda aldandığı başa düşən Pənahəli xan porşan olub peşmanlıq keçirmiş və 1763-cü ildə Şirazda vəfat etmişdir. Vəsiyyətinə görə, onun "Cənabət" böyük hörmətlə Qarabağa gətirib, indi Ağdam adı ilə məşhur olan, özünün satın aldığı halal mülkündə dəfn edilmiş (Mirzə Camal Cavanşir). Yeri gəlmişkən, Pənahəli xanın mərmər başdaşı Azərbaycan Tarix Muzeyində saxlanılır.

Əsas mətləbdən ayrılı düşsək də, aydınlıq üçün deyək ki, Pənahəli xanın ulu babası İbrahimxəlil ağa Şah Abbas Səfəvinin dövründə Cavanşir elinin roisi (başçısı) olmuşdur. Nadir şahın fəaliyyətinin ilk illərində isə Cavanşirlərin başçısı Pənahəli xanın atası III İbrahimxəlil idi.

Pənahəli xanın mənsub olduğu Cavanşirlərdə belə bir adət varmış, ata doğulan ilk oğul övladına atasının adını verirmiş. Bu ənənə uzun illər davam etmişdir.

Təsədüfi deyil ki, Şuşa şəhərinin banisi III Pənahəlidir. Ona qədər olan birinci, ikinci Pənahəli hər biri öz oğul övladına İbrahimxəlil adını vermişdir. Pənahəli xan ulu babalarından biri də Sarca Əlidir. Ağdam ərazisindəki Sarcalı kəndləri onun adı ilə bağlıdır. Pənahəli xan və törəmələri babalarına sayğı göstərərək soyadlarını Sarcalı-Cavanşir yazmışlar. Cavanşir elinin ən necib tayfalarından biri məhz Sarcalı tayfası olmuşdur. Qasım bəy Zakir iftixar hissi ilə yazırdı:

Əyyami-sabiqdə biz idik sipah, Səfərdə, həzərdə Pənahəli panah.

Bu xeyli uzun ricasətdən sonra Məşədixanım Nemətin vaxtilə mətbuata çıxardığı "Şuşa xanı İbrahimxəlil xan və övladlarının epitafiyaları" mövzusunda qayıdaq. Gümən edirik ki, övliya qəbiristanlığında öldürülmüş epitafiyalar heç də Pənahəli xanın törəmələrinin hamısını əhatə etmir. Məşədixanım Nemətin oxuculara təqdim etdiyi epitafiyalar İbrahimxəlil xana, Mehdiqulu xana, onun adı qəbir daşına yazılmayan övladına, Xan qızı Xurşidbanu Natəvana, onun oğlu Mehdiqulu xan Usmiyeva (1855-1900), İbrahimxəlil xanın oğlu Şixəli ağadan olan nəvəsi Cavanşir Abbas bəy, xanın oğlu Məhəmmədqasım ağadan olan nəvəsi podpolkovnik Kərim ağaya məxsusdur. Görünür, 1910-cu ildə övliya qəbiristanlığında qəbrüstü kitabələr oxunub yazıya alınmamışdır. Məşədixanım Nemət 1961-ci ildə Ağdamda - İmarətdə övliya qəbiristanlığını tədqiq edəndə, özünün yazdığı kimi, iki türbə, bir də Natəvanın qəbri olub. Halbuki 1806-cı ildə mayor Lisianeviç tərəfindən ailəlikə gülləbaran edilən İbrahimxəlil xanın, arvadı Tutu xanın, qızı Səltənət bəyim, on iki yaşlı oğlu Abbasqulu ağa, sağlığında rəhmətə getmiş böyük oğlu Cavad ağa, vəlihođi Məhəmməd Həsən ağa, digər oğlanları Xanlar ağa, Əhməd ağa, Məhəmmədqasım ağa, Səfiqulu ağa, Şixəli ağa, vəlihođi Mehralı bəy, Talibxan bəy, qızı Gövhər ağa (1796-1888), nəvəsi general Cəfərqulu xan Nəva (1780-1867) və başqaları digər bir qəbiristanlıqda dəfn olunma bilməzdi. Görünür, yuxarıda yazdığımız kimi, Azərbaycanda sovet hökuməti qurulandan sonra bolşeviklər xanlığın övliya qəbiristanlığını qənim kəsilib-məhv edib yerində bağ salmışdılar.

Bu övliya qəbiristanlığı xan nəslinə xan o qədər əziz imiş ki, 1897-ci ildə Xurşid Natəvan Şuşada vəfat edəndə

xalq ehtiram əlaməti olaraq onun cənazəsini 37 km məsafəni piyada qət edərək, gotirib İmarət məzarlığında torpağa tapşırırdı. Biz ona olan bu el məhəbbətini başdaşına farsca yazılmış epitafiyadan da görə bilərik. 1910-cu ildə üzü köçürülmüş bu epitafiyanın Məşədixanım Nemətin tərcüməsini ixtisarla oxucuların diqqətinə çatdırırıq:

"Bu qəbir rəhmətlik, günahları bağışlanmış alim (ağlı) Xurşidbanunundur.

...Xan qızı hörmətli Xurşid xanım /dövrən uca ulduzu yadigarı idi./ Cəndən doydur, ürəyi dağlı dünyadan getdi. / İndi onun beləsi etəyə dolmuş qəmdir bizə./ Biri vəfat ilinə artırdı dedi, fəna /onun yeri ilahələr cənnətdir. Rəbiül-sani 1314./ Bütün yaranmışlar ölümi dədməlidir.

Rəbiül-sani 1314=9.IX.8.X.1896 il." (1897-ci il olmalıdır - M.Ç.)

Mən özüm gənc yaşlarımda Qarabağ xanlığının türbələrini, Xan qızı Natəvanın məzarını, Pənahəli xanın ağgünbəzli sarayını ziyarət etmişdim. Sonra özümü Pənahəli xandan yadigar qalmış iri gövdəli bir cüt xan çinarın kölgəsinə vermişdim (yeri gəlmişkən, Pənahəli xanın sağlığında o ərazidə atası İbrahimxəlil ağadan qalma iki bağı, mülkü də olub).

O anda yatsam yuxuma da girməzdi ki, bir gün göləcək, erməni daşnakları havadarlığının dəstəyi ilə başqa şəhər və kəndlərimiz kimi, Ağdam da işğal edəcəkdilər. 27 il başqa torpaqlarımız kimi, Ağdamın da həsrəti ilə yaşadıq. Doğru deməli ki, hər şeyin zamana ehtiyacı var. 27 sentyabr 2020-ci ildə başlayan 44 günlük Vətən müharibəsi 10 noyabrda Ermənistanın məğlubiyəti ilə başa çatdı. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin "Əziz Şuşa, sən azadsan! Əziz Şuşa, biz qayıtmışıq! Əziz Şuşa, biz sən düşməyəcəyik! Şuşa bizimdir! Qarabağ bizimdir! Qarabağ Azərbaycanı!" sevinci, qürur dolu müjdə xəbəri Azərbaycan xalqının yaddaşında həz xatirə silinməyəcəkdir!

Tarıma minnətdaram ki, 27 il sonra, 2021-ci il 28 mayda Ağdamda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin iştirak etdiyi təməlləşmə mərasimində mən də iştirak edirdim.

İkinci dəfə Ağdam 5 sentyabr 2021-ci ildə getdik. Bu səfərimiz Ağdam nümayəndəliyinin təşəbbüsü ilə baş tutmuşdu. Ağdamı, bizim ağ şəhərimizi tar-mar edilməmiş gördük. İmarət gedəndə nigarlıq içindəydim. Övliya məzarlığına çatanda gözümə inanmadım. Xan qızının məzari barbarcasına dağıdılmış, başdaşını ovöz edən büstü isə gözə dəymirdi. Yəqin ki, işğalçılar uğurlayıb aparmışdılar.

İnanıram ki, Ağdam şəhəri yeni layihə əsasında tikiləcək, Pənahəli xanın övliya məzarlığı da qaydasına salınacaqdır. Arzu edərdim ki, İmarətdə dəfn olunan Pənahəli xanın, İbrahimxəlil xanın, Mehdiqulu xanın, Gövhər ağanın, Xurşidbanu Natəvanın (bu yaxınlarda onun məzari bərpə olunaraq açılış olub), onun övladları Xanbikənin, Mehdiqulu xan Vəfanın, general Cəfərqulu xan Nəvanın qəbirüstü epitafiyaları münasib lövhələrdə öz əksini tapsın, büstləri qoyulsun. Xanların övliya qəbiristanlığı ziyarətəgah çevrilsin. Belə olarsa, perik düşmüş xanların, bəyzadələrin, bəyimlərin, onların epitafiyalarını üzə çıxartmış Məşədixanım Nemətin də ruhu şad olar!

Mustafa CƏMƏLİ,
yazıçı

İŞİMİZ, GÜZƏRANIMIZ

Hələ iki il əvvəl Prezident İlham Əliyev Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun yenidən qurulmasının prioritet olduğunu bildirərək digər bölgələrin də diqqətdən kənar qalmaqacağını demişdi.

Həmin vaxtdan bəri ölkənin sosial-iqtisadi inkişafı istiqamətində bütün işlər məhz bu məcrada aparılır. Dövlət başçısının respublikanın şəhər və rayonlarına səfərləri zamanı bütün regionların tarazlı şəkildə inkişaf etdiyinin bir daha şahidi olur.

Regionların sosial-iqtisadi inkişafına yönəldilən dövlət proqramlarının təsiri hər bir bölgəmizin simasında, infrastrukturunda, yeni müəssisələrində, rahat yollarında, nəticə etibarilə əhalisinin rifahında görünür. Xatırladaq ki, artıq dördüncü proqramın (2019-2023-cü illər) son ilinə qədəm qoyacağıq. 2004-cü ildən start götürən birinci proqramdan başlamış böyük inkişaf yolu uğurla davam edir. Yol demişkən, son 19 ilin hər birində Azərbaycanda ən azı min kilometr yol çəkilib, yaxud əsaslı şəkildə təmir olunub.

Yollarımızın şəbəkəsi getdikcə daha da genişlənir. Elə bu günlərdə Şəki və Oğuz rayonlarına səfəri çərçivəsində dövlət başçısı Qaraməryəm-İsmayıl-Şəki avtomobil yolunun Oğuz-Şəki hissəsinin yenidənqurulması sona çatdırılıb. Bu yolun yenidən qurulması ərazidə yaşayan əhəlinin daha rahat gediş-gəlişini təmin edəcək, yük daşınmasını asanlaşdırmaqla iqtisadiyyatın daha da inkişafına müsbət təsir göstərəcək.

Bələ ki, yolboyu genişləndirmə işləri görülüb. Uzunluğu 47,2 kilometr olan yol yenidən qurulub. Burada Oğuz və Şəki şəhərlərinə giriş yollarının, "Şəki dairəvi yolu"nın əsaslı təmiri də daxildir. Layihə çərçivəsində Zəyidçay üzərində yerləşən körpü istismar müddətini başa vurmaq üçün sökülüb, yerində yenisi inşa edilib. Daşğıl, Küngüt, Kiş, Qurcaçay çayları üzərində yerləşən və ümumi uzunluğu 630 metr olan mövcud körpülər isə təmir olunub.

Bölgələrdə kənd təsərrüfatının müxtəlif sahələrində sürətlə inkişaf edir və bu, emal sənayesinin genişlənməsinə təkan verir. Şəkidə Prezident İlham Əliyev, birinci xanım Mehriban Əliyeva və qızları Leyla Əliyeva bu istiqamətdə qurulan yeni müəssisələrdən birində - rayonun Orta Zəyid kəndində "Green Factory" MMC-nin qurumunu istehsal müəssisəsində yaradılan şəraitlə tanış olublar. Müəssisənin 100 hektar bağ sahəsi var, ərazisində Fransa, İtaliya və Türkiyədən gətirilmiş 55 mindən çox meyvə ağacından ibarət bağ salınıb. Bağın suva-

Prezidentin bu səfəri də düşərli oldu

Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun yenidən qurulması ilə yanaşı, digər regionlar da inkişafdan qalmır

rilması üçün mükəmməl infrastruktur qurulub. Burada fəaliyyət göstərən logistik mərkəzə soyuducu kameralar, qurutma, çeşidləmə və qablaşdırma avadanlıqları və s. daxildir.

Aqroparklar da genişlənir, güclənir və ölkə iqtisadiyyatına töhfələrini artırır. Onlardan biri Şəki rayonunun ərazisində 9700 hektar və Oğuz rayonunun ərazisində 1300 hektar olmaqla, ümumilikdə 11 min hektar sahədə fəaliyyət göstərir. Bu, "Aqroinkisaf-2017" MMC-nin "Şəki-Oğuz" Aqroparkıdır. Dövlət başçısı Oğuzda olarkən müəssisədə yaradılan şəraitlə tanış olub.

Burada əsasən qoz, badam və zeytun bağları salınıb və taxıl bitkiləri yetişdirilir. Dövlət başçısı Aqroparkda olarkən onun ərazisində ağac ekib. Prezident həmçinin aqroparkın qoz məhsulunun qorxəkənd təmirinə, yayılması və qurudulması zavodunun təməlini qoyub. Eləcə də aqroparkın torpaq sahəsinin suvarma suyu ilə təmin edilməsi üzrə görülmüş işlərlə tanış olub, suvarma suyu qurğularını işə salıb.

"Hər bir ölkənin energetika sistemi onun döyünən ürəyidir, əsas motordur. Bu olmasa, heç nə olan deyil. Bu olmasa, heç bir inkişafdan, heç bir investisiya qoyuluşundan söhbət gedə bilməz. Ona görə enerji olmayan yerdə inkişaf yoxdur". Bu fikri Prezident İlham Əliyev dəfələrlə vurğulayıb. Energetika sahəsinə yönəldilən diqqət nəticəsində ki, indi ölkəmiz enerji ixracatından onun ixracatçısına çevrilib. Artıq "yaşıl enerji" layihələrinə start verilib.

Bir sözlə, Azərbaycan regionun ən işiqli ölkəsidir və onun nuru ildən-ildən artır. Bunun daha bir təsdiqi: Oğuzda Daşğıl çayı üzərində tikilmiş "Oğuz-1", "Oğuz-2", "Oğuz-3" kiçik su-elektrik stansiyaları silsiləsi.

Prezident İlham Əliyev elektrik stansiyalarının açılışını edib. Qeyd edək ki, 5 kilometr məsafədə kaskad üsulla 3 yerdə qurulan, ümumi gücü 3,6 meqavat olan kiçik su-elektrik stansiyasından ibarət bu hidroqovşaq Prezidentin alternativ və bərpaolunan enerji mənbələrinin

əhatəsinin genişləndirilməsi, azalmağa olan su ehtiyatlarından səmərəli istifadə, təbii qaza qənaət, ətraf mühitin qorunması və "yaşıl enerji"nin prioritet istiqamət seçilməsi ilə bağlı qarşıya qoyduğu tələblərə uyğun olaraq yaradılıb. Hər üç stansiyanın mənbəyi olaraq suqubuledici və sel sularının ötürülməsi üçün suttullayıcı qurğu inşa edilmişdir. Bu qurğunun yaradılması "yaşıl enerji"nin istehsalı ilə yanaşı, rayonun su təchizatına da töhfəsinə verir. Stansiyalardan il ərzində birlikdə 15 milyon kilovat-saatadək elektrik enerjisi almaq mümkün olacaq.

Xatırladaq ki, açılan hər yeni müəssisə həm də yeni iş yerləridir, insanların əməkhaqqı alması, onların yaxşı dolanışığının təmin olunması deməkdir. Beləliklə, Azərbaycan və ölkəmizin rifahı dövlətimizin siyasətinin mərkəzində qalmaqda davam edir.

Flora SADIQLI,
"Azərbaycan"

Azərbaycan-Türkiyə II Enerji Forumu çərçivəsində seminar keçiriləcək

Dekabrın 7-də Azərbaycan-Türkiyə II Enerji Forumu çərçivəsində fəaliyyət göstərən "Bərpaolunan enerjiddən istifadə və enerji səmərəliliyi" üzrə İşçi Qrupun təşəbbüsü ilə "Geotermal enerjinin əhəmiyyəti və iqtisadi inkişafa töhfəsi" mövzusunda onlayn seminar keçiriləcək.

Bərpaolunan Enerji Mənbələri Dövlət Agentliyindən AZƏRTAC-a bildirilib ki, vebinarda İzmir Yüksək Texnologiya İnstitutunun professoru, Dr.Alper Baba tərəfindən dünyada bərpaolunan enerji istehsalında geotermal ener-

jinin rolu, iqtisadi inkişafa təsiri, texnoloji irəliləyişlər və digər məsələlər barədə ətraflı məlumat verəcək, iştirakçıların mövzu ilə bağlı suallar cavablandırılacaq.

Məlumat üçün qeyd edək ki, prof. dr. Alper Baba Dokuz Eylül Universitetində doktorluq dərəcəsi alıb və hazırda İzmir Yüksək Texnologiya İnstitutunun prorektordur.

Onlayn seminarla iştirak etmək istəyənlər dekabrın 7-si saat 15:00-da Bərpaolunan Enerji Mənbələri Dövlət Agentliyinin feysbuk sosial şəbəkəsindəki səhifəsi vasitəsilə seminara qatıla bilərlər.

"ADY Express" Özbəkistanla yükdaşımalarını 2 dəfədən çox artırır

"Azərbaycan Dəmir Yolları" QSC-nin törəmə şirkəti olaraq "ADY Express" MMC 2022-ci il ərzində biznes əlaqələrinin inkişafı istiqamətində fəaliyyətini davam etdirir.

Daşıma coğrafiyasının genişləndirilməsi ilə bağlı həyata keçirilən kompleks tədbirlər xüsusilə Mərkəzi Asiya ölkələri ilə işbirliyinin artırılmasına yönəldilib.

"ADY Express" MMC-dən AZƏRTAC-a bildirilib ki, bu sırada Özbəkistanla əməkdaşlığın artırılması prioritet məsələlərdən biridir. İl ərzində "ADY Express" şirkətinin əməkdaşları

Özbəkistanda keçirilən bir sıra mühüm tədbirlərə qatılaraq həmin ölkənin biznes dairələri ilə əlaqələr yaratmağa müvəffəq olublar. Nəticədə Özbəkistanla bağlı yükdaşımalar artırılıb.

Statistik göstəricilərə əsasən, əgər "ADY Express" şirkəti 2021-ci ildə Özbəkistanla bağlı 95 min tona yaxın yük nəql edibse, cari ilin 10 ayında bu rəqəm 220 min tona yaxındır. Daşınan yüklərin 98 faizi tranzit yüklərin payına düşüb. Nəql olunan 200 min tona yaxın yük Özbəkistanın ixrac yüklərinin payına düşür, qalan hissəsi isə idxal yüklərinə aiddir.

Hər iki istiqamətdə daşımalar Xəzər dənizi üzərindən həyata keçirilib.

DOST konsepsiyası MDB məkanında ən yaxşı təcrübələrdən biri kimi təqdim olunub

Müstəqil Dövlətlər Birliyinə (MDB) üzv ölkələrdə əhalinin pensiya təminatının inkişaf məsələlərinə dair görüş keçirilib.

Tədbir MDB-yə üzv dövlətlərin əhalinin pensiya təminatının inkişafı üzrə Məşvərət Şurasının qərarının icrasını çərçivəsində təşkil olunub.

Videokonfrans formatında keçirilən görüşdə MDB-yə üzv ölkələrin dövlət qurumlarının, o cümlədən ictimai və beynəlxalq təşkilatların nümayəndələri iştirak ediblər.

Öhalinin pensiya təminatının, həmçinin yaşlı vətəndaşların həyat səviyyəsi və keyfiyyətinin davamlı artırılması, aktiv və sağlam uzunömürlülük, nəsilər arasında əlaqələrin möhkəmləndirilməsi və s. mövzularda müzakirələr aparılıb.

Konfransda Azərbaycanın DOST təcrübəsi MDB məkanında ən yaxşı təcrübələrdən biri kimi təqdim olunub. DOST Agentliyinin ölkəmizdə dövlət sosial xidmətlər sistemində gətirdiyi yeniliklər və vətəndaş məmnunluğuna imkan verən üstünlükləri barədə məlumat verilib.

Qeyd olunub ki, DOST konsepsiyası Azərbaycanda

məşğulluq, sosial təminat, əlillik, pensiya təminatı, sosial sığorta və s. kimi 153 xidmətin "bir pəncərə"dən, tam şəffaf, çevik, rahatlıq və vətəndaş məmnunluğu prinsipinə uyğun qurulması imkan verib. Xidmətlərdən məmnunluq səviyyəsinin 98,2 faiz olduğu tədbir iştirakçıların diqqətinə çatdırılıb.

SAZ hazırda 400-dən çox repatriantla sosial reabilitasiya işi aparır

Bu il ölkəmizə repatriasiya olunmuş 122 şəxs sosial reabilitasiyaya cəlb edilib

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Sosial Xidmətlər Agentliyi (SXA) bu ilin ötən dövründə ölkəmizə qayıtarılmış 122 repatriantı sosial reabilitasiya və re-integrasiya xidmətlərinə cəlb edib.

Agentliyin əməkdaşları tərəfindən onlarla bağlı sosial-psixoloji dəstək tədbirləri davam etdirilir.

Ümumilikdə isə hazırda 152 ailə üzrə 409 repatriasiya edilmiş şəxs və qoyunları ilə bu istiqamətdə iş aparılır.

Repatriasiya olunmuş hər bir şəxsin ilk növbədə sosial-psixoloji qiymətləndirilməsi həyata keçirilir. Bunun əsasında müvafiq sosial reabilitasiya planı hazırlanaraq, onun əsasında sosial işçi və psixoloqlar tərəfindən sosial reabilitasiya prosesi həyata keçirilir.

11 ayda AÇG yatağı 9,1 milyard dollar gəlir gətirib

Cari ilin on bir ayında "Azəri-Çıraq-Günəşli" yatağından 9 milyard 161 milyon ABŞ dolları gəlir əldə edilib.

Dövlət Neft Fondundan bildirilib ki, on bir ayda "Şahdəniz" yatağından isə (qaz və kondensat) 1 milyard 357 milyon dollar gəlir əldə olunub.

O cümlədən "Şahdəniz" yatağı üzrə kondensatın satışından əldə olunan gəlirlər 328 milyon 567 min ABŞ dolları təşkil edib.

"Şahdəniz Bravo" dünyanın ən nəhəng qaz-kondensat yataqlarından biri olan "Şahdəniz" in işlənməsinin ikinci mərhələsi çərçivəsində quraşdırılmış platformadır. Bu qurğu vasitəsilə Xəzərdən çıxarılan mavi yanacaq sualtı xatərlə Səngəçala, oradan da uzaq sahələrə yol alır.

"Şahdəniz-2"nin yekun investisiya qərarı 2013-cü il dekabrın 17-də verilib. Əslişində, "Şahdəniz" in iki hissəsinin hər biri özlüyündə böyük bir yataqdır. Ona görə də ikinci fazaya qərar verildikdən cəmi 4 il yarım sonra hasilata başlanmasa Azərbaycanın neft-qaz strategiyasının misilsiz nailiyyətlərindən biri kimi dəyərləndirilir. Belə ki, "Şahdəniz-2" layihəsi çərçivəsində hasil olunan kommersiya qaz həcmi 2018-ci il iyunun 30-dan etibarən TANAP (Trans-Anadolu Qaz Boru Kəməri) vasitəsilə Türkiyəyə nəql edilir. Avropaya isə qaz 2020-ci il dekabrın 31-dən TAP-la (Trans-Adriatik Qaz Boru Kəməri) çatdırılır.

"Şahdəniz-2"nin işlənməsi "Cənub qaz dəhlizi"nin birinci seqmentini təşkil edir. Digər üç seqment isə mavi yanacağı daşıyan kəmərlər - CQBK (Cənubi Qafqaz Boru Kəməri), TANAP və TAP-dır.

"Şahdəniz Bravo" adına layiq işləyir

Xatırladaq ki, "Şahdəniz" yatağı Xəzərin dərinliklərində, Bakıdan 70 kilometr cənub-şərqdə, suyun dərinliyinin 50 metrədən 600 metrədək dəyişdiyi ərazidə yerləşir, sahəsi 140 kvadratkilometrə çoxdur. Yataq 1999-cu ildə kəşf olunub. 2006-cı ildən CQBK vasitə-

sizlə "Şahdəniz-1" qazı Gürcüstana, 2007-ci ildən isə Bakı-Tbilisi-Ərzurum kəməri ilə Türkiyəyə təhlükəsiz və əhəngdar şəkildə nəql edilir. (Gürcüstan-Türkiyə sərhədində CQBK-yə qoşulan əlavə hissə Ərzurumadək uzanır və Səngəçaldan başlanan bu xətt bütövlükdə Ba-

kı-Tbilisi-Ərzurum - BTƏ kəməri adlanır).

"Şahdəniz-1"dən qaz "Şahdəniz Alfa" platforması vasitəsilə çıxarılır. Təsədüfi deyil ki, "Şahdəniz Alfa" və "Şahdəniz Bravo" platformalarını "Şahdəniz" in qoşa qanadı adlandırılır. Bir sözlə, "Şahdəniz" Azərbaycanı dün-

yada qaz ixrac edən ölkə kimi tanıdan, "Cənub qaz dəhlizi"nin ehtiyat mənbəyi olan yataqdır. Yataq 1,2 trilyon kubmetr qaz və 240 milyon ton kondensat ehtiyatlarına malikdir.

SOCAR-ın (Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti) prezidenti Rövnəm Nəcəfzadə tərəfindən etdiyi nümayəndə heyətinin bu yaxınlarda "Şahdəniz Bravo" platformasına səfəri zamanı bunlar daha vurğulanıb. Səfərin məqsədi 2018-ci ildə istismara verilmiş qurğuya yerində baxış keçirmək, fəaliyyətini yaxından görmək, mövcud və perspektiv imkanları müzakirə etmək olub.

Səfər çərçivəsində bp-nin Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə üzrə regional prezidenti Qori Counzun rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə işgüzar görüş keçirilib. "Şahdəniz" layihəsinin operatoru olan bp tərəfindən yatağın işlənməsinin ikinci mərhələsi, cari əməliyyatlar, müasir texnologiya və təhlükəsizlik sistemləri, həmçinin nəzərdə tutulan layihələr barədə məlumat verilib. Nümayəndə heyətləri platformanın istehsalat sahəsi, idarəetmə otağı və digər obyektlərində cari vəziyyətlə tanış olublar.

Beləliklə, "Şahdəniz Bravo" fasiləsiz və təhlükəsiz fəaliyyət göstərərək adına layiq işləyir.

"Azərbaycan"

ƏDV üzrə mədaxil artırılır

Azərbaycan Respublikasının 2023-cü il dövlət büdcəsində ƏDV üzrə mədaxil 32 146 000,0 manat artırılıb.

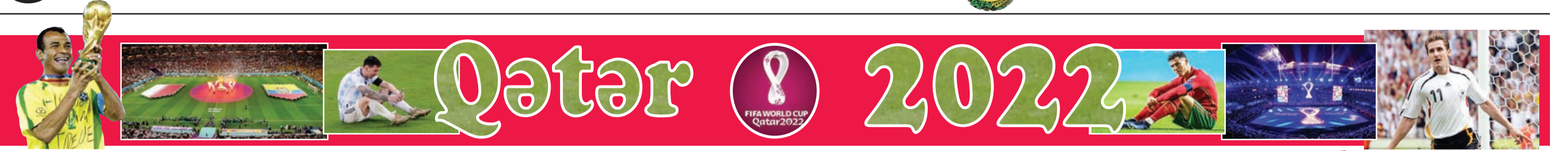
"Trend" in məlumatına görə, Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin dünən keçirilən iclasında büdcəyə dəyişikliklər müzakirə olunub.

Dəyişikliyə əsasən, dövlət büdcəsində nəzərdə tutulan ƏDV üzrə mədaxil 32 146 000,0 manat artırılaraq 6 042 446 000,0 təşkil edib.

Neft bahalaşdır

Dünya birjalarında neft qiymətləri bahalaşdır.

AZƏRTAC xəbər verir ki, Londonun ICE ("InterContinental Exchange Futures") birjasında "Brent" markalı neftin bir barelinin qiyməti 0,71 dollar artaraq 86,28 dollar, Nyu-Yorkun NYMEX ("New York Mercantile Exchange") birjasında "Light" markalı neftin bir barelinin qiyməti isə 0,7 dollar bahalaşaraq 80,68 dollar olub.

Ötən günün nəticələri

1/8 FİNAL

Yaponiya-Xorvatiya 1:1 (p.1-3)

6 dekabr təqvimi

1/8 FİNAL

Mərakeş-İspaniya (19:00)
Portuqaliya-İsveçrə (23:00)

Vərəqəsiz komanda

"DÇ-2022"də bu günə qədər vərəqə almayan yeganə komanda İngiltərədir.

Qaret Sautgeytin çalışdırdığı kollektivin heç bir üzvü üçü qrup, biri pley-off olmaqla keçirdiyi 4 matçda xəbərdarlıq almayıb. İspaniya millisi bu göstəricidə ikincidir. Üç oyun keçirən ispanların bir futbolçusu sarı vərəqə alıb.

Qeyd edək ki, dekabrın 10-da İngiltərə 1/4 finalda Fransa ilə qarşılaşacaq.

"Polşanın 36 il ərzində əldə edə bilmədiyinə nail olduq"

Polşa millisinin baş məşqçisi Çeslav Mixnieviç "DÇ-2022"nin 1/8 finalında Fransaya uduzaraq (1:3) turnirdə mübarizəni dayandırmalarını şərh edib.

Mütəxəssis bundan məyus olduqlarını deyib: "36 ildən sonra qrup mərhələsindən çıxmaq əsas məqsədimiz idi. Uğur qazandıq, lakin növbəti mərhələdə son Dünya çempionu ilə qarşılaşdıq. Çox təəssüflənirik. Bu gün üzüldük, məyus olduq. Daha çox vaxt keçəcək və biz buna baxışımızı dəyişəcəyik. Həftələr və aylar sonra biz fəxrli deyə biləcəyik ki, Polşanın 36 il ərzində əldə edə bilmədiyi şeyə nail olduq".

Qeyd edək ki, Polşa bunadək son dəfə 1986-cı ildə mundialın 1/8 finalına yüksəlməyi bacarmışdı. Komanda həmin vaxt Brazilyaya 0:4 hesabı ilə uduzmuşdu.

Deşamdan qələbə dəyərləndirməsi

Fransa millisinin baş məşqçisi Didye Deşam 1/8 finalda Polşaya qalib gələrək (3:1) 1/4 finala adlamaları barədə danışıb.

Mütəxəssis rəqibin güclü komanda olduğunu vurğulayaraq deyib: "Asan deyildi. Polşa milli komandası yaxşı təşkil olunmuşdu və bizi məyus etməyə hazır idi. Fasilədə bəzi dəyişikliklər etməli olduq. Bundan sonra üstünlük əldə etdik. Mbappe bir çox problemləri həll etməyə qadirdir, bu, bizim üçün yaxşıdır. Əvvəldən möhkəm komandamız var və yaxşı nəticə əldə edirik".

Seneqal yığmasının baş məşqçisi Aliu Sisse "DÇ-2022"nin 1/8 finalında İngiltərəyə 0:3 hesabı ilə uduzaraq mundiala vidalaşmalarını şərh edib.

Mütəxəssis İngiltərənin onun komandasından güclü olduğunu etiraf edib:

"İlk 30 dəqiqə maraqlı keçdi. Amma şanslarımızı reallaşdırma bilmədik. İngiltərə çox yaxşı oynayırdı. Rəqiblər fiziki mübarizədə güclü, texniki cəhətdən də yaxşı idi. Əlimizdən gələni əsirgəmədik. Biz buraya

Jiru Anrini geridə qoydu

Fransa millisinin üzvü Oliyve Jiru yığmada tarixi rekordla imza atıb. 36 yaşlı hücumçu buna "DÇ-2022"nin 1/8 finalında Polşa ilə görüşdə fərqlənməklə nail olub.

Nəticədə Jiru millidə vurduğu qolların sayını 52-yə çatdırıb. O, bununla Tyeri Anrini geridə qoyub və Fransa yığmasının ən yaxşı bombardiri olub.

Qeyd edək ki, Jiru 2011-ci ildən Fransa millisində oynayır. Anri isə 1997-2010-cu illərdə yığmanın formasını geyinib.

Aliu Sisse etiraf etdi

gölmək üçün illərdir ki, çalışırıq. Amma İngiltərə FIFA reytingində 5-ci yerdədir. Və fərq görünürdü. Mən futbolçularımın fəxr edərəm. Biz ingilislərin üstünlüyünü qəbul etməliyik. Onların ikinci qolu bizə təzyiqlikti. Üçüncü qol isə bizi tamamilə oyundan çıxardı. Komandamızın birliliyini, düşüncəsini bəyəniyəm. Biz təslim olmadıq və nə olursa-olsun irəliləməyə çalışdıq".

Qeyd edək ki, Seneqal A qrupunda 6 xal toplayaraq ikinci yerin sahibi kimi 1/8 finala adlanmışdı. Komanda qrupda ev sahibi Qətərə (3:1) və Ekvadora (2:1) qalib gəlsə də, Niderlanda uduzub (0:2).

Dünən mundialda 1/8 final mərhələsinin növbəti qarşılaşmasında Yaponiya və Xorvatiya yığmaları üz-üzə gəliblər. Qrupda Almaniyaya qalib gələn yaponlar son dünya çempionatının vitse çempionu ilə görüşə də iddialı çıxıblar. İlk yarının sonlarında Dayzen Maeda yaponları hesabda önə çıxarıb - 1:0. İkinci hissənin əvvəlində İvan Perişçiç bərabərlik qoluna imza atıb - 1:1.

Görüşün əsas vaxtında qalib müəyyənləşməyindən cari mundialda ilk əlavə vaxt oynanılıb. Lakin bu yarım saatda qapılara top vurulmayıb. Dörd-dəbir finalçının adına penaltılar seriyası aydınlıq gətirib. Daha yaxşı təsir bağışlayan xorvatların qapıçısı Livakoviç komandasına qələbə qazandırdı. Oyunsonrası "lotereya"da daha dəqiq olan Xorvatiya mundialın 8 ən güclü komandası sırasına yüksəlib-3:1.

Qeyd edək ki, Xorvatiya 1994-cü ilə qədər Yuqoslaviyanın tərkibində beynəlxalq oyunlara çıxıb. Yeri federasiyaya buna qədər FIFA-nın rəsmi üzvü olmayıb. Xorvatlar 1994-cü ildən quruma üzv olan ölkələr arasında

daxil olublar. Ləqəbi "damalılar", "blazerlər" olan milli "DÇ-2022"yə qədər 5 mundialda iştirak edib. Yığmanın ən böyük uğuru son mundialda gümüş me-

zəb, 3-cü yer uğrunda matçda isə Niderlandı məğlub etmişdi. Şuker bu mundialda 6 qolla bombardir olub.

avrodur. Komandada "Çel-si"dən Mateo Kovaçiq, "Real"dən Luka Modriç, "İnter"dən Marcelo Brozoviç

FƏRQ VAR

dal qazanmasıdır. Rusiyada keçirilən Dünya çempionatında finala qədər yüksələn xorvatlar həlledici oyunda Fransaya uduzublar. Xorvatiya mundialların final mərhələsinə qədər yüksələn ən gənc yığmadır.

"Damalılar" 1998-ci ildə keçirilən Dünya çempionatında da bürünc medal qazanıblar. Xorvatiya futbol tarixinin ən tanınmış oyunçularından olan Davor Şukerin bombardir olduğu mundialda komanda yarımfinalda Fransaya udu-

Xorvatiya dünya çempionatında ilk matçına 1998-ci ildəki mundialda çıxıb. Komanda Yamaykanı 3:1 hesabıyla məğlub edib. Mundiallardakı ən böyükhəsablı qələbə Kameruna qarşı olub. "Damalılar" 2014-cü ildə Afrika təmsilçisini 4:0 hesabıyla məğlub ediblər. Xorvatiya yığmasının heyətinin dəyəri 369 milyon avrodur. Millinin ən dəyərli oyunçusu Yosko Qvardioludur. Almaniya "Leypsiq"ində çıxış edən müdafiəçinin qiyməti 60 milyon

kimi ulduz futbolçular çıxış edirlər. Ləqəbi "Samuray Mavisi" olan Yaponiya yığmasının mundiallardakı ən böyük uğuru isə 2002-ci ildə ev sahibi olduğu və 2010-cu ildə CAR-da təşkil olunan dünya çempionatlarında 9-cu olmasındadır. Millini Moriyasu Hadzime çalışdırır. Yığmanın ən dəyərli oyunçusu Daiçi Kamada ("Aytraxt", Almaniya) və Takehiro Tomiyasudur ("Arsenal", İngiltərə). Hər iki oyunçunun qiyməti 22 milyon avrodur.

Portuqaliya millisinin kapitanı Kriştiano Ronaldo yığmanın baş məşqçisi Fernandu Santuşdan narazıdır. Belə ki, 37 yaşlı hücumçu oyunda tez-tez əvəzlənməsini istəyir.

Ronaldo mundialın hər üç oyununda - Qana ilə (3:2) 88-ci, Uruqvayla (2:0) 82-ci, Cənubi Koreya ilə (1:2) matçda 65-ci dəqiqədə əvəzlənib. Portuqaliya Futbol Federasiyası (PFF) isə Ronaldunun narazılığına diqqət yetirmək istəyir: "Dünya çempionatının finalına çıxmağa üç oyun qaldı! Diqqətimizi yalnız matçlara yönəltməliyik və mübahisə etməməliyik".

Xatırladaq ki, Ronaldo Cənubi Koreya ilə matçda (1:2) əvəzlənməyə çox emosional reaksiya vermişdi. Yayılan görüntülərdə onun Santuşa nəse çışkırdığı da görünmüşdü. Oyundan sonra həm məşqçi, həm də Ronaldunun emosional reaksiyasına Cənubi Koreya millisinin oyunçularından birinin davranışını səbəb olduğu bildirilmişdir.

Ronaldo baş məşqçidən narazıdır

Keyndən yeni rekord

İngiltərə millisinin futbolçusu Harri Keyn yeni rekord müəyyənləşdirib. Qol.az xəbər verir ki, o, buna 1/8 finalda Seneqalla matçda (3:0) qol vurmaqla nail olub.

29 yaşlı hücumçu İngiltərə millisi ilə dünya və Avropa çempionatlarında vurduğu qolların sayını 11-ə (7-si Dünya çempionatı, 4-ü Avropa çempionatı) çatdırıb. O, İngiltərə millisinin tarixində bu göstəricidə yeni rekordla imza atıb.

Qeyd edək ki, bundan əvvəlki rekord Qari Linekerə (10 qol) məxsus idi.

Messidən Suaresə dəstək

Argentina millisinin kapitanı Lionel Messi Uruqvay yığmasının mübarizəni dayandırmasından sonra Luis Suaresi dəstəkləyib.

O, yaxın dostu olan Suareslə bağlı deyib: "Ona nə olursa-olsun, mən həmişə oradayam. Uruqvayın mundialda mübarizəni dayandırdığını görmək üzücü idi. Futbolda belə olur. Sadəcə, qarşıda nə olacağını düşünmək lazımdır".

Qeyd edək ki, Uruqvay millisi Dünya çempionatının qrup mərhələsinin 3-cü turunda Qana yığmasını məğlub etsə də (2:0), qrupda üçüncü yeri tutaraq pley-offa adlaya bilməyib.

Xatırladaq ki, Messi və Suares 2014-2020-ci illərdə "Barselona"da (İspaniya) birgə çıxış ediblər.

Evi qarət olundu, yığmanı tərk etdi

İngiltərə yığmasının hücumçusu Rahim Sterlinqin Dünya çempionatının 1/8 final mərhələsində Seneqala qarşı matçda iştirak etməməsinin səbəbi məlum olub.

27 yaşlı oyunçunun Londondakı evi qarət olunub. Bu barədə İngiltərə mətbuatı məlumat yayıb. Sterlinq ailəsinin yanında olmaq üçün Qətərdən ayrılıb. Futbolçunun millinin düşərgəsinə qayıdıb-qayıtmayacağı məlum deyil.

Qeyd edək ki, İngiltərə Seneqal 3:0 hesabı ilə məğlub edib və 1/4 finala yüksəlib. Komanda bu raundda Fransa ilə qarşılaşacaq.

Hazırladı: Elçin CƏFƏROV, "Azərbaycan"

2023-CÜ İL ÜÇÜN QADAĞAN EDİLMİŞ SİYAHI ÜMUMDÜNYA ANTİDOPİNG MƏCƏLLƏSİ

1 yanvar 2023-cü ildən etibarən qüvvəyə minir

Giriş

Qadağan Edilmiş Siyahı, Ümumdünya Anti-doping Programının bir hissəsi olan, tətbiqi məcburi Beynəlxalq Standartdır.

Siyahı ÜADA-nın rəhbərliyi ilə geniş bir məsləhətləşmə prosesindən sonra hər il yenilənir. Nəzərdə tutulmuş **Siyahı** 01 yanvar 2023-cü ildən etibarən qüvvəyə minir.

Qadağan Edilmiş Siyahının rəsmi mətni ÜADA tərəfindən hazırlanır, ingilis və fransız dillərində nəşr olunur. İngilis və fransız versiyaları arasında hər hansı bir mübahisəli məsələlər yaranarsa, ingilis dilində olan versiyaya üstünlük verilməlidir.

Aşağıda bu **Qadağan Edilmiş Maddə** və **Üsullar Siyahısında** istifadə olunan bəzi terminlər qeyd edilmişdir.

Yarış müddətində qadağan edilmişdir

Müəyyən bir idman növü üçün ÜADA tərəfindən təsdiq edilmiş digər müddət təsdiq edilmədikdə, Yarış Müddəti - İdmanın iştirak edəcəyi yarışdan əvvəlki bir gün saat 23:59-dan başlayan və yarışın və həmin yarışla əlaqədar nümunə toplanması prosesinin bitdiyi anadək olan müddətdir.

Hər zaman qadağan edilmişdir

Bu o deməkdir ki, **Məcəlləyə** uyğun olaraq, maddə və ya üsul **Yarış müddətində** və **Yarışdan kənar müddətdə** qadağan edilmişdir.

Xüsusi və Qeyri-xüsusi

Ümumdünya Antidoping Məcəlləsinin 4.2.2-ci maddəsinə uyğun olaraq, "10-cü maddənin tətbiqi məqsədləri üçün, Qadağan Edilmiş Siyahıda qeyd olunmuş iştirak istisna olmaqla, bütün Qadağan olunmuş maddələr Xüsusi Maddələr hesab olunacaqdır. Qadağan Edilmiş Siyahıda konkret olaraq Xüsusi Üsul kimi qeyd olunmayan heç bir Qadağan edilmiş Üsul Xüsusi Üsul ola bilməz". Maddənin şərhinə əsasən, "4.2.2-ci maddədə qeyd olunan Xüsusi Maddələr və Üsullar heç bir şəkildə digər doping maddələrindən və ya üsullarından az əhəmiyyətli və ya təhlükəsiz hesab edilməməlidir. Sadəcə, bunlar İdmançı tərəfindən idman göstəricilərinin artırılması məqsədindən fərqli məqsədlər üçün qəbulu və ya istifadəsi ehtimalı yüksək olan maddələr və üsullardır".

Asılılıq yaradan maddələr

Məcəllənin 4.2.3-cü maddəsinə əsasən, Asılılıq yaradan maddələr, idman kontekstindən kənar da cəmiyyətdə tez-tez sui-istifadə edildikləri üçün Xüsusi maddələr hesab olunurlar. Asılılıq yaradan Xüsusi maddələr bunlardır: cocaine, diamorphine (heroin), methylenedioxyamfetamine (MDMA/ekstazi tetrahydrocannabinol (THC).

S0 Təsdiq edilməmiş maddələr

HƏR ZAMAN QADAĞAN EDİLMİŞDİR (YARIŞ MÜDDƏTİNDƏ VƏ YARIŞDAN KƏNAR MÜDDƏTDƏ)

Bu sinifə aid bütün maddələr **Xüsusi Maddələrə** aiddir.

İstənilən farmakoloji maddə Siyahının müvafiq hissələrində göstərilmədiyi və istənilən dövlət səhiyyəsinin tənzimləyici təşkilatı tərəfindən insanlarda terapevtik məqsədlərlə istifadə üçün yararlı olmasını təsdiqləyən qərar mövcud olmadığı hallarda (yəni klinikaya qədər və ya klinik hazırlıq mərhələsində olan, yaxud da istifadəsi dayandırılan, həmçinin nümayiş tipli dərman vasitələri, yalnız baytarlıq xidmətlərində istifadəyə yararlı sayılan dərman vasitələri) hər zaman qadağan edilmiş hesab olunur.

Bu sinif BPC-157 daxil olmaqla, lakin bununla məhdudlaşmayan bir çox fərqli maddələr əhatə edir.

S1 Anabolik Agentlər

HƏR ZAMAN QADAĞAN EDİLMİŞDİR (YARIŞ MÜDDƏTİNDƏ VƏ YARIŞDAN KƏNAR MÜDDƏTDƏ)

Bu sinifə aid bütün maddələr **Qeyri-Xüsusi Maddələrə** aiddir.

1. Anabolik Androgenik Steroidlər (AAS)

Ekzogen qəbul olunduqda, aşağıdakılar daxil olmaqla, lakin onlarla məhdudlaşmayan:

- 1-Androstenediol (5 α -androst-1-ene-3 β , 17 β -diol)
- 1-Androstenedione (5 α -androst-1-ene-3, 17-dione)
- 1-Androsterone (3 β -hydroxy-5 α -androst-1-ene-17-one)
- 1-Epiandrosterone (3 β -hydroxy-5 α -androst-1-ene-17-one)
- 1-Testosterone (17 β -hydroxy-5 α -androst-1-ene-3-one)
- 4-Androstenediol (androst-4-ene-3 β , 17 β -diol)
- 4-Hydroxytestosterone (4,17 β -dihydroxyandrost-4-en-3-one)
- 5-Androstenedione (androst-5-ene-3, 17-dione)
- 7-hydroxy-DHEA
- 7 β -hydroxy-DHEA
- 7-Keto-DHEA
- 17-methylepithiohanol (epistane)
- 19-Norandrostenediol (estr-4-ene-3, 17-diol)
- 19-Norandrostenedione (estr-4-ene-3, 17-dione)

● Androst-4-ene-3, 11, 17-trione (11-ketoandrostenedione, adrenosterone)

- Androstanolone (5 α -dihydrotestosterone, 17 β -hydroxy-5 α -androst-3-one)
- Androstenediol (androst-5-ene-3 β , 17 β -diol)
- Androstenedione (androst-4-ene-3, 17-dione)
- Bolasterone
- Boldenone
- Boldione (androsta-1, 4-diene-3, 17-dione)
- Calusterone
- Clostebol
- Danazol ([1,2]oxazololo[4',5':2,3]pregna-4-en-20-yn-17 α -ol)
- Dehydrochloromethyltestosterone (4-chloro-17 β -hydroxy-17 α -methylandrosta-1, 4-dien-3-one)
- Desoxymethyltestosterone (17 α -methyl-5 α -androst-2-en-17 β -ol and 17 α -methyl-5 α -androst-3-en-17 β -ol)
- Drostanolone
- Epiandrosterone (3 β -hydroxy-5 α -androst-17-one)
- Epi-dihydrotestosterone (17 β -hydroxy-5 β -androst-3-one)
- Epitestosterone
- Ethylestrenol (19-norpregna-4-en-17 α -ol)
- Fluoxymesterone
- Formebolone
- Furazabol (17 α -methyl [1,2,5] oxadiazolo[3',4':2,3]-5 α -androst-17 β -ol)

- Gestrinone
- Mestanolone
- Mesterolone
- Metandienone (17 β -hydroxy-17 α -methylandrosta-1, 4-dien-3-one)
- Metenolone
- Methandriol
- Methasterone (17 β -hydroxy-2 α , 17 α -methyl-5 α -androst-3-one)
- Methyl-1-testosterone (17 β -hydroxy-17 α -methyl-5 α -androst-1-en-3-one)
- Methylclostebol
- Methylidienolone (17 β -hydroxy-17 α -methyl-4, 9-dien-3-one)
- Methylnortestosterone (17 β -hydroxy-17 α -methyl-4-en-3-one)
- Methyltestosterone
- Metribolone (methyltrienolone, 17 β -hydroxy-17 α -methyl-4, 9, 11-trien-3-one)
- Mibolerone
- Nandrolone (19-nortestosterone)
- Norboleone
- Norclostebol (4-chloro-17 β -ol-estr-4-en-3-one)

- Norethandrolone
- Oxabolone
- Oxandrolone
- Oxymesterone
- Oxymetholone
- Prasterone (dehydroepiandrosterone, DHEA, 3 β -hydroxyandrost-5-en-17-one)
- Prostanazol (17 β -[[tetrahydropryan-2-yl)oxy]-1'H-pyrazolo[3,4:2,3]-5 α -androstane)
- Quinbolone
- Stanozolol
- Stenbolone
- Testosterone
- Tetrahydrogestrinone (17-hydroxy-18ahomo-19-nor-17 α -pregna-4, 9, 11-trien-3-one)
- Tibolone
- Trenbolone (17 β -hydroxyestr-4, 9, 11-trien-3-one)

Həmçinin oxşar kimyəvi tərkibə və ya bioloji təsirə (lərə) malik digər maddələr də daxil olmaqla.

2. Digər Anabolik Agentlər

Aşağıdakılar daxil olmaqla, lakin onlarla məhdudlaşmayan:

- Clenbuterol, osilodrostat, ractopamine, selektiv androgen reseptor modulyatorları (SARMlar, məsələn andarine, enobosarm (ostarine), LGD-4033 (ligandrol), RAD140, S-23 və YK-11), zerenol və zilpaterol.

S2 Peptid hormonları, Böyümə Faktörleri, onlara oxşar maddələr və mimetiklər

HƏR ZAMAN QADAĞAN EDİLMİŞDİR (YARIŞ MÜDDƏTİNDƏ VƏ YARIŞDAN KƏNAR MÜDDƏTDƏ)

Bu sinifə aid bütün maddələr **Qeyri-Xüsusi Maddələrə** aiddir.

Aşağıdakı maddələr və oxşar kimyəvi struktura, ya da bioloji xüsusiyyətlərə malik olan digər maddələr qadağan edilmişdir:

1. Eritropoetin (EPO) və eritropoetə təsir edən maddələr

- Aşağıdakılar daxil olmaqla, lakin onlarla məhdudlaşmayan:
  1. Eritropoetin-Reseptor aqonistləri, məs: darbepoetinlər (dEPO); eritropoetinlər (EPO); EPO əsaslı birləşmələr (məs. EPO-Fc; methoxy polyethylene glycol-epoetin beta (CERA)); EPO-mimetik agentlər və onların maddələri (məs.: CNTO-530, peginesatide).
  2. Hipoksiya ilə induksiya olunan faktorun (HIF) aktivasiya agentləri, məs.: cobalt; daprostustat (GSK1278863); İOX2; molidustat (BAY 85-3934); roxadustat (FG-4592); vadadustat (AKB-6548); xenon.
  3. GATA inhibitorları, məs. K-11706.
  4. Transformasiyaedici Böyümə Faktoru β (TGF- β) siqnal inhibitorları, məs.: luspatercept; sotatercept.
  5. Təbii bərpaaedici reseptor aqonistləri, məs.: asialo EPO; karbamilatlı EPO (CEPO).

2. Peptid Hormonlar və onların ifrazatını stimullaşdıran faktorlar

2.1 Xorionik qonadotropin (XQ) və luteinləşdirici hormon (LH) və onların ifrazatını kişilərdə stimullaşdıran (releasing) faktorlar, məs.: busereelin, deslorelin, gonadorelin, goserelin, leuprorelin, nafarelin və triptorelin;

2.2 Kortikotropinlər və onların ifrazatını stimullaşdıran (releasing) faktorlar, məs. corticorelin;

2.3 Böyümə Hormonu (BH) analogları və onun fragmentləri, lakin bununla məhdudlaşmayan:

- böyümə hormonu analogları, məs.: lonapegsomatropin, somapacitan və somatrogen
- böyümə hormonunun fraqmetləri, məs.: AOD-9604 və hGH 176-191

2.4 Böyümə hormonunun "releasing" (ifrazatını stimullaşdıran) faktoru daxil olmaqla, lakin bununla məhdudlaşmayan:

- böyümə hormon-riqizin hormonu (BHRH) və onun analogları: (məs. CJC-1293, CJC-1295, sermorelin və tesamorelin)
- böyümə hormonunun sekretaqoqları (BHS), və onun mimetikləri [məs.: lenomorelin (ghrelin), anamorelin, ipamorelin, macimorelin və tabimorelin]
- GH -releasing peptidləri (GHRPs) [məs.: alexamorelin, GHRP-1, GHRP-2 (pralmorelin), GHRP-3, GHRP-4, GHRP-5, GHRP-6 və examorelin (hexarelin)].

3. Böyümə Faktoru və Böyümə Faktorun Modulyatorları

o cümlədən lakin bununla məhdudlaşmayan:

- Fibroblast böyümə faktorları (FGFs);
- Hepatosit böyümə faktoru (HGF);
- İnsulina bənzər böyümə faktoru-1 (IGF-1) və onun analogları;
- Mexaniki böyümə faktorları (MGF)
- "Platelet-derived growth factor" (Trombositlərdə ifraz olunan böyümə faktoru) (PDGF);
- Thymosin- α 4 və onun törəmələri, məs. TB-500;
- "Vascular-endothelial growth factor" (Damar-endothelial böyümə faktoru) (VEGF);

S3 Beta - 2 Aqonistlər

HƏR ZAMAN QADAĞAN EDİLMİŞDİR (YARIŞ MÜDDƏTİNDƏ VƏ YARIŞDAN KƏNAR MÜDDƏTDƏ)

Bu sinifə aid bütün maddələr **Xüsusi Maddələrə** aiddir.

Bütün selektiv və qeyri-selektiv beta-2 aqonistlər, o cümlədən bütün optik izomerlər qadağan edilmişdir.

- Aşağıdakılar daxil olmaqla, lakin onlarla məhdudlaşmayan:
- Arformoterol
  - Fenoterol
  - Formoterol
  - Higenamine
  - Indacaterol
  - Levosalbutamol
  - Olodaterol
  - Procaterol
  - Reproterol
  - Salbutamol
  - Salmeterol
  - Terbutaline
  - Trimetazolinol (trimetoquinol)
  - Tulobuterol
  - Vilanterol

İstisnalar

- İnhalyasiya üçün salbutamol: İstənilən dozadan başlayaraq bölünmüş dozalarla qəbul olunduğu saatdan 8 saat ərzində maksimal 600 mikroqramı keçməmək şərtlə 24 saat ərzində maksimal 1600 mikroqram;
- İnhalyasiya üçün formoterol: maksimal çatdırılan doza 24 saat ərzində 54 mikroqramdır;
- İnhalyasiya üçün salmeterol: 24 saat ərzində maksimum 200 mikroqram.
- İnhalyasiya üçün vilanterol: 24 saat ərzində maksimum 25 mikroqram.

Qeyd

Sidikdə aşkar edilmiş salbutamolun 1000 ng / mL-dən, formoterolun isə 40 ng / mL-dən artıq miqdarının mövcudluğu terapevtik istifadə üçün uyğun deyil və İdmançı tərəfindən nəzərdə tutulmuşda keçirilən farmakokinetik tədqiqat zamanı həmin qeyri-normal nəticənin dərman vasitəsinin yuxarıda göstərilən qaydalara əsasən terapevtik dozadan maksimal dozaya qədər (inhalyasiya vasitəsilə) qəbul edilməsi nəticəsində baş verməsini sübut edə bilmədiyi halda, **Qeyri-əlverişli Analiz Nəticəsi** kimi qiymətləndiriləcək.

S4 Hormon və Metabolik Modulyatorlar

HƏR ZAMAN QADAĞAN EDİLMİŞDİR (YARIŞ MÜDDƏTİNDƏ VƏ YARIŞDAN KƏNAR MÜDDƏTDƏ)

S4.1 və S4.2 sinfinə aid bütün maddələr Xüsusi Maddələrə aiddir. S4.3 və S4.4 sinfinə aid maddələr isə Qeyri-Xüsusi Maddələrə aiddir. Aşağıda göstərilən hormon və metabolik modulyatorlar qadağan edilmişdir.

4.1 Aromataza inhibitorları

Aşağıdakılar daxil olmaqla, lakin onlarla məhdudlaşmayan:

- 2-Androstenol (5 α -androst-2-en-17-ol)
- 2-Androstenone (5 α -androst-2-en-17-one)
- 3-Androstenol (5 α -androst-3-en-17-ol)
- 3-Androstenone (5 α -androst-3-en-17-one)
- 4-Androstene-3,6,17 trione (6-oxo)
- Aminoglutethimide
- Anastrozole
- Androsta-1,4,6-triene-3,17-dione (androstatrienedione)
- Androsta-3,5-diene-7,17-dione (arimistane)
- Exemestane
- Formestane
- Letrozole
- Testolactone

4.2 Anti-Estrogenik Maddələr [Anti-Estrogenlər və Selektiv estrogen reseptor modulyatorları (SERMs)]

O cümlədən lakin bununla məhdudlaşmayan:

- Bazedoxifene
- Clomifene
- Cyclofenil
- Fulvestrant
- Ospemifene
- Raloxifene
- Tamoxifen
- Toremfifene

4.3 Aktivin reseptorlarının IIB aktivasiyasının qarşısını alan maddələr

O cümlədən lakin bununla məhdudlaşmayan:

- Aktivin A-neytrallaşdırıcı anticişimlər (Activin A-neutralizing antibodies);
- Aktivin reseptor IIB rəqibləri (Activin receptor IIB competitors) məs.:
- Aktivinin tələ-reseptorları (Decoy activin receptors (məs. ACE-031)
- Anti-aktivin reseptor IIB anticişimləri (anti-activin reseptor IIB antibodies) (məs. Bimagrumab);
- Miostatin inhibitorları, məs.:
- Miostatin ekspresiyasını azaldan və ya dayandıran maddələr (agents reducing or ablating myostatin expression);
- Miostatine birləşən proteinlər (Myostatin-binding proteins) (məs. follistatin, myostatin propeptide);
- Miostatin- ν ya prekursor neytrallaşdırıcı anticişimlər (Myostatin- or precursor-neutralizing antibodies) (məs. apitegromab, domagrozumab, landogrozumab, stamulumab).

4.4 Metabolik modulyatorlar

4.4.1 AMP-aktivasiyaedici protein kinazının (AMPK) aktivatorları, məs.: AICAR, SR9009; və peroksisom proliferator aktivasiyaedici reseptor delta (PPAR δ) aqonistləri, məs.: 2-(2-methyl-4-((4-methyl-2-(4-(trifluoromethyl) phenyl)thiazol-5-yl)methylthio) phenoxy) asetik turşu (GW1516; GW501516)

- 4.4.2 İnsulin və insulin-mimetikləri;
- 4.4.3 Meldonium;
- 4.4.4 Trimetazidine.

S5 Diuretiklər və gizlədici agentlər

HƏR ZAMAN QADAĞAN EDİLMİŞDİR (YARIŞ MÜDDƏTİNDƏ VƏ YARIŞDAN KƏNAR MÜDDƏTDƏ)

Bu sinifə aid bütün maddələr **Xüsusi Maddələrə** aiddir.

Bütün optik izomerlər daxil olmaqla, məs. d- və l- uyğun olduğu yerlərdə, bütün diuretiklər və gizlədici maddələr qadağandır.

Aşağıdakılar daxil olmaqla, lakin onlarla məhdudlaşmayan:

- Desmopressin; probenecid; plazma "ekspanderləri" (plazma həcmi artıran maddələr), məs. albuminin, dekstranın, hidroksietil nişastanın və mannitolun venadaxili qəbulu.
- Acetazolamide; amiloride; bumetanide; canrenone; chlortalidone; etakrin turşusu; furosemide; indapamide; metolazone; spironolactone; tiiazidlər, məs. bendroflumethiazide, chlorothiazide və hydrochlorothiazide; torasemide; triamterene və vaptanlar, məs. tolvaptan.

İstisnalar

- Drospirenone; pamabrom; və karboanhidraz inhibitorları topikal oftalmoloji məqsədlərlə istifadəsi (məs.: dorzolamide, brinzolamide);
- Stomatoloji anesteziyada felipressinin yerli istifadəsi.

Qeyd

İdmançı Nümunəsində hər zaman və ya **Yarış müddətində**, müvafiq olaraq, minimal aşkarlanma həddinə malik növbəti maddələrin hər hansı miqdarının diuretiklər və ya gizlədici maddələrlə birlikdə aşkarlanması (karboanhidraz inhibitorlarının topikal oftalmoloji məqsədlərlə istifadəsi (məs.: dorzolamide, brinzolamide); və felipressinin dişi anesteziyasında yerli tətbiqi istisna olmaqla) **Qeyri-əlverişli Analiz Nəticəsi** kimi hesab ediləcək: formoterol, salbutamol, cathine, ephedrine, methylephedrine və pseudoephedrine. **İdmançı**ni diuretik və gizlədici maddə üçün verilmiş **Terapevtik İstifadə üçün İstisna (Til)** icazəsinə əlavə olaraq həmin maddə üçün də **Til** icazəsi olduğu halda istisna hesab edilir.

M1 - M2 - M3 Qadağan edilmiş Üsullar

HƏR ZAMAN QADAĞAN EDİLMİŞDİR (YARIŞ MÜDDƏTİNDƏ VƏ YARIŞDAN KƏNAR MÜDDƏTDƏ)

Bu sinifə aid bütün qadağan edilmiş üsullar **Qeyri-Xüsusi Üsullara** aiddirlər. Yalnız M2.2 Üsulları **Xüsusi Üsullara** aiddirlər.

M1. Qan və Qan komponentləri ilə manipulyasiyalar

Aşağıdakılar qadağan edilir:

1. Qan dövranı sistemində istənilən miqdarda autoloji allojenik (homoloji) və ya heterogen qan, yaxud da istənilən mənşəli eritrosit məhsullarının **Tətbiq edilməsi** və ya təkrar istifadəsi.
2. Oksigenin mənimsənilməsinə, nəql və ya çatdırılmasının süni şəkildə artırılması. O cümlədən lakin bununla məhdudlaşmayan:
  - Perfluorokimyəvi maddələr; efaproxiral (RSR13); voxelotor və modifikasiya edilmiş heмоqlobin məhsulları, məs. heмоqlobin əsasında hazırlanmış qan əvəzediciləri və mikrokapsula şəklində olan heмоqlobin məhsulları, istisnaları inhalyasiya şəklində köməkçi oksigen istifadəsi təşkil edir.
  - 3. Qan və ya qan komponentləri ilə istənilən damardaxili manipulyasiyalar (həm fiziki, həm də kimyəvi).

M2. Kimyəvi və Fiziki manipulyasiyalar

Aşağıdakılar qadağan edilir:

1. **Doping Nəzarət** zamanı toplanan **Nümunə**lərin təmizliyi və qorunmasına təsir edə biləcək istənilən **Saxtalaşdırma** və **Saxtalaşdırma cəhdləri**. O cümlədən lakin bununla məhdudlaşmayan: **Nümunənin əvəz edilməsi** və ya falsifikasiyası, məs., **Nümunəyə** proteazalardan əlavə edilməsi.
2. 12 saat ərzində 100 mL-dən çox venadaxili infuziyalar və ya inyeksiyalar, istisnaları xəstəxanadaxili müalicə, cərrahi prosedurlar və ya kliniki diaqnostik tədqiqatlar zamanı tətbiq olunan təşkil edir.

M3. Gen və Hüceyrə Dopingi

İdman göstəricilərini artırma imkanına malik olan aşağıdakı üsullar qadağan edilir:

1. Genom sıralanmasını dəyişən və ya hər hansı bir mexanizmlə gen ekspresiyası (genetik sintez) dəyişən nuklein turşusu və ya nuklein turşuları analoglarının istifadəsi. Qeyd edilənə daxil olmaqla, lakin onlarla məhdudlaşmayan gen dəyişdirilməsi, gen susdurulması və gen transfer texnologiyalarıdır.
2. Normal və ya genetik modifikasiya edilmiş hüceyrələrin istifadəsi.

S6. Stimullaşdırıcılar

YARIŞ MÜDDƏTİNDƏ QADAĞAN EDİLMİŞDİR

Bu sinifə aid bütün qadağan edilmiş maddələr **Xüsusi Maddələrə** aiddir. Yalnız S6.A qrupu maddələri **Qeyri-Xüsusi Maddələrə** aiddir.

Bu bölmədəki **Asılılıq yaradan maddələr**: cocaine və methylenedioxyamfetamine (MDMA /ekstazi)

Bütün stimullaşdırıcılar, o cümlədən bütün optik izomerlər, yeni müvafiq olaraq d- və l-, qadağan edilir.

Stimullaşdırıcılara aiddir:

A: Qeyri-Xüsusi Stimullaşdırıcılar:

- Adrafinil
  - Amfepramone
  - Amfetamine
  - Amfetaminil
  - Amiphenazole
  - Benfluorex
  - Benzylpiperazine
  - Bromantan
  - Clobenzorex
  - Cocaine
  - Cropropamide
  - Crofetamide
  - Fenetamine
  - Fenetylline
  - Fenfluramine
  - Fenproporex
  - Fonturacetam [4-phenylpiracetam (carphedon)]
  - Furfenorex
  - Lisdexamfetamine
  - Mefenorex
  - Mephentermine
  - Mesocarb
  - Metamfetamine(d-)
  - p-methylamfetamine
  - Modafinil
  - Norfenfluramine
  - Phenidimetrazine
  - Phentermine
  - Prenylamine
  - Prolintane
- B

2023-CÜ İL ÜÇÜN QADAĞAN EDİLMİŞ SİYAHI ÜMUMDÜNYA ANTİDOPİNG MƏCƏLLƏSİ

1 yanvar 2023-cü ildən etibarən qüvvəyə minir

Əvvəlki 9-cu səh.

● 5-Methylhexan-2-amine (1,4-dimethylpentylamine, 1,4-dimethylamylamine, 1,4-DMAA)
● Benzfetamine
● Cathine**
● Cathinone və onun analogları məs. mephedrone, methedrone, and α - pyrrolidinovale-rophenone

● Dimetamfetamine (dimethylamphetamine)
● Ephedrine***
● Epinephrine**** (adrenaline)
● Etamivan
● Ethylphenidate
● Etilamfetamine
● Etilerfrine
● Famprofazone
● Fenbutrazate
● Fencamfamin
● Heptaminol
● Hydratofil (fluorenil)
● Hydroxyamfetamine (parahydroxyamphetamine)

● Isometheptene
● Levmetamfetamine
● Meclofenoxate
● Methylenedioxyamfetamine
● Methylephedrine***
● Methylnaphthidate [((+)-methyl-2-(naphthalen-2-yl)-2-(piperidin-2-yl)acetate)]
● Methylphenidate
● Niketamide
● Norfenefrine
● Octodrine (1,5-dimethylhexylamine)
● Octopamine
● Oxilofrine (methylsynephrine)
● Pemoline
● Pentetrazol
● Phenethylamine və onun törəmələri
● Phenmetrazine

● Phenpromethamine
● Propylhexedrine
● Pseudoephedrine****
● Selegiline
● Sibutramine
● Solriamfetol
● Strychnine
● Tenamfetamine (methylenedioxyamphetamine)
● Tuaminoheptane

Həmçinin oxşar kimyəvi tərkibə və oxşar bioloji təsir(lər)ə malik digər maddələr.

İstisna

● Clonidine;
● Dermatoloji, nazal, oftalmoloji və ya otik istifadə üçün tətbiq olunan İmidazole törəmələri (məs. brimonidine, clonazoline, fenoxazoline, indanazoline, naphazoline, oxymetazoline, tetrazoline, xylometazoline) və 2023-cü ilin Monitoring Programına daxil edilən digər stimullaşdırıcılar *.

S7 Narkotiklər

YARIŞ MÜDDƏTİNDƏ QADAĞAN EDİLMİŞDİR

Bu sinfə aid bütün qadağan edilmiş maddələr Xüsusi Maddələrə aiddir.
Bu bölmədəki Asılılıq yaranan maddələr: Diamorphine (heroin)
Bütün qeyd edilmiş narkotiklər, onların optik izomerləri daxil olmaqla, məs., d- və l-optik izomerləri müvafiq olduğu halda, qadağandır:
● Buprenorphine
● Dextromoramide
● Diamorphine (heroin)
● Fentanil və onun törəmələri

● Hydromorphone
● Methadone
● Morphine
● Nicomorphine
● Oxycodone
● Oxymorphone
● Pentazocine
● Pethidine

S8 Kannabinoidlər

YARIŞ MÜDDƏTİNDƏ QADAĞAN EDİLMİŞDİR

Bu sinfə aid bütün qadağan edilmiş maddələr Xüsusi Maddələrə aiddir.
Bu bölmədəki Asılılıq yaranan maddə: Tetrahydrocannabinol (THC).
Bütün təbii və sintetik kannabinoidlər qadağan edilmişdir, məs.:
● Kannabis (həşiş və mariyuana) və kanna-bis məhsulları
● Təbii və sintetik tetrahidrokannabinollar (THCs)
● THC təsirini təqlid edən sintetik kannabinoidlər

İstisna: Cannabidiol.

S9 Qlükokortikoidlər

YARIŞ MÜDDƏTİNDƏ QADAĞAN EDİLMİŞDİR

Bu sinfə aid bütün qadağan edilmiş maddələr Xüsusi Maddələrə aiddir.
Bütün qlükokortikoidlər venadaxili, əzələdə-xili, oral [oromukozal daxil olmaqla, məs: bukkal,

qinçival, sublingval] və ya rektal təyin olunduğu halda qadağan edilmiş hesab edilir.

O cümlədən lakin bununla məhdudlaşmayan:

● Beclometasone
● Betamethasone
● Budesonide
● Ciclesonide
● Cortisone
● Deflazacort
● Dexamethasone
● Flucortolone
● Flunisolide
● Fluticasone
● Hydrocortisone
● Methylprednisolone
● Mometasone
● Prednisolone
● Prednison

Qeyd

İstehsalçı tərəfindən təsdiqlənmiş lisenziyalı dozalarda və terapevtik göstərişlər daxilində istifadə ediləyən hallarda digər istifadə üsulları (inhalasiya və topikal daxil olmaqla: diş-intrakanal, dermal, nazal, oftalmoloji, otik və perianal) qadağan edilmir.

P1 BETA BLOKATORLAR

BƏZİ İDMAN NÖVLƏRİNDƏ QADAĞAN EDİLMİŞDİR

Bu sinfə aid bütün qadağan edilmiş maddələr Xüsusi Maddələrə aiddir.
Beta-blokatorlar aşağıda qeyd edilən idman növlərində yalnız Yarış müddətində qadağan

edilmişdir, (*) işarə edilənlər isə həm də Yarışdan Kənar müddətdə də qadağan edilmişdir.

● Oxatma (WA)*
● Avtomobil (FIA)
● Bilyard (bütün növləri) (WCBS)
● Darts (WDF)
● Qolf (IGF)
● Mini qolf (WMP)
● Atıcılıq (ISSF, IPC)*
● Xizəksürmə/Snoubordinq (Beynəlxalq Xizəksürmə İdmanı Federasiyası, FIS) növləri arasında xizəklə trampindən tullanma, fristayl akrobatikası / half-payp, snoubordinq half-payp / biq eyr)
● Sualtı idman növləri (CMAS)*, fridyayving, sualtı ovçuluq və sualtı atıcılığın bütün yarım növləri.
*Bu idman növlərində həm də Yarışdan kənar müddətdə də qadağan edilmişdir
O cümlədən lakin bununla məhdudlaşmayan:

● Acebutolol
● Alprenolol
● Atenolol
● Betaxolol
● Bisoprolol
● Bunolol
● Carteolol
● Carvedilol
● Celiprolol
● Esmolol
● Labetalol
● Metipranolol
● Metoprolol
● Nadolol
● Nebivolol
● Oxprenolol
● Pindolol
● Propranolol
● Sotalol
● Timolol

* Bupropion, caffeine, nicotine, phenylephrine, phenylpropranolamine, piperadol və synephrine: Həmin maddələr 2023-cü ilin Monitoring Programına daxil edilib və Qadağan edilmiş Maddə sayılır.

** Cathine: Onun konsentrasiyası siddikdə 5 mkgr/ml-dan artıq olduğu halda qadağan edilmişdir.

*** Ephedrine və methylephedrine: Hər birinin siddikdə konsentrasiyası 10mkgr/ml-dan artıq olduğu halda qadağan edilmişdir.

**** Epinephrine (adrenaline): Yerli istifadə zamanı, məs. nazal, oftalmoloji, yaxud da digər yerli anestezioloji dərmanlarla birlikdə istifadə edildikdə qadağan edilmir.

***** Pseudoephedrine: Onun siddikdə konsentrasiyası 150 mkgr/ml-dan artıq olduğu halda qadağan edilmişdir.

Yığım üçün qızıl nə qədər etibarlıdır?

Bütün hallarda bu qiymətli metal inflyasiyanın təsirlərinə məruz qalmır

Vətəndaşlar pul vəsaitlərini etibarlı yerdə saxlamağa və yığımlarını inflyasiyadan qorumağa çalışırlar. Əmanətlərdən fayzlı gəlir götürmək istəyənlər, adətən, banklara üz tutur və ya pullarını milli və xarici valyutada saxlamağa üstünlük verirlər. Ölkədə geniş istifadə edilməyə, yığımların saxlanma vasitələrindən biri də pulu qızıla çevirməkdir.

Hazırda əmtəə birjalarda qiymətli metalın 1 unsiyası təxminən 1750 ABŞ dollarıdır. Qızıl siyasi dəyişikliklərdən və iqtisadi böhrandan təsirlənməyib sabitliyini qoruyan maliyyə vasitəsi kimi dəyərləndirilir. Bu qiymətli metal dünyada məhdud miqdarda olduğu üçün xüsusilə böhranlı dövrlərdə bahalaşır. Qlobal ehtiyat valyutaları hesab edilən dollar, avro, funt sterlinq və İsveçrə frankının dəyəri isə həmin ölkələrin iqtisadi vəziyyətindən asılı olur.

Qızıl torpaqdan sonra ən dəyərli aktiv hesab edilir. Ona görə də vəsaitlərin qızıla saxlanması dünya ölkələrində geniş yayılıb. Cəmiyyətin qızıla maraq göstərdiyi ölkələrdə banklar vətəndaşlara cari və depozit hesabları kimi, qızıl hesabları da yaradırlar. Belə banklar vətəndaşların qızıl küllələrini xüsusi anbarlarda saxlayırlar. Azərbaycan vətəndaşları isə qızılı daha çox zinət əşyası kimi alıb saxlamağa üstünlük verirlər.

Qızıla pul yatırmaq təkcə fərdi investorlar üçün deyil, dövlətlər üçün də maraqlıdır

Qızıl inflyasiyaya tabe olmağına görə həmişə güclü dövlətlərin diqqətini çəkib. İnkişaf etmiş ölkələrin bütün ehtiyatlarının təxminən 30 faizinin qızıla saxlanması təsadüfi deyil. Proqnozlara əsasən, hesabat bu tempo davam edərsə, 2034-cü ildə qızıl ehtiyatları tükənə bilər. Lakin bu, o demək deyil ki, inkişaf etmiş bütün ölkələr qızıl ehtiyatı toplayır. Məsələn, Kanadada qızıl mədənləri yoxdur və bu dövlət başqa ölkələrdən də qızıl satın alır.

Ünvanı yoxdur, dünyanın inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan bir çox ölkələrinin qızıl ehtiyatları ya ümumiyyətlə, yoxdur, ya da çox azdır.

Ölkəmizə gəlincə, Azərbaycan Dövlət Neft Fondunun ötən ilin yekunlarına həsr edilmiş illik hesabatına əsasən, fondun 101,8 ton qızılı (3 milyon 272,975 min troya unsa) qızıl ehtiyatının dəyəri 5,92 milyard dollardır.

Ölkəmiz qızıl ehtiyatlarını mütləq olaraq artırır

Milli Məclisin deputatı, parlamentin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü Vüqar Bayramov qəzetimizə bildirir ki, Azərbaycan qızıl ehtiyatlarını mütləq artırmaq üçün çalışır. "Dövlətin qızıl ehtiyatlarının ötən illərdə müqayisədə dəfələrlə artması bunu təsdiq edir. Əsas səbəbi isə yerli istehsalın artmasıdır. Gədəbəy, eləcə də işğaldan azad edilmiş Kəlbəcər və Zəngilan rayonlarındakı qızıl yataqlarının hasilatını nəzərə alsaq, növbəti illərdə ehtiyatların daha da artacağına dəyərli bilirik. Həmin qızıl yataqlarının ehtiyatı kifayət qədər çoxdur".

V. Bayramovun sözlərinə görə, qızıl ehtiyatına sahib olmaq ölkələr üçün əhəmiyyətlidir: "Bu, xüsusilə böhran dövrlərində qızıl ehtiyatlarının satılaraq nəğdləşdirilməsi və pulu olan tələbatın ödənilməsinə baxımından vacibdir. Qızıl strateji məhsul hesab edilir, yəni qısa zamanda döner valyutalara çevrilir. Qlobal ma-

liyev böhranları dövründə qızıla tələbat daha da artır. Orta və uzunmüddətli dövrdə qızıl ehtiyatlarının artırılması ölkənin regional və global böhranlara çevik reaksiya verməsinə, rezervlərin şaxələndirilməsinə diversifikasiyasına imkan yaradır. Diversifikasiya kapitalın və investisiyanın kapital riskini azaltmaq üçün müxtəlif obyektlər arasında paylanmasıdır. Belə olan halda, rezervlər xarici təsirlərdən və risklərdən daha çox sığortalanır. Rezervlərin diversifikasiyası və xarici böhranlara çevik reaksiyaların verilməsi prioritet olduğuna görə ölkəmiz də qızıl ehtiyatlarını artırmağa üstünlük verir".

Qızılın külçə və ya sikkə halında alınıb-saxlanması daha sərfəlidir

İqtisadçı ekspert Əkrəm Həsənov deyir ki, Azərbaycanda bir neçə bank qızıl yığımları ilə məşğul olsa da, bu xidmət ölkədə geniş yayılmayıb. Onun sözlərinə görə, vətəndaşlar qızılı, adətən, bankda deyil, evdə saxlamağa üstünlük verirlər.

"Bəzi mütəxəssislərin fikrincə, qızılın pul kimi dəyəri bütün dövrlərdə sabit qaldığına görə əsl pul elə qızıldır. Qızılın miqdarı məhduddur, amma kağız pullar inflyasiyaya məruz qaldıqda dəyəri azaldığı üçün həcmi həmişə artır. İqtisadi vəziyyət dünyadakı geosiyasi gərginliklə əlaqədar olaraq sürətlə dəyişir. Bu, valyutalara mənfi təsir göstərsə də, qızıl dəyərini

mövcdə ehtiyatların bir formada saxlanması doğru deyil. Necə deyirlər, bütün yumurtaları bir səbətə yığmaq olmaz, çünki səbət düşdükdə hamısı qırıla bilər. Bunun mahiyyəti risklərin sığortalanmasına əsaslanır. Ona görə də ehtiyat pul vəsaitinin müxtəlif vasitələrlə - qızıl və etibarlı valyuta ilə saxlanması daha məqsəduyğundur. Bu metod, demək olar ki, bütün ölkələrdə riskləri sığortalamaq üçün tətbiq edilir".

Qızılın külçə və ya sikkə halında alınıb-saxlanması daha sərfəlidir

İqtisadçı ekspert Əkrəm Həsənov deyir ki, Azərbaycanda bir neçə bank qızıl yığımları ilə məşğul olsa da, bu xidmət ölkədə geniş yayılmayıb. Onun sözlərinə görə, vətəndaşlar qızılı, adətən, bankda deyil, evdə saxlamağa üstünlük verirlər.

"Bəzi mütəxəssislərin fikrincə, qızılın pul kimi dəyəri bütün dövrlərdə sabit qaldığına görə əsl pul elə qızıldır. Qızılın miqdarı məhduddur, amma kağız pullar inflyasiyaya məruz qaldıqda dəyəri azaldığı üçün həcmi həmişə artır. İqtisadi vəziyyət dünyadakı geosiyasi gərginliklə əlaqədar olaraq sürətlə dəyişir. Bu, valyutalara mənfi təsir göstərsə də, qızıl dəyərini

97 faizini qızıl məhsulları təşkil edib. 2021-ci ildə "AzerGold" məhsullarının daxili pərəkəndə bazarda satış həcmi 2649 unsiya olub. Bu, 2020-ci ilə müqayisədə 46 faiz çoxdur.

Hesabata əsasən, 2019-2021-ci illərdə yerli bazarda ümumilikdə 3405 unsiyadan çox külçə və sikkələrin satışı həyata keçirilib ki, bunun 78 faizi məhz ötən il qeydə alınıb. Satışlardan dövrüyyəyə cəlb edilən vəsaitin həcmi isə 8,7 milyon manatdan çoxdur.

"İdaxil olunan qızıl məhsullarının aksiz vergisindən, o cümlədən gömrük rüsumundan, həmçinin sikkə, külçə və qranul şəklində qızıl və gümüş məhsullarının satışının əlavə dəyər vergisindən azad edilməsi satışda böyük canlanma yaradıb. Belə ki, qızıl məhsullarının maya dəyərinə təsir edən xərç elementlərinin azaldılması daxili bazarda qiymətlərin aşağı düşməsinə səbəb olub. Daxili bazarda canlanma xammal satışını göstəricilərdə də müşahidə edilib", - deyər məlumatda qeyd olunub.

Görünür odur ki, vətəndaşlar bütün dövrlərdə etibarlı və sərfəli yatırım variantı tapmaq daha çox gəlir əldə etmək istəyirlər. Son dövrlər dünyada məşhədd edilən iqtisadi gərginlik bir daha sübut edir ki, pulu saxlaya bilmək elə onu qazanmaq qədər çətindir. Ona görə də müasir dövrdə pulu qazanmağın yollarından çox, onu necə qoruyub saxlamağı öyrənmək lazımdır. İqtisadçıların fikrincə, xüsusilə uzunmüddətli yığımlara maraq göstərənələr gəlir əldə etmək üçün qızıla investisiya edə bilərlər. Əsas odur ki, valyuta ilə saxlanılan vəsaitlərdəki kimi qızıda vaxt məhdudiyyəti yoxdur və bu qiymətli metal inflyasiyanın təsirlərinə məruz qalmır.

Daxili bazarda qızıl satışı çoxalır

"AzerGold" Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin 2021-ci ilin yekunlarına həsr edilmiş illik hesabatında qeyd edilib ki, ötən il satılan qiymətli

Ötən həftə 52 partlamamış hərbi sursat aşkarlanaraq zərərsizləşdirilib

Azərbaycan Respublikasının Minatəmizləmə Agentliyi (ANAMA) işğaldan azad edilmiş ərazilərdə minatəmizləmə fəaliyyətinə cəlb olunmuş qurumlar tərəfindən icra olunan əməliyyatlar barədə aylıq məlumatı açıqlayıb.

ANAMA-dan AZƏRTAC-a bildiriblər ki, noyabrın 28-dən dekabrın 3-dək Tərtər, Ağdam, Laçın, Xocavənd, Şuşa, Füzuli, Qubadlı, Cəbrayıl və Zəngilan rayonlarının ərazilərində aparılmış minatəmizləmə əməliyyatları zamanı piyada əleyhinə 4 mina və 52 partlamamış hərbi sursat aşkarlanaraq zərərsizləşdirilib.

Ötən həftə ərzində 117 hektar ərazi mina və partlamamış hərbi sursatdan təmizlənilib.

Bu il 3 tondan çox narkotik vasitə dövriyyədən çıxarılib

Daxili işlər orqanları tərəfindən 2022-ci ilin əvvəlindən bu günədək 3 ton 320 kiloqram müxtəlif növ narkotik vasitə və 323 kiloqram psixotrop maddə qanunsuz dövriyyədən çıxarılib.

Daxili İşlər Nazirliyinin (DİN) Mətbuat xidmətindən AZƏRTAC-a bildiriblər ki, polis əməkdaşlarının həyata keçirdikləri növbəti əməliyyat nəticəsində külli miqdarda narkotik vasitə və psixotrop maddənin paytaxt ərazisinə gətirilərək realizə edilməsinin qarşısı alınıb.

DİN-in Baş Narkotiklərlə Mübarizə İdarəsinə daxil olan əməliyyat məlumatı əsasında həyata keçirilən tədbir zamanı paytaxt sakini İlham Səmədov narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsinin təşkil etməkdə şübhəli bildiyi üçün saxlanılıb. Onun üzərindən və yaşadığı Suraxanı rayonu ərazisindəki evindən ümumilikdə 24 kiloqram olmaqla, 7 kiloqram heroin, 8 kiloqram marixuana, 6 kiloqram metamfetamin və 3 kiloqram həşiş-qatranı aşkarlanıb.

İlkin sorğu zamanı İlham Səmədov narkotik vasitə və psixotrop maddələri qaçaqmalçılıq yolu ilə Biləsuvar rayonu ərazisinə keçiriləndən sonra əldə etdiyini və şəxsiyyəti istintaqla aşkarlanan döstünün digər üzvlərinə çatdırmaq məqsədilə Bakıya getdiyini bildirib. Aparılan araşdırmalar nəticəsində İ.Səmədovun ölkə ərazisində narkotiklərin əsas tedarükçülərindən biri olduğu sübuta yetirilib.

Faktla bağlı Cınayət Məcəlləsinin müvafiq maddəsi ilə cəza işi başlanılıb. Onun barəsində həbs qətimkan tədbiri seçilib. Bu şəxsin daxil olduğu narqşəbəkənin digər üzvlərinin saxlanılması istiqamətində əməliyyat tədbirləri davam etdirilib.

Nəzrin QARDAŞXANOVA,
"Azərbaycan"

Şuşa Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtıdır

Qarabağ Azərbaycandır!

Odlar yurdu adlanan bu məmləkətin tarixində, mədəniyyətində öz yeri var Şuşanın. Onu əbas yərə Qafqazın incisi, Azərbaycanın mədəniyyət mərkəzi, Qarabağın baş tacı, döyünən ürəyi adlandırmırlar.

üçün "Türk Dünyasının Mədəniyyət Paytaxtı" elan olunmasıdır. Məlum olduğu kimi, bu barədə qərar Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti Təşkilatı - TÜRKSOY-a üzv ölkələrin Mədəniyyət Nazirləri Daimi Şurasının martın 31-də Türkiyənin Bursa şəhərində keçirilən növbədənöncə iclasında qəbul edilmişdir.

Dirçələn şəhər

Qarabağın hər yerində, həmçinin Şuşada Prezident İlham Əliyevin imzaladığı "İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə şəhərsalma məsələləri haqqında" fərmana uyğun olaraq, bərpa-quruculuq işləri sürətlə aparılır. Qısa müddətdə Şuşanın Baş planı hazırlanmışdır. Artıq şəhərdə infrastruktur layihələri ilə yanaşı, tarixi, dini və memarlıq abidələrinin bərpası istiqamətində nəzərdə tutulan işlər görülüb. Mədəniyyət paytaxtımızda tikinti-quruculuq işləri dövlət başçısının tapşırığına əsasən, şəhərin tarixi memarlıq xüsusiyyətlərinə uyğun aparılır. Prezident İlham Əliyev deyib: "Şuşanın tarixi simasını bərpa etməliyik. Hər hansı tarixi memarlıq ansamblına xələf gətirə biləcək başqa layihə orada icra edilməməlidir".

Şuşada "Xan qızı" bulağı bərpa edilmişdir. Qısa müddətdə Heydər Əliyev Fondu tərəfindən də Azərbaycan şairi və ictimai xadimi Molla Pənah Vaqifin muzey-məqbərə kompleksində təmir-bərpa və yenidənqurma işləri görülüb. Şəhərdə görkəmli Azərbaycan bəstəkarı Üzeyir bəy Hacıbəylinin ev-muzeyi yenidən qurulur. Heydər Əliyev Fondu tərəfindən Şağdı Gövhər Ağayeva, Yuxarı Gövhər Ağayeva, Saadət məscidində və Mehmandarovların malikanə kompleksində bərpa işləri həyata keçirilib.

Görülən işlər çoxdur. Amma nəzərdə tutulan işlər, planlar daha böyükdür.

Zöhrə FƏRƏCOVA, "Azərbaycan"

Konfrans

Milli mədəniyyətimizin salnaməsi

"Şuşa ili" çərçivəsində tədbirlər planına uyğun olaraq, mədəniyyət müəssisələrində təşkil edilən tədbirlər davam edir. Bu məqsədlə Cəfər Cəbbarlı adına Azərbaycan Dövlət Teatr Muzeyində respublikanın ali təhsil müəssisələri, elmi təşkilatları və aidiyyəti qurumların nümayəndələrinin iştirakı ilə "Milli mədəniyyətimizin Şuşa salnaməsi" adlı elmi-praktiki konfrans keçirilib.

Konfransda muzeyin direktoru Sevinc Milkaylova çıxış edərək, mövzunun aktuallığından və əhəmiyyətindən danışmışdır. Ardınca Qarabağ və Şuşa mövzusunda aid muzey eksponatları əsasında hazırlanmış videoqarx izlənilib. Konfransda sənətsənəslilik doktoru, professor Aydın Talıbzadənin "Dilin təməli" müqəddəs Şuşa - semantik rekonstruksiya", Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyinin direktoru Alla Bayramovanın "Şuşa musiqiçilərinin irsi Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyinin interpretasiyasında", AMEA-nın

Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun baş elmi işçisi Mərzəyye Nəcəfovannın "Azad Şuşa obrazı - vətənpərvorliyin və milli qürurun poetik ifadəsi", Azərbaycan Rəssamlar İttifaqının üzvü, sənətsənəslilik üzrə fəlsəfə doktoru Arzu Zeynalovanın "Koroğlu, Qaçaq Nəbi və Osmanlı paşalarının obrazları Şuşada toxunmuş Qarabağ xalçalarında", Xəzər Universitetinin müəllimi Mədinə Karahannın "Əhməd bəy Ağaoğlu şəxsiyyəti kimi", Azərbaycan İstiqlal Muzeyinin direktoru Sadi Mirseyiblinin "Qarabağda aşkarlanmış muzey sənətlərində erməni

ni saxtakarlığı", AMEA-nın Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun elmi işçisi, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Yaqub Məmmədovun "Qurucaq mədəniyyəti və onun yayılma arealı", Cəfər Cəbbarlı adına Azərbaycan Dövlət Teatr Muzeyinin böyük elmi işçisi Əli Abuzorovun "Şuşa şəhərinin muzey turizmi potensialı" və digər mövzularla məruzələr dinlənilib. Konfrans məruzələr ətrafında diskussiyalarla davam edib.

Xəbərlər

Xanəndə Məşədi Məhəmməd Fərzəliyevin 150 illiyinə töhfə

Beynəlxalq Muğam Mərkəzində (BMM) "Salam, Məşədi" kitabının təqdimatı keçirilib. Mərkəzin nəşrləri seriyasından növbəti kitab əslən Şuşada olan xanəndə Məşədi Məhəmməd Fərzəliyevin 150 illiyinə həsr edilmişdir.

Professor Abbasqulu Nəcəfzadə, Əməkdar artist, tarzun Valeh Rəhimov, kitabın redaktoru Kənan Hacı muğam irsimizin öyrənilməsinə kitabın dəyərli mənbələrdən biri olduğunu söyləyiblər. Çıxışçılar "Şüştər" muğamının mahir ifaçısı kimi muğam tarixində iz qoyan xanəndənin irsinin araşdırılmasının önəmini vurğulayıblar.

Bildirilib ki, kitabda muğam tariximizlə maraqlanan oxucular tədqiqatçı Dilqəm Əhmədinin xanəndəyə aid Türkiyə arxivlərində aşkar etdiyi sənədlər, həmçinin tanınmış sənət xadimlərinin xanəndənin irsi haqqında yazdığı düşüncələri ilə tanış ola bilərlər.

Qeyd edilib ki, M.M.Fərzəliyev 1872-ci ildə Şuşada anadan olub, görkəmli ifaçı və müəllim Xərrat Qulunun məktəbində yetişib. Bir müddət Gəncədə yaşayıb. 1929-cu ildə Vladıqafqaz, Tiflis və başqa şəhərlərdə, Avropanın bir sıra ölkələrində qastrolda olub, daha sonra Türkiyəyə gedib və ömrünün sonuna kimi, 1962-ci ilə qədər qardaş ölkədə yaşayıb, aktiv musiqiçi həyatı sürüb. Tarzun Hüseyin bəy Qasımla birgə "Azərbaycanlı heyət" adlı kollektiv yaradıb. Bu heyətdə 20-30 xanəndə, aktyor, qiraətçi və sair kimi sənət nümayəndələri toplanıblar. Onlar böyük proqramla İstanbulda başlayaraq Misirə qədər geniş coğrafiyada Azərbaycan musiqisini təbliğ edib, konsertlər keçiriblər.

Müəllimlər qurultayı

Milli Arxiv İdarəsindən verilən məlumata görə, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökuməti ölkə üçün ağır və mürəkkəb dövrdə Şuşa şəhərində müəllimlərin qurultayının keçirilməsi haqqında 1919-cu il sentyabrın 27-də qərar qəbul etmişdir.

1919-cu il tarixli qərarı ilə Şuşa şəhərində hökumət puluz şəhər xəstəxanasının əsası da qoyulmuşdur. Tarixdən götürülmüş bu nümunələr bir daha təsdiq edir ki, Qarabağ Azərbaycandır! Qədim türk torpağıdır, türk oylağıdır!

Qala şəhərin inciləri: "Balıq" xalçası

"Şuşa mədəniyyətinin inciləri" layihəsinin "Qarabağ xalçaçılıq məktəbi - Şuşa" bölməsi üzrə növbəti təqdimat Şuşa qrupuna aid "Balıq" xalçasına həsr olunub.

Qarabağ qrupuna aid "Balıq" adlı məşhur xalça kompozisiyası öz adını ara sahəsində balıq formasına bənzər naxışdan alıb. Xalçanın əsas istehsal edildiyi yer Bərdə şəhəri, XVIII əsrin II yarısından isə Şuşa olub.

Xalça "Əfşan" kompozisiyası əsasında qurulub. Təqdim olunan "Balıq" xalçasının ara sahəsində naxışların tərtibatı simmetrik və fasiləsiz raport əsasında verilib. Burada ara sahə və haşiyə quruluşları naxış tərtibatı ilə yanaşı, həm də Qarabağ xalçaçılığında məxsus xüsusi rəng ahəngdarlığına malikdir.

Bir qayda olaraq, bu xalçalar böyük və uzunsov ölçüdə toxunur. Bu kompozisiyalı dəst xalçabəzə XIX əsrdə Qarabağda çox məşhur idi.

Qədim şəhərin əbədi baharı

Hələ Vətən müharibəsinin davam etdiyi günlərdə Prezident, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyev Türkiyənin "A Haber" televiziya kanalına müsahibəsində demişdi: "İşğal edilmiş torpaqların hər bir qarışı, hər bir şəhər bizim üçün doğmadır, əzizdir. Mənim üçün hər bir kəndin dəyəri, qiyməti o biri kəndlə müqayisədə, o biri şəhərlə müqayisədə eynidir, bərabərdir. Ancaq siz də yaxşı bilirsiniz ki, Şuşanın Azərbaycan xalqının qəlbində xüsusi yeri var. Bu, bizim tarixi şəhərimizdir, qədim mədəniyyət ocağıdır. Şuşa Azərbaycan xalqına bir çox istedadlı, dahi şəxslər bəxş etmişdir. Əlbəttə ki, Şuşasız bizim bizim yarımcıq olar".

ləri həyata keçirilir. Bu gün Şuşanın şöhrəti daha müasir görkəmdə özünə qaytarılır. Şəhər sürətlə inkişaf edir. Azad Şuşanın yeni dövrəni başlayıb. Şuşa Azərbaycan tarixi, mədəniyyət və memarlıq abidələri ilə zəngin olan şəhərlərdən biridir. Qəsbkar ermənilər işğal etdikləri digər rayon və şəhərlərdə olduğu kimi, Şuşada da tarixi keçmişimizi, mədəniyyət və memarlıq abidələrini silməyə çalışmışdır. Şuşa şəhərində XVIII əsrdə Şuşa qalasının divarları, Pənah xanın sarayı və kitabxanası, İbrahim xanın bürcü və qəsr, karvansarayı, Molla Pənah Vaqifin mədrəsəsi və türbəsi, Yuxarı məscid mədrəsəsi, Hacı Quluların malikanəsi, ikimərtəbli karvansara, Mehmandarovların malikanə kompleksi, Gövhər ağa, Xoca Mərcanlı, Hacı Abbas, Mərdinli, Saatlı, Köçəri məscidləri, Xurşidbanu Natəvanın evi və bulağı, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevin, Qasım bəy Zakirin, Mir Möhsün Nəvvabın, Süleyman Sani Axundovun, Nəcəf bəy Vəzirovun, Yusif Vəzir Cəmənəmziminin, Behbudovların, Fəroməzovların, Zöhrəbəyovun, Bəhmən Mirzənin, Xan Şuşin-

skinin, tarzun Sadıqcanın evləri, Məmməd bəy evi, məscidi və bulağı, Üzeyir bəy Hacıbəylinin, Bülbülün ev-muzeyləri və digər qədim yaşayış binaları, tarix-memarlıq nümunələri, mədəniyyət ocaqları erməni vandalizminə məruz qalıb. Düşmənin vurduğu yaraqlar ağırdır. Ancaq dövlətimizin başçısının əsasən, şəhərin tarixi memarlıq xüsusiyyətlərinə uyğun aparılır. Prezident İlham Əliyev deyib: "Şuşanın tarixi simasını bərpa etməliyik. Hər hansı tarixi memarlıq ansamblına xələf gətirə biləcək başqa layihə orada icra edilməməlidir".

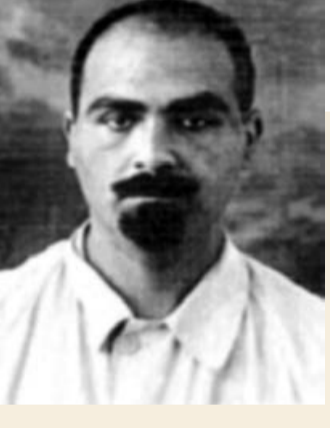
Şuşada "Xan qızı" bulağı bərpa edilmişdir. Qısa müddətdə Heydər Əliyev Fondu tərəfindən də Azərbaycan şairi və ictimai xadimi Molla Pənah Vaqifin muzey-məqbərə kompleksində təmir-bərpa və yenidənqurma işləri görülüb. Şəhərdə görkəmli Azərbaycan bəstəkarı Üzeyir bəy Hacıbəylinin ev-muzeyi yenidən qurulur. Heydər Əliyev Fondu tərəfindən Şağdı Gövhər Ağayeva, Yuxarı Gövhər Ağayeva, Saadət məscidində və Mehmandarovların malikanə kompleksində bərpa işləri həyata keçirilib.

Görülən işlər çoxdur. Amma nəzərdə tutulan işlər, planlar daha böyükdür.

Torpaqların əsl sahibləri qayıdırlar

Düşmən tapdığından qurtulmuş ərazilərimizdə sürətlə tikinti, bərpa iş-

Repressiya qurbanları

Şuşalı istiqlalçı

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti 1920-ci ildə bolşevik-erməni silahlı birləşmələri tərəfindən süquta uğradıldıqdan sonra respublikamızın digər bölgələrində olduğu kimi, Qarabağda, xüsusən də Şuşada repressiyaya məruz qalan insanların, ailələrin sayı gündən-günə çoxaldı.

Bu günəşsiz müqəssirlərin həbs edilmə səbəbləri də, cəzası da eyni idi. Beləliklə, Azərbaycan adlı vətənin övladları, ilk növbədə ziyalılar, repressiya cəzaqəmlərdə qətlə yetirilirdi. Onların arasında bəy də var, hərbiçi də, şair, yazıçı da, inqilabçı, ictimai-siyasi xadim də, musiqiçi, aktyor da, kəndli, fəhlə, hətta ömrü boyu rəncbərlərlə məşğul olanlar da.

Gizli "Müsavat" təşkilatının üzvləri: Dadaş Həsənov (4), Əhməd Hacınski (1), İsmayıl Qasımlı (2) və başqaları. Qalan üç nəfərin kim olduğu bilinmir. 1926-cı il.

Müxtəlif təbəqələri - dünyagörüşü və təfəkkürü malik olan insanları bir zindana yığsa onları məhz Azərbaycanlı türk olmaları idi. Sıralarında Şuşanın sayılıb-seçilənlərindən olan Dadaş Əbdül Hüseyin oğlu Həsənov da var idi. Azərbaycanın siyasi xadimi, dövlət müstəqilliyinin bərpası uğrunda mübariz, sovet rejiminə qarşı müqavimət hərəkatının rəhbərlərindən biri, gizli "Müsavat" partiyasının Bakı Komitəsinin (BK) nəzdində fəaliyyət göstərən Hərbi təşkilatın rəisi (1921-1923), gizli "Müsavat"ın Mərkəzi Komitəsinin sədri (1923-1926) olmuş Dadaş Əbdül Hüseyin oğlu Həsənov (Həsənzadə) 19 dekabr 1897-ci ildə Qarabağın dilbər çəpəsi Şuşada anadan olub. 1901-ci ildə ailəsi ilə birlikdə Bakıya köçüb. 1918-ci ilin mart ayında Bakıda bolşevik və daşnak birləşmələri müstəqilliyinə qarşı soyqırım törəyəndə Həsənovlar ailəsi də ciddi ziyan çəkib. Ailə erməni vəhşiliklərindən qorunmaq üçün Dağıstan qaçmalı olmuş, oramları isə qarət edilmişdir. Orada səkkiz ay qaçqın həyatı sürdükdən sonra, 1918-ci ilin sentyabrında Türkiyə-Azərbaycan ordusu tərəfindən Bakı ingilis və daşnak qoşunlarından azad edil-

dikdən sonra buraya qayıtmışlar. Dadaş Həsənov 1919-cu ildə müstəqil Azərbaycan hökuməti tərəfindən təsis edilmiş Bakı Dövlət Universitetinin Tibb fakültəsinin birinci kursuna daxil olmuş, həmin fakültəni müvəffəqiyyətlə bitirərək həkimlik diplomu almışdır. D.Həsənov gənc həkim kimi əmək fəaliyyətinə tələbəlik illərindən başlamışdır. Öncə altı ay Fəhlə-Kəndli İnspeksiyaında işləmiş, 1920-ci ildən başlayaraq Fəhlə fakültəsində, 1922-1923-cü illərdə isə müxtəlif fəhlə klublarında mühazirələr oxumuşdur. 1919-cu ildə Dadaş Həsənov Azərbaycan Cümhuriyyətinin hakimi partiyası olan "Müsavat"ın sıralarına daxil olmuşdur. Ölkə bolşevik Rusiyası tərəfindən işğal edildikdən sonra siyasi proseslərə fəal şəkildə qatılmışdır. Bu dövrdə Azərbaycanda sovet rejiminə qarşı 50-dən çox üsyan və təxribatlar qeydə alınmışdır. Bu üsyanlarda müsavətlərlər fəal iştirak etmişlər. D.Həsənovun rəhbərlik etdiyi hərbi təşkilatın dəstəyi ilə həmçinin Qızıl ordu hissələrində Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin bərpası ideyalarını yaymaq üçün fəal iştirak etmişdir.

Hərbi təşkilat 1922-ci ildə gizli "Müsavat"ın Mərkəzi Komitəsi (MK) keçmiş Azərbaycan Milli Şurasının sədri Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin Türkiyəyə mühacirətə yollamaq qərarını qəbul etmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyətinin süqutundan sonra o, sovet xüsusi xidmət orqanları tərəfindən həbs edilmiş, ancaq sonra azad edilərək Moskvağa göndərilməsi, orada Millətlər Sovetində nəzarət altında işləmişdir. Bu məxfi planın bilavasitə icraçılarında biri də Dadaş Həsənov olmuşdur. Mühacir-yazıçı İsmayıl Saryal "Bakı rüzgarı" avtobiografik əsərində bu əməliyyatda D.Həsənovun müstəsna rolunu xüsusi qeyd etmiş, hətta onu Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin xilaskarı adlandırmışdır.

1923-cü ildə Azərbaycan Dövlət Siyasi İdarəsi (ADSİ) gizli fəaliyyət göstərən "Müsavat" Partiyasını izləyərək ona ağır zərbə endirmişdir. Partiya fəalları qarşı repressiyalar təbiiq edilmiş, MK sədri Mirzəbəla Məmmədov da İrana qaçmışdır. O zaman D.Həsənovu da xaricə mühacirət etmək təklif olunsada, o bundan imtina etmişdir.

Dadaş Həsənov, Əhməd Hacınski, Əli Yusifzadə və başqa müsavətlər bu çətin şəraitdə

sisələrində də gedirdi. Bunun nəticəsində gənclər arasında türk millətçiliyinin yayılması qeydə alınmışdır. Daha sonra gizli təşkilat 1926-cı ildə Bakıda keçirilməsi planlaşdırılan türkoloji konfransa da münasibət bildirmişdir. Belə ki, konfransa əlaqədar qərar alınmışdır ki, "Müsavat" bu tədbiri, ümumiyyətlə, dəstəkləyir, ancaq ərəb əlifbasının latın əlifbası ilə əvəz edilməsi qəbul olunmazdır.

1926-cı ilin əvvəllərində Azərbaycan Dövlət Siyasi İdarəsi ikinci gizli "Müsavat"ın üzvlərinin siyahısını əldə etmiş, fəaliyyətlərini izləyərək onları həbs etmişdir. Milli istiqlalçı Dadaş Həsənov 1926-cı il martın 11-də həbs edilmişdir. 13 mart 1926-cı ildən başlayaraq səkkiz ay davam etmiş istintaq dindirilmələrində o, bözi məsələləri, xüsusilə Tiflis gətirdiyi və Gürcüstan Milli Komitəsi ilə əlaqə qurduğunu inkar etmişdir.

Yalnız 1926-cı ilin noyabr ayında D.Həsənov ona qarşı toplanan dəlillərin çoxluğu və müstəntiqlər tərəfindən təbiiq edilən ardı-arası kəsilməyin mənosu və fiziki işğəncələrin nəticəsində etirafedici ifadələr vermişdir.

28 fevral 1927-ci ildə "Müsavat" Partiyasının ikinci gizli təşkilatının 34 üzvünün tələşdirilmiş rejimə məxfi qapalı məhkəmə prosesi keçirilmişdir. Bu məhkəmədə Dadaş Həsənov güllələnməyə məhkum olunmuşdur. Rəsmi sənədə görə, hökm aprel ayında icra edilmişdir. Ancaq ADSİ əməkdaşlarının xəbərlərinə istinad edən mühacirət yazarlarının əsərlərində bildirilir ki, əslində, D.Həsənovu ADSİ mühafizəçiləri dindirilmənin birində Jukov soyadlı müstəntiqə hücum edib, onun bir gözünü vurub kor etdiyinə görə yerində güllələmişdilər.

Rəhman SALMANLI, "Azərbaycan"

Lətif Kərimov "Xalq Əmanəti" layihəsinin 22-ci nəsrində

"Xalq Bank"ın "Xalq Əmanəti" layihəsinin 22-ci nəşri Azərbaycanın Xalq rəssamı Lətif Kərimovun "Azərbaycan xalçası" kitabına həsr olunub.

Azərbaycan və ingilis dillərində hazırlanmış bədii albom L.Kərimovun 1961-ci ildə Leningrad şəhərində çap olunmuş "Azərbaycan xalçası" kitabının əsasında yenidən dərc edilmişdir.

Dekabrın 2-də Bakıda görkəmli rəssamlar, ziyatlar və digər incəsənət təmsilçilərinin iştirakı ilə yeni nəşrin təqdimatı keçirilmişdir. Gecədə çıxış edən bu kitabın xalça sənətinin tədqiqatçıları üçün dəyərli mənbə olduğunu, Azərbaycan təsviri sənətinin çağdaş dünyada tanınmasında xüsusi əhəmiyyət daşıdığını qeyd etmişlər, bütövlükdə "Xalq Əmanəti" layihəsinin milli irsin qorunmasında rolundan danışıblar.

Xatırladaq ki, Lətif Hüseyn oğlu Kərimov 1906-cı il noyabrın 17-də Şuşa şəhərində anadan olmuşdur. O, Azərbaycan mədəniyyət tarixinə yalnız görkəmli ornamentalist və xalça rəssamı kimi deyil, eyni zamanda xalça sənətinin incəsənətinin və elminin ayrı bir sahəsi olaraq, ilk dəfə hərtərəfli araşdıran dərin tədqiqatçı və alim kimi də daxil olmuşdur.

L.Kərimovun "Azərbaycan xalçası" əsəri yeni nəşrdə öz məzmunu və quruluşunu saxlamışdır. Əsərdə ilk dəfə olaraq xalçalar xovsuz və xoşlu kimi iki hissəyə bölünür, onların dörd əsas inkişaf mərhələsi qeyd edilir. Əsərdə müəllif ilk dəfə olaraq Azərbaycanın ayrı-ayrı xalça məktəblərini "növlər" və "qrup" adı ilə Quba-Şirvan, Gəncə-Qazax, Qarabağ və Təbriz kimi növlərə ayırır, daha sonra ayrı-ayrı qruplara bölüb, bu qruplara daxil olan xalçaların, qısaca deyərsək bədii və texniki xüsusiyyətlərini təhlil edir.

L.Kərimov 20 il ərzində Azərbaycan xalçaçılıq məntəqələrindən 1300 xalça elementi toplamışdır. Onların əksər hissəsinin qrafik rəsmləri əsərdə damalı kağızlar üzərində yerləşdirilmiş və bu elementlərin xalçalar arasında işləndirildiyi və müəllifin şəxsi fikirləri qeyd edilmişdir.

Azərbaycan xalçaları əsr-əsr boyu yalnız Azərbaycan və Qafqazda deyil, dünyanın bir çox ölkələrində şöhrət qazanmış, dünya bazarlarında çox yüksək qiymətləndirilmişdir. Mahir xalça ustalarımızın bu vaxta kimi yaratdığı ən gözəl və yüksək bədii keyfiyyətli xalçalar dünyanın bir çox

məşhur muzeylərində nadir sənət əsərləri nümunəsi kimi saxlanmaqdadır.

Lətif Kərimov "Azərbaycan xalçası" əsərində xalçaçılıqla əlaqədar olaraq orta əsr Azərbaycan və İran klassiklərinin əsərlərindən də misallar gətirir.

XII əsrdə yaşamış dahi Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri Nizami Gəncəvinin anadan olmasının 800 illiyi münasibətilə istedadlı rəssamlarımız (K.Kazımzadə, İ.Axundov, R.Mustafayev və b.) və xalça ustaları L.Kərimovun rəhbərliyi və hazırladığı çəşnilər əsasında şairin poemaları mövzusunda beş xalça hazırlanmışdır.

1950-ci illərdən başlayaraq L.Kərimov yüzlərcə portret və ornamentallı xalçalar yaratmış, özündən sonra zəngin irs qoyub getmişdir.

Dünyada ilk xalça muzeyinin yaradılmasının və onun təşkilinin ilk təşəbbüskarı da məhz Lətif Kərimov olmuşdur.

1980-ci ildə L.Kərimovun təşəbbüsü ilə Azərbaycan Dövlət İncəsənət və Mədəniyyət Universitetinin Rəssamlıq fakültəsində ilk dəfə olaraq Xalçaçılıq şöbəsi açılmışdır.

Azərbaycan Elmlər Akademiyasının yaradıldığı gündən

(1945-ci il) ömrünün axırına kimi (1991-ci il) Lətif Kərimov burada Memarlıq və İncəsənət İnstitutunun Xalçaçılıq şöbəsinin müdiri işləmişdir. O, bu sahədə çoxsaylı mütəxəssislər hazırlamışdır.

Lətif Kərimovun özündən sonra qoyub getdiyi ən böyük töhfə "Azərbaycan xalçası" kitabıdır. Bu əsərdən sonra yaranan xalça sənəti üzrə tədqiqat işlərinin əksəriyyəti həmin kitabdan qidalanır.

Lətif Kərimovun "Azərbaycan xalçası" kitabı ensiklopedik xarakter daşıyır. Bu əsər klassik Azərbaycan xalçalarının öyrənilməsinə əvəzsiz mənbədir.

"Xalq Bank"ın "Xalq Əmanəti" layihəsi çərçivəsində nəşr olunan "Azərbaycan xalçası" kitabı Azərbaycan xalçalarının öyrənilməsinə əvəzsiz mənbədir.

Lətif Kərimovun əsərlərindən ibarət ekspozisiya dekabr ayının 4-dən başlayaraq "Xalq Bank"ın əsas binasında (Ünvan: Bakı şəh., İnşaatçılar pr., 22L) nümayiş etdiriləcəkdir.

Sərgini iş günləri saat 18:00-dan 21-dək, şənbə və bazar günləri isə saat 10:00-dan 16:00-dək ziyarət etmək mümkündür.

"Azərbaycan"

OXUCULARIN NƏZƏRİNƏ!

"Azərbaycan" qəzetinə abunə yazılışı davam edir!

Abunə respublikanın bütün poçt şöbələri tərəfindən aparılır. Eyni zamanda aşağıda göstərilən mətbuatı yayımı qurumlarına müraciət edə bilərsiniz:

"Azərpoçt" MMC	(012) 598-49-55, (051) 225-02-13
"Qaya" firması	(012) 566-77-80, (050) 214-40-53
"Region Press" MMC	(055) 316-79-01, (050) 316-79-01
"Səma-M" MMC	(012) 594-09-59
"Ziya" LTD	(012) 497-76-96, (050) 306-77-22
"Pressinform" MMC	(012) 598-49-52, (070) 340-01-00
"City press" MMC	(055) 819-09-26

1 illik - 124,80 (yüz yirmi dörd manat səksən qəpik) manat
6 aylıq - 62,40 (altmış iki manat qırx qəpik) manat
3 aylıq - 31,20 (otuz bir manat iyirmi qəpik) manat

Hörmətli oxucular!

Abunə ilə bağlı hər hansı bir problemlə üzlənsəniz, (012) 539-59-33 nömrəli telefona zəng vura bilərsiniz.

Azercell abunəçilərinin nəzərinə!

"Azercell Telekom" MMC tərəfindən göstərilən xidmətlərin keyfiyyətinin daha da artırılması məqsədilə aparılacaq təkmilləşdirmə işləri ilə əlaqədar 06.12.2022-ci il saat 23:00-dan etibarən 07.12.2022-ci il gecə saatları ərzində bəzi xidmətlərin istifadəsində müvəqqəti çətinliklərin yaranması mümkündür.

"Azərbaycan Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi" Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti gəmilərə polad burazlar və birləşdirici bəndlərin satın alınması məqsədilə müsabiqə elan edir

Müsabiqədə iştirak etmək istəyən şəxslər www.asco.az sahifəsinə daxil olmaqla elanlar bölməsindən əlavə sənədləri və ətraflı məlumatı əldə edə bilərlər. Müraciət üçün son müddət 12 dekabr 2022-ci il saat 17:00-dəkdir.

Sənədlər Azərbaycan dilində, 2 nüsxədə (əsl və surəti) tərtib olunmalıdır (xarici dildəki tender təklifləri Azərbaycan dilinə tərcümə edilməlidir).

Göstərilən vaxtdan gec təqdim olunan sənədlər qəbul ediləcəkdir.

Ünvan: Bakı şəhəri, Mikayıl Useyinov küçəsi 2
Əlaqə telefonu: (012) 404-37-00, daxili: 1132

Tender komissiyası

Daşkəsənin ucqar dağ kəndlərində qarın hündürlüyü 25-30 santimetrə çatıb

Dekabrın 3-dən başlayaraq Daşkəsən ərazisində qar yağması davam edir. Rayonun ucqar dağ kəndlərində qarın hündürlüyü 25-30 santimetr, rayon mərkəzində isə 15-20 santimetr çatıb.

Bunu AZƏRTAC-ın bölgə müxbirinin açıqlamasında Daşkəsən Rayon İcra Hakimiyyətinin Fövqəladə hallar komissiyasının sədr müavini Elmar Əliyev deyir. O bildirib ki, 31 saylı Yol İstismarı

İdarəsi mütəmadi olaraq yollarda yaranmış çətinlikləri aradan qaldırır, qabaqlayıcı tədbirlər görür. Rayonda elektrik enerjisinin, qazın, rabitonun və içməli suyun verilməsində fasilə yaranmayıb.

FHN hava şəraiti ilə əlaqədar əhaliyə müraciət edib

Milli Hidrometeorologiya Xidmətinin məlumatına görə, respublika ərazisində hazırda müşahidə olunan qeyri-sabit, yağıntılı və soyuq hava şəraitinin yaxın günlər ərzində davam edəcəyi proqnozlaşdırılır.

AZƏRTAC xəbər verir ki, bununla əlaqədar Fövqəladə Hallar Nazirliyi (FHN) əhaliyə müraciət edərək müvafiq təhlükəsizlik qaydalarına ciddi əməl etməyə çağırıb.

"Belə ki, soyuq və yağıntılı hava şəraiti qaz və elektrik qızdırıcı cihazlarından istifadənin xeyli artmasına səbəb olur. Bu zaman xüsusilə mənzillərdə və ya fərdi yaşayış evlərində elektrik şəbəkəsinin həddindən artıq yüklənməsi, habelə nasaz, qeyri-standart və

ya kustar üsulla hazırlanmış qaz və elektrik qızdırıcı cihazlarından istifadə və ehtiyatsızlıq yanğınlara nəticələnə, həmçinin dem qazı təhlükəsi yarada bilər. Odur ki, nasaz, qeyri-standart və ya kustar üsulla hazırlanmış qızdırıcı cihazlardan istifadə edilməməli, elektrik şəbəkəsi həddindən artıq yüklənməməli, işlək vəziyyətdə olan qızdırıcı cihazların nəzarətsiz qoyulmamalı, xüsusilə bunlar uşaqlara həvalə edilməməli, qızdırıcı cihazların bilavasitə yaxınlığında yanar materiallar və asan alışan mayelər saxlanmamalı, cihazlardan zavod istehsalçıların təlimatlarına (təvsiyələrinə) uyğun istifadə edilməlidir. Bununla yanaşı, xüsusilə dağlıq ərazilərdə yaşayan, eləcə də dağlara səfər edən insanlara rəsmi qurumların hava

şəraiti ilə bağlı proqnozlarına diqqət yetirməyi, saxtala və çovğunlu havada mümkün qədər yaşayış məntəqəsini tərk etməməyi, belə bir zərurət yarananda hərəkət istiqaməti barədə yaxınlarını əvvəlcədən məlumatlandırmağı, hərəkət avtomobilə olduqda avtomobilin texniki göstəricilərinin fəslə uyğunluğunu və kifayət qədər yanacaq ehtiyatını təmin etməyi, nəbələrdə məkanlara yaxınlaşmamağı və belə bir hərəkət marşrutu seçməməyi, olduqları yerlərdə xəbərdar edici və qadağandırıcı nişanların tələblərinə əməl etməyi, qar uçuqunu ehtimalı olan yerlərdən, o cümlədən dik yamaqlardan konar gəzməyi, günün qaranlıq vaxtına qalmadan yaşayış məntəqəsinə geri dönməyi tövsiyə edirik", - deyərək müraciətə bildirilib.

Sudan böhranı bitir?

Dünya Sudanın hərbi administrasiyası və mülki strukturları ölkədə bir ildən artıq davam edən siyasi böhranın həlli üçün çərçivə sazişi imzalayıblar. İmzalanma mərasimi Sudanın Suveren Şurasının sədri general Əbdülfəttah əl-Burhanın və müxtəlif siyasi qrupların, partiyaların, təşkilatların nümayəndələrinin, iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinin və silahlı qruplaşmaların təmsilçilərinin iştirakı ilə Xartumda baş tutub.

Bundan əlavə, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının, Afrika İttifaqının və Şərqi Afrikanın İnkışafı üzrə Hökumətlərarası Qurumun üçtərəfli mexanizminin, ABŞ, Sudiyyə Ərəbistanı, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri və Böyük Britaniyanın dördtərəfli mexanizminin, həmçinin Avropa Birliyinin nümayəndələrinin imza mərasimində qatılıblar.

Çərçivə sazişinin mətni açıqlandıqdan sonra sənəd Sudanın hərbi administrasiyası və mülki strukturları tərəfindən imzalanıb. Razılaşmalara əsasən, Sudanda ölkəni azad və ədalətli seçkilərə aparacaq yeni keçid hökuməti qurulacaq. Məlumata görə, bir neçə həftə ərzində tərəflər çərçivə sazişi əsasında yekun razılaşmanı təsdiq edəcəklər.

Xatırladaq ki, Sudanda 2020-ci il oktyabrın 3-də separatçı hərəkatlar və keçid hökuməti arasında yekun sülh sazişi imzalandı. Lakin Əbdülvahid Nurun rəhbərlik etdiyi Sudan Azadlıq Hərəkatı razılaşmanı tanımayıb və uzun illərdir sönməyən silahlı mübarizəni davam etdirir.

Qeyd edək ki, ötən il noyabrın 21-də Xartumda Sudanın hərbi və mülki qüvvələri arasında siyasi saziş imzalanıb. Sənədi ölkənin hakim Suveren Şurasının rəhbəri Əbdülfəttah əl-Burhan və yenidən Sudan hökumətinə rəhbərlik edəcək Ab-

dulla Hamduk imzalayıblar. Razılaşmanın əsas məqamı ordu komandanlığının Hamdukun vəzifədən uzaqlaşdırılması qərarının ləğv edilməsidir ki, bu da siyasətçinin yenidən hökumətə başçılıq edəcəyini və texnoqratlardan ibarət yeni nazirlər kabinetini formalaşdırmağa başlamasını nəzərdə tuturdu.

Sənəddə Qanunvericilik Şurasının formalaşdırılması prosesinin sürətləndirilməsi, habelə Konstitusiyaya Məhkəməsinin yaradılması və ali hakimin təyin edilməsi haqqında müddəalar yer alıb. Bundan əlavə, tərəflər Sudanda vahid milli ordu yaratmaq və bütün siyasi məbusları azad etmək barədə razılığa gəliblər. Sazişdə deyilir ki, Suveren Şura ölkədə demokratiyaya keçid prosesinə nəzarət etməyi öhdəsinə götürür, lakin icra hakimiyyəti orqanlarının işinə qarışmayacaq.

Ötən il oktyabrın 25-nə keçən gecə Sudanda böhranın ən qızgın vaxtında, hərbi və mülki qüvvələr arasında aktiv cəhəzlər zəmanə hərbiçilər mülki nümayəndələrə hakimiyyətdən tamamilə uzaqlaşdırıldı. Hamduk başda olmaqla bir qrup nazir,

məmurlar və siyasətçilər həbs edilə bilər. Ordunun zirehli texnikası şəhərə daxil olub, paytaxta giriş-çixışlar bağlanıb, beynəlxalq hava şəraitinin mühasirəyə alınması, dövlət televiziyası və radiosunun binasına nəzarət olmağı keçirilib.

Xalqa müraciətində Əbdülfəttah əl-Burhan hakimi Suveren Şurasının və hökumətin buraxıldığını, ölkədə fəvqəladə vəziyyətin tətbiq edildiyini və 3 illik keçid dövrü üçün əsas olacaq qanunvericilik bazasına çevrilməsi nəzərdə tutulan Konstitusiyaya Bəyannaməsinin bir neçə maddəsinin dayandırıldığını elan edib. O, sudanlılara 2023-cü ilin iyulunda ümumi seçkilər keçirəcəyini və texnoqratlardan ibarət yeni müstəqil hökumət quraçağını vəd edib.

Xatırladaq ki, 2 yanvar 2022-ci ildə Baş nazir Abdulla Hamduk xalqa televiziya ilə müraciət edərək istefasını elan edib. O, keçid dövrünün qalan hissəsini keçmək üçün vəzifəsini "başqa layiqli insanlara" həvalə etdiyini bildirib.

Rizvan CƏFƏROV,
"Azərbaycan"

BAŞ REDAKTOR

Bəxtiyar
SADIQOV

Ünvan

AZ 1073, Bakı şəhəri,
Məhəlibi prospekti,
529-cu məhəllə, IV mərtəbə
e-mail:
secretary@azerbaijan-news.az
az.reklam@mail.ru
azerbaijan-news@mail.ru
www.azerbaijan-news.az

Telefonlar

Qəbul otağı - 539-68-71,
Baş redaktor müavini - 538-86-86, 434-63-30,
539-72-39,
Məsul katib - 539-43-23,
Məsul katib müavini - 539-44-91,
Parlament və siyasət şöbəsi - 539-84-41, 539-21-00,
İqtisadiyyat şöbəsi - 538-42-32, 538-35-55,

Beynəlxalq həyat, idman
və informasiya şöbəsi - 539-63-82, 432-37-68
İnformasiya şöbəsi - 538-56-60
İctimai əlaqələr şöbəsi - 539-49-20, 538-31-11,
Fotolitrasiya şöbəsi - 538-84-73,
Kompüter mərkəzi - 538-20-87,
Mühasibatlıq - 539-59-33

Qeydiyyat nömrəsi 1

"Azərbaycan" qəzetinin
kompüter mərkəzində
yığılıb sahifələnmə,
"Azərbaycan Nəşriyyatı" MMC-də
çap edilmişdir

Rəsmi sənəd və çıxışlarda
söylənilənlərlə bərabər,
dərc üçün göndərilən digər
yazılarda fikirlər də
Azərbaycan dövlətinin
mənafeyinə uyğun gəlməlidir

Əlyazmalara cavab verilmir
və onlar geri qaytarılmır

Gündəlik
qəzet

Tiraj 6484
Sifariş 3450
Qiyməti 40 qəpik